

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ
НАУКИ ТА ОСВІТИ**

29 – 30 травня 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

29 – 30 травня 2023 року

**Львів
2023**

УДК 005
ББК 94.3(0)

Актуальні проблеми сучасної науки та освіти: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 травня 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – 105 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Актуальні проблеми сучасної науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

Географічні науки	5
Стащенко К.А., Костюк В.С. ВПЛИВ ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА СТАН ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	5
Економічні науки	9
Мордань Є.Ю., Малиш В.О. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	9
Медицинні науки	13
Гусейнова Ф.І., Ганжа А.О., Кузнецова М.О. ВПЛИВ ХОЛОДОВОГО ТА ЕМОЦІЙНОГО СТРЕСУ НА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЦЯ ..	13
Молоток В.В. МЕТАБОЛІЧНІ ПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНІ З ЦУКРОВОЮ ЗАЛЕЖНІСТЮ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	15
Чемельова В.М. ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА COVID-19	16
Педагогічні науки	19
Змієвська О.Ю., Холоденко В.О. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПАННОГО НАВЧАННЯ У ДМШ	19
Ільніцька Т. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ	24
Козловська Х.Р. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	27
Копійченко Н. ЗАНЯТТЯ З МАТЕМАТИКИ ТА МІЖСОБИСТІСНЕ НАВЧАННЯ	31
Мороз П.В., Мороз І.В. ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В БАЗОВІЙ ШКОЛІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ	34
Савченко О.О., Ступницька Г.І. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДКАСТІВ У ІНШОМОВНОМУ НАВЧАННІ	36
Ткачук І.О., Холоденко В.О. ЗМІСТОВНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	38
Політичні науки	42
Дмитрієв Р. МІГРАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	42
Ясьмо О. СПЕЦІАЛЬНІ PR-ПОДІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	44
Психологічні науки	48
Тарасюк Д.І. ДОСЛІДЖЕННЯ ФРУСТРАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ СТУДЕНТІВ, ПЕРЕХВОРИВШИХ НА COVID-19 ТА ВПЛИВ НА НИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ.....	48

Хмелюк Ю.С., Батраченко І.Г. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ДО ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	54
Шевчук Н.Л. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АКЦЕНТУАЦІЇ ХАРАКТЕРУ	56
<i>Технічні науки.....</i>	60
Цяпа С.М. КОМПЛЕКСНИЙ ОГЛЯД ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМ СЕРТИФІКАЦІЇ WPA2 ТА WPA3 МЕРЕЖ WI-FI	60
Чижмар М.М., Мамчур Б.О. РОЗРОБКА СИСТЕМИ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЗА ДОПОМОГОЮ ФРЕЙМВОРКА SPRING	64
Шпак О.І., Юришинець М.М. РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБОРУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ.....	66
<i>Філологічні науки .....</i>	69
Воробйовська Н.П. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	69
Плитчук М.В, Дзівідзінська І.С. ОМОНІМІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	70
Сухонос С. ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 73	
<i>Юридичні науки.....</i>	77
Галкін К. «ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ»	77
Горбач В.С. ЗАКОННІСТЬ, ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ЙОГО ВИРІШЕННЯ	79
Єрмакова А. ДІЯЛЬНІСТЬ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	82
Кісільова В.І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	84
Мірошніченко В.С. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	85
Мозоль К.О. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ	87
Петрова В.І. ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	89
Прокопюк Д.О. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ В СХІДНИХ КРАЇНАХ ..	92
Свистун М.Я. ІДЕАЛЬНА СУКУПНОСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.	94
Семененко М.С. ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В УКРАЇНІ.....	96
Ткачова Ю. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	98
Утвенко В.В. ПИТАННЯ ПОСЕРЕДНИЦТВА У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ.....	101
Утвенко В.В. СТАТУС БЕЗРОБІТНОГО У СФЕРІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН	103

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Сташенко Катерина Андріївна,

здобувач вищої освіти,

Костюк Віталій Степанович,

кандидат біологічних наук,

доцент кафедри екології та географії.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА СТАН ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

На сьогоднішній день в Житомирській області видано близько 180 спеціальних дозволів на користування надрами (розробка родовищ корисних копалин), а також 15 дозволів – на геологічне дослідження перспективних ділянок. У добувній галузі регіону працює 51 гірничо-видобувне та гірничо-переробне підприємство. Найбільшими підприємствами, які відносяться до добувної промисловості і розроблення кар'єрів, є [5, 7]:

1. Іршанський гірничо-збагачувальний комбінат (ДП «Об'єднана гірничо-хімічна компанія»);
2. ВАТ «Ушицький комбінат будматеріалів»;
3. ТДВ «Коростенський щебзавод»;
4. ВАТ «Коростенський кар'єр»;
5. ВАТ «Коростишівський гранітний кар'єр»;
6. Овруцький щебеневий завод;
7. ЗАТ «Омелянівський гранітний кар'єр»;
8. ОП «Кварцсамоцвіти».

Видобуток корисних копалин здійснює досить помітний вплив на природне середовище в області.

Вплив на літосферу починається ще на стадії розвідки корисних копалин. При бурінні свердловин, які можуть сягати кількох кілометрів, на поверхню піднімаються великі об'єми порід. Так, при бурінні свердловини глибиною 5 км на поверхню піднімається 800 м³ порід. Поверхневі розвідувальні виробки (канави, шурфи) активізують діяльність ерозійних процесів і, як наслідок, відбувається вилучення із сільськогосподарського виробництва значних площ родючих земель. Також при

проведенні геологорозвідувальних робіт відбувається забруднюється ґрунтів нафтопродуктами та виробничими відходами [6].

Видобування корисних копалин відкритим (кар'єрним) способом неодмінно призводить до порушення земної поверхні. Глибина деяких кар'єрів може становити сотні метрів, а площа – десятки квадратних кілометрів. У «Екологічному паспорті Житомирської області за 2022 рік» зазначені підприємства, які здійснюють найбільший екологічний тиск на земельні ресурси області (табл. 1).

Таблиця 1.

Перелік екологічно небезпечних об'єктів, земельні ресурси [20]

Підприємства (найбільші забруднювачі)	Вид економічної діяльності	Форма власності	Примітка
Філія "Іршанський гірничозбагачувальний комбінат" АТ "Об'єднана гірничо-хімічна компанія"	Добування руд кольорових металів	Державна	Під час видобування порушується значна площа земель
Товариство з обмеженою відповідальністю «Межиріченський гірничозбагачувальний комбінат»	Добування руд кольорових металів	Приватна	Під час видобування порушується значна площа земель
Товариство з обмеженою відповідальністю «Валки – Ільменіт»	Добування руд кольорових металів	Приватна	Під час видобування порушується значна площа земель

Для добувної промисловості та розроблення кар'єрів характерним є накопичення навколо родовищ некондиційної мінеральної сировини, що призводить до забруднення навколишнього середовища відходами. Це різні за об'ємом і масою уламки та брили каміння (облицювального, декоративного), а також фрагменти обробленого каменю, пульпи та шламу, які утворюються при різанні блоків. Некондиційний блочний камінь накопичується біля кар'єрів або його вивозяться на так звані «смітники» [6]. Особливої гостроти визначені проблеми набули в Житомирському та Коростенському районах [5]. Водночас варто зазначити, що в області з'явилися підприємства з переробки відходів від видобутку блочного каменю для виготовлення щебню, бруківки, буту та інших виробів [7].

Значної шкоди доквілю Житомирської області завдають нелегальні розроблення бурштинових покладів. Це насамперед руйнування верхнього шару ґрунту, пошкодження трав'яної рослинності та кореневої системи дерев, порушення цілісності геологічних відкладів, і, як наслідок, активізація суфозійних і ерозійних процесів. Також внаслідок незаконного видобування відбувається збіднення бурштиноносних товщ, що вплине на можливість подальшої експлуатації родовищ. Це стосується насамперед території Барашівської бурштиноносної зони, населених пунктів Замисловичі, Синиця, Переброди, а також ділянок по долинах рр. Уборть, Перга. За останні роки на

Житомирщині внаслідок незаконного видобутку бурштину було порушено 374,8 га лісогосподарських земель, з яких 282,9 га раніше були вкриті лісом [4,8].

Вплив на атмосферне повітря. Серед основних забруднювачів атмосфери в Житомирській області (за видами економічної діяльності), на які припадає майже 84 % від загального обсягу викидів, на третьому місці розташовується добувна промисловість і розроблення кар'єрів. У 2020 р. в атмосферне повітря області від даного виду діяльності потрапило 2,38 тис. т забруднюючих речовин, що становить 20,1 % від загальної суми викидів [39]. У 2021 р. кількість викидів дещо зменшилась і становила 18,7 %.

Серед основних забруднювачів атмосферного повітря у 2021 р. зазначені: ПАТ «ТРК «Граніт» з викидами 420,144 т (3,6 % від загального обсягу викидів), АТ «Малинський каменедробильний завод» з викидами 355,686 т (3,05 % від загального обсягу викидів) [3].

Значна кількість забруднюючих викидів здійснюється внаслідок вибухів при добуванні відкритим (кар'єрним) способом. Зокрема, в атмосферу потрапляють оксиди вуглецю, азоту, сполуки фтору, сірководню, хлору тощо.

Вибухові роботи із використанням вибухівки «ЕРА», – проводилися неподалік м. Коростень (Коростенський щебзавод), м. Звягеля (ТОВ «Груд»); сіл Новгородецького (Новгородецький кар'єр), Бехів (Бехівський гранітний кар'єр), Норинська (Норинський щебзавод), Гулянки (Гулянецький щебзавод), Бондарів (Бондарівський щебзавод), селищ Першотравневого (Овруцький гранкар'єр) та Червоногранітного (Лезниківський кар'єр). Вони негативно вплинули на екологічний стан повітря і могли викликати отруєння населення діоксинами (продуктами згоряння ракетного палива). При таких вибухах в атмосферу потрапляє велика кількість шкідливих речовин, серед них діоксини, які за токсичністю перевищують усі відомі отруйні речовини [2].

Вплив на водні ресурси Житомирської області простежується внаслідок [1]:

- неконтрольованого використання поверхневих і підземних вод при незаконному видобутку бурштину і, як наслідок, порушення гідрологічного режиму території, обміління і зникнення річок;
- інтенсивного відкачування підземних вод з кар'єрів і, як наслідок, зниження їхнього рівня або зникнення;
- буріння свердловин при геологорозвідувальних роботах і використання бурових розчинів, у складі яких є органічні речовини, водорозчинні солі та різні обважнювачі, які забруднюють як земну поверхню, так і підземні горизонти (водоносні та водопроникні);
- забруднення кар'єрних вод твердими частинками, які утворилися при подрібненні породи вибуховим способом, роботі спеціальної техніки (комбайнів, кранів і т. п.).

Отож, видобуток корисних копалин в Житомирській області здійснює негативний вплив на навколишнє природне середовище. На літосферу, такий вплив починається ще на стадії розвідки корисних копалин і підсилюється у процесі їх видобування. Тут, і порушення земельних ділянок, і накопичення навколо родовищ некондиційних відходів мінеральної сировини, утворення тріщин, просідання, провали земної поверхні і активізація ерозійних процесів, та багато ін.

Також видобування корисних копалин негативно позначається на якості атмосферного повітря та водних ресурсів. Серед основних забруднювачів атмосфери – оксиди вуглецю, азоту, сполуки фтору, сірководню, хлору тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Екологічна геологія: підручник. / за ред. М. М. Коржнева. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2005. 257 с.
2. Екологи Житомирщини б'ють тривогу через вибухівку "ЕРА", яку використовують на кар'єрах. URL: <https://reporter.zt.ua/2015/09/Ekology-Zhytomyrshchynubyut-tryvogu-cherez-vybukhivku-ERAyakuvykorystovuyut-na-karierakh-Vide/>.
3. Екологічний паспорт Житомирської області. 2022 р. URL: <https://eprdep.zht.gov.ua/Ecorasport%202022.pdf>
4. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Гавриленко О. П. Основи екології: Підручник. Київ: Знання, 2012. 558 с.
5. Паспорт Житомирської області. 2020 р. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/PASPORT-malyj.pdf> (дата звернення: 15.12.2022).
6. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища за Житомирської області у 2016 р. URL: <https://ecology.zt.gov.ua/StanDov1.html>.
7. Регіональна доповідь «Про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2020 році». URL: <https://eprdep.zht.gov.ua/Regionalna%20dopovidj%202021.pdf>.
8. Чи буде другий шанс у житомирського бурштину? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3039549-ci-bude-drugij-sans-u-zitimirskogo-burstinu.html> (дата звернення: 15.02.2023).

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Мордань Євгенія Юріївна,

к.е.н., доцент,

Малиш Владислав Олексійович,

студент.

Сумський державний університет, м. Суми

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Становлення України як суверенної, демократичної та правової держави передбачає необхідність реформування та вдосконалення існуючої податкової системи, досягнення стабільного стану економіки. Правильно сформована, економічно та соціально обґрунтована податкова політика може стати ефективним важелем підйому економіки.

За результатами вивчення нормативно-правових актів України з питань регулювання податків, наукових видань українських та зарубіжних авторів про розвиток податкової сфери було встановлено, що податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регулювання та організації справляння податків і платежів. Метою податкової політики є формування державного та місцевих бюджетів з одночасним стимулюванням ділової активності підприємств, оптимізація обсягів фінансових ресурсів, що мобілізуються до доходів бюджетів різних рівнів, і тих коштів, які залишаються в розпорядженні підприємств і населення, та можуть бути спрямовані на розширення виробництва та поточне споживання. Завдання податкової політики зводиться переважно до забезпечення держави фінансовими ресурсами, створення умов для регулювання економіки в цілому, згладжування нерівності в рівнях доходів населення. Одним із ключових векторів реалізації державної податкової політики є створення сприятливих умов для стимулювання економічного зростання шляхом поєднання інтересів держави, бізнесу та суспільна. Надзвичайно важливою умовою ефективності податкової політики є її стабільність і передбачуваність, що, з одного боку, викликає в усіх суб'єктів господарювання стійкий інтерес до перспективної фінансової політики, а з іншого – забезпечує високий рівень роботи фіскальної служби на основі нормативно-правових актів з питань оподаткування, що розробляються та опанування механізмів справляння того чи іншого податку.

Основні напрями вдосконалення податкової політики України на сучасному етапі: створення умов для динамічного розвитку підприємств; забезпечення формування реальних власників у всіх галузях економіки; розширення сфери впливу малого підприємництва; підвищення добробуту населення за рахунок соціальних видатків з

бюджету; оптимізація співвідношення між фінансовими ресурсами, які надходять до бюджетів і залишаються в розпорядженні підприємств; посилення ролі прямих податків (на прибуток, майно і доходи фізичних осіб) і зменшення непрямих податків; підвищення ролі місцевих податків; обмеження бартерних операцій. Завданням податкової політики є врахування інтересів населення, підприємств і держави з метою досягнення сталого економічного розвитку.

Досліджуючи практичні засади реалізації податкової політики в Україні та її вплив на економічний розвиток держави в період довоєнного та воєнного стану було встановлено дефіцит державного бюджету, що робить боргову залежність України неминучою, але потреби стабілізації економіки країни, вирішення поточних економічних проблем, регулювання та реалізації економічної стратегії держави, на жаль, не можуть бути забезпечені власними коштами. Зі зростанням боргового навантаження актуальним стає питання адміністрування податкових надходжень, які є основним джерелом наповнення дохідної частини державного бюджету. Аналіз структури доходів державного бюджету за 2018-2022 роки, підтвердив провідне значення податків у наповненні бюджету. Протягом 5 років податкові надходження стабільно становили близько 80% загальної структури. Лідерами серед податкових надходжень були внутрішні податки на товари та послуги, їх питома вага не була нижчою за 60% за весь досліджуваний період, а тенденція зростання в абсолютних значеннях зберігалася і протягом 5 років та становила 51,5%. Тільки податки на прибуток і податки на приріст капіталу можуть конкурувати з попереднім розподілом доходів. Їх частка протягом 2018-2022 років коливалася в межах 22-27%, а в абсолютних значеннях зросла з 173,5 млрд грн до 319,8 млрд грн (на 84,3%), що на 32,8% більше податків на товари та послуги. Станом на 01.01.2023 суми нарахованих податків і зборів (обов'язкових платежів) до Державного бюджету України склали 562 923,1 млн. грн. Протягом 2018-2022 рр. податковий борг України мав тенденцію до збільшення, абсолютна зміна загальної суми податкового боргу склала понад 20 мільйонів гривень. Найменшу питому вагу у структурі податкового боргу має сума списаної безнадійної заборгованості, хоча у 2018 році найменшу питому вагу у структурі державного податкового боргу займала сума боргу по митним платежам. Найбільшу питому вагу у структурі надходжень до бюджету України мало непряме оподаткування. На жаль, сучасна податкова політика в Україні не має стимулюючої основи, а навпаки, пригнічує сучасне виробництво. У разі добросовісної сплати всіх цих податків і зборів підприємство зобов'язане перераховувати до бюджету 40-45% створеної на ньому доданої вартості, що призводить до низьких темпів економічного зростання. Коливання рівня податкового навантаження з року в рік, одного боку, говорять про нестабільні темпи зростання ВВП, а з іншого – про зміни податкового законодавства країни. Протягом 2011 – 2020 років законами України до ПКУ внесено 155 змін та доповнень. А крім ПКУ питання оподаткування також регулюють численні підзаконні акти, Укази Президента, постанови та розпорядження. Тінізація економіки, за офіційними оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, сягає 35%, за експертними оцінками – 45% [3,4]. Індикатори економічного розвитку, представлені на сайті Світового Банку, свідчать про те, що економічні показники в

Україні не стабільні та чітка тенденція до зростання станом на зараз відсутня. Тому, незважаючи на розпочаті реформи, податкова система України є недосконалою та має проблеми, які потребують негайного вирішення. Оптимізація податкового навантаження є важливим завданням.

Серед основних проблем податкової політики, які суттєво впливають на національне виробництво, можна виділити: часті зміни системи оподаткування; система в цілому надто громіздка, розрахунки окремих податків невиправдано ускладнені; перенесення податкового тягаря на вулжчий сектор і коло платників податків; перетворення податкової системи на фактор пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності; значна нерівномірність розподілу податкового тягаря; корумпованість податкових відносин; відсутність достатніх правових гарантій для учасників податкових відносин.

Таким чином, у сфері оподаткування інтереси держави та регіонів перетинаються з інтересами платників – суб'єктів господарювання та громадян. Враховуючи пріоритетність фіскальної функції податків, держава зацікавлена у збільшенні загального обсягу податків і зборів, що надходить до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів. Проте надмірне збільшення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників податків стимулу розвиватися та розширювати сферу діяльності, що призводить до таких негативних наслідків, як пригнічення підприємницької ініціативи та стагнація, ухилення від сплати податків та тіньова економіка.

Інтереси платників податків, навпаки, полягають у мінімізації витрат, у тому числі витрат на сплату податків, тому лібералізація оподаткування об'єктивно сприяє зміцненню фінансового стану платників податків, збільшенню обсягів продажів (тобто сприяє насиченню ринку та створення конкурентного середовища) та підвищенню виплат, пов'язаних із заробітною платою.

Останнє, у свою чергу, не тільки забезпечує підвищення рівня добробуту працюючих, а й стимулює зростання попиту в масштабах країни, що є найважливішим фактором стабільного економічного розвитку.

Високе податкове навантаження гальмує економічне зростання, а відповідно вимагатиме подальшого збільшення податкового навантаження, що ще більше пригнічуватиме економічне зростання. Підвищення податків лише на 1% ВВП скорочує реальний ВВП на 3% приблизно через два роки. Просте, але справедливе твердження про те, що багатство потрібно спочатку виробити, а потім областити податками, зараз надзвичайно важливо для нас. На нинішньому етапі країна втратила дуже багато (людей, реальний сектор, логістичні мережі, ринки), і наші поточні витрати навіть умовно не можуть бути покриті податковими надходженнями. Кращого часу для проведення податкової лібералізації не може бути: з одного боку, податки вже не вперше перестали бути основним джерелом наповнення державного бюджету України, з іншого – зараз як ніколи. Важливо створити багатство, щоб надолужити втрачене багатство, і лише потім думати про те, щоб обтяжувати його податками.

Обґрунтоване зниження податкового навантаження в перспективі кількох років може позитивно вплинути на обсяги податкових надходжень до бюджету, оскільки в результаті розширення сфери діяльності платників розширюється база непрямого

оподаткування, а зростання прибутку підприємств і оплати праці забезпечує зростання податкових надходжень від прямих податків і зборів.

Отже, податкова політика є одним із основних інструментів розвитку української економіки, який може забезпечити стійке та довгострокове економічне зростання. Перш за все, від цього залежатимуть темпи відновлення української економіки, зацікавленість інвесторів та конкурентоспроможність України як юрисдикції в регіоні. Без сміливих і неординарних кроків навряд чи вдасться досягти цих конкурентних переваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Бечко П. К. Основи оподаткування : навч. посів, [для студ. вищ. навч. закл.] К. : Центр учбової літератури, 2019. – 168 с.].
2. Мельник П.В. Податкова політика України : навч. пос. / П.В. Мельник, З.С. Варналій, Л.Л. Тарангул. К: Знання України, 2017. 505 с.
3. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/>
4. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL <https://www.mof.gov.ua/uk>
5. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України, від 23.11.2018 № 2628-VIII. 2018; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20190101>.
6. Чередниченко Ю.В. Податкова політика та економічне зростання в Україні / Ю.В.Чередниченко // Актуальні проблеми економіки. 2017, №8; С.91- 96.
7. Чудак Л.А. Ризик-орієнтована система податкового контролю. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. №8. С. 196-208.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Гусейнова Фатіма Іл`яс кизи,

Ганжа Анна Олександрівна,

здобувачі вищої освіти І медичного факультету,

Кузнецова Мілена Олександрівна,

асистент кафедри загальної та клінічної патофізіології

ім. Д.О. Альперна.

Харківський національний медичний університет Україна

ВПЛИВ ХОЛОДОВОГО ТА ЕМОЦІЙНОГО СТРЕСУ НА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЦЯ

Актуальність. Стрес, який називають хворобою сучасного суспільства, насправді є частиною повсякденного життя. Більшість людей сьогодні відчувають інтенсивне стресове навантаження, не усвідомлюючи цього. Стрес може бути викликаний безліччю факторів навколишнього середовища: не тільки психоемоційним напруженням, але і наприклад, впливами температурних факторів. Зокрема холодний стрес, спричинений крижаним вітром, тривалим знаходженням під холодним дощем, або у кімнаті із заниженою температурою, здатен створювати додаткове навантаження на органи та системи, і що важливо на серцево-судинну систему. Тож доцільно визначити вплив як внутрішніх так і зовнішніх факторів на діяльність серця для вчасної профілактики та лікування.

Мета. Дослідити вплив холодного та емоційного стресу на морфофункціональний стан серцево-судинної системи.

Матеріали та методи. Використані статистичний аналіз, збір інформації з анкети та аналіз літератури. У опитуванні прийняло участь 40 респондентів: 32 жінки (80%) та 8 чоловіки (20%).

Результати. Згідно з отриманими даними стало відомо, що у 65% професія або навчання пов'язана з постійними стресовими та інформаційними перевантаженнями, 25% - частково, 10% - не пов'язана. Саме у 55% з них стрес пов'язаний з зовнішніми причинами, такі як важливі зміни в житті, труднощі на роботі, проблеми в сім'ї, фінансові проблеми і т. д., у 35% - внутрішні причини: хронічні занепокоєння, песимізм, самокритика, завищені очікування і т. д., а 10% - як зовнішні, так і внутрішні. Серед проявів емоційного стресу більшість респондентів 70%, відмітили втому, 62,5% - злість та порушення сну, 60% - головний біль, 55% - проблеми з концентрацією та інші ознаки. Щодо симптомів порушення серцево-судинної діяльності у 52,5% опитаних спостерігався головний біль, у 37,5 % охолодження кінцівок та порушення серцебиття, 35% - біль за грудиною, 30% -

підливість та задишка та ін.. 55% відмічали погіршення стану здоров'я за останній рік, 22,5% - не відмічали, 22,5% - частково відмічали. 52,5% анкетованих оцінює загальний стан свого здоров'я «задовільно», 42,5% - «добре», лише 5% - «відмінно». Способи, які дійсні для виходу зі стану стресу на думку респондентів такі: займатися спортом, хобі, сон, прогулянка на свіжому повітрі, слухати музику, відпочинок, йога, перегляд фільмів, спілкування з близькими, заспокійливі медичні засоби та інші.

Наше серце та кровоносні судини постійно пристосовуються до навколишнього середовища та до того, що відбувається всередині тіла для підтримки кровообігу, щоб різні частини тіла отримували необхідні їм кисень та поживні речовини. Коли нам холодно, нервова система активізується, щоб зупинити падіння температури тіла та забезпечити роботу наших життєво важливих органів. Тому кровоносні судини на пальцях рук і ніг звужуються, щоб втрачалось менше тепла[1]. Але це звуження, так звана вазоконстрикція, створює більший тиск у решті кровообігу, тобто серцю доводиться працювати більше, щоб перекачувати кров по всьому тілу, збільшуючи частоту серцевих скорочень і артеріальний тиск. Це нормальна реакція на холод, але додаткове напруження може призвести до погіршення стану серцево-судинної системи та появи більш виразних симптомів у людей, які вже мають захворювання, особливо під час фізичного навантаження[2]. Так, наприклад люди зі стенокардією можуть відчувати погіршення симптомів протягом зимових місяців або виявити, що вони менш здатні бути фізично активними, коли холодно. Водночас сама кров може ставати гущішою, утворюючи згустки, що може призвести до інфаркту чи інсульту.

Висновки. Отже, засновуючись на даних проведеного дослідження було встановлено вплив емоційного та холодового стресу на морфофункціональний стан серцево-судинної системи та організму в цілому і було з'ясовано, що вони мають негативний вплив на серце. По-перше, під впливом емоційного стресу у більш ніж половини респондентів спостерігався головний біль, майже чверть опитаних відчуває охолодження кінцівок та порушення серцебиття, у більш ніж третини - біль за грудиною та ін. По-друге, через нестачі тепла в організмі серцю необхідно працювати більше норми, що забезпечити нормальну життєдіяльність. Зокрема збільшення частоти серцевих скорочень та артеріального тиску викликається за рахунок тенденції периферичних судин звужуватися під дією холодового фактору на шкіру та організм. Сукупно, це може призвести до пошкодження серцево-судинної системи і розвитку серцевої недостатності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Cardiovascular Institute of the South. (2021). *Winter Risks: How Cold Weather Affects Your Heart*. Вилучено з <https://www.cardio.com/blog/how-cold-weather-affects-your-heart>
2. Шевченко. А. (2018). *Як впливає холод на серце людини*. Вилучено з <https://cikavosti.com/iak-vplivaut-holod-serce-ludini/>

МЕТАБОЛІЧНІ ПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНІ З ЦУКРОВОЮ ЗАЛЕЖНІСТЮ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. Метаболічний синдром (синдром Reaven, метаболічний синдром X) - симптомокомплекс, який характеризується інсулінорезистентністю і гіперінсулінемією, збільшенням маси тіла, порушенням ліпідного, вуглеводного та пуринового обміну, а також артеріальною гіпертензією. Існують переконливі свідчення про те, що саме ожиріння може бути як незалежним фактором ризику виникнення метаболічного синдрому, так і фактором обтяжуючим його перебіг. Це пов'язано з тим, що адіпоцити вісцеральної жирової тканини секретують надлишок вільних жирних кислот, високі концентрації яких пригнічують поглинання інсуліну печінкою, що і призводить до гіперінсулінемії та відносної інсулінорезистентності, яка в поєднанні з гіперглікемією та гіпертригліцеридемією сприяє прогресуванню клінічних проявів метаболічного синдрому. Хоча раніше вважалося, що метаболічний синдром частіше виникає у людей середнього та старшого віку, переважно жінок, статистичні дані Американської асоціації діабету свідчать про стійке зростання кількості випадків серед підлітків та молоді з кожним роком.

Серед багатьох факторів, що сприяють розвитку метаболічного синдрому провідними вважаються: неправильне харчування зі збільшеним рівнем споживання простих цукрів в раціоні яке і призводить до ожиріння, та стрес, особливо такий, що виникає в умовах війни.

Мета. Проаналізувати за допомогою анкетування та з'ясувати можливий вплив провідних факторів ризику розвитку метаболічного синдрому на вираженість та поширеність серед молоді основних характерних для нього симптомів.

Матеріали та методи. В ході роботи було проаналізовано наукові статті та видання стосовно патофізіологічних механізмів метаболічного синдрому. За допомогою електронних анкет, створених на базі сервісу Google Forms було проведено анонімне опитування респондентів; результати анкетування було проаналізовано з використанням пакету завдань у комп'ютерній програмі Microsoft Excel.

Результати та обговорення. Відповідно до сучасних уявлень, однією з причин, що лежить в основі розвитку метаболічного синдрому: стресовий фактор та неправильне харчування з надлишком простих вуглеводів. Ці фактори в умовах війни особливо тісно взаємопов'язані, оскільки організм намагається компенсувати постійний стрес за рахунок простих цукрів в раціоні, які підвищують вироблення гормону серотоніну, природного антидепресанту, що покращує настрій та заспокоює.

Через дію стресового фактора в організмі збільшується продукція гормонів стресу, таких як кортизол та адреналін, які підвищують рівень цукру в крові. Крім того, незбалансоване харчування, зокрема за вмістом великої кількості вуглеводів, також

може призвести до гіперглікемії і в подальшому до інсулінорезистентності і ожиріння. Слід зазначити, що жирова тканина має високу чутливість до ліполітичної дії катехоламінів і низьку - до антиліполітичної дії інсуліну.

У процесі проведеного дослідження було опитано 100 студентів віком від 18 до 23 років. З отриманих відповідей стало відомо, що з початком війни 47% респондентів почали вживати солодощі в 1,5-2 рази більше; 42% вживають солодощі після кожного прийому їжі, причому 77% з них особи жіночої статі; 37% опитаних відмітили, що роблять часті перекуси (близько 3-4 разів на день) солодкою їжею. Окрім цього 32% зазначили, що страви з надмірним вмістом цукру займають більше ніж половину їх добового раціону. Відчуття втоми та роздратованості після відмови від солодощів спостерігалися у 65% випадків. 19% опитаних зауважили на збільшенні ваги. До того ж, при обробці результатів анкетування було виявлено, що 9% страждають на ожиріння, 2% на цукровий діабет 2 типу.

Висновки. Отже, на основі отриманих результатів анкетування, можемо стверджувати, що наразі метаболічні порушення пов'язані зі спробою "заїдати" страх, тривогу, невпевненість солодким стає все більш актуальною серед молоді, особливо в воєнних умовах, тому розуміння особливостей патогенезу метаболічного синдрому є важливим не тільки для розробки ефективних методів лікування, а й за для профілактики його виникнення у самих респондентів. Проведена нами робота ілюструє картину вже існуючих уявлень про патогенез метаболічного синдрому, створює основу для більш детального дослідження особливостей перебігу цього розладу та обґрунтовує необхідність більш детального вивчення цієї проблеми.

Чемельова Віта Михайлівна,

аспірант спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія»

Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника,

викладач кафедри внутрішньої медицини №1

Львівського медичного університету

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА COVID-19

Пандемія COVID-19, спричинена важким гострим респіраторним синдромом коронавірусу 2 (SARS-CoV-2), все ще поширена у всьому світі. Станом на 14 серпня 2022 року Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) повідомила про 587 мільйонів підтверджених випадків COVID-19, у тому числі 6,4 мільйона смертей [1].

Численні дослідження підтвердили, що фізична активність (ПА) може забезпечити фізичні та психологічні переваги і сприяти профілактиці і лікуванню різних

захворювань, таких як серцево-судинні захворювання, діабет, рак, гіпертонія, ожиріння, депресія і остеопороз [2,3,4].

Таким чином, у відповідних дослідженнях були запропоновані різні режими вправ, такі як тренування дихальних м'язів, тренування легеневої групи, силові тренування та тренування на витривалість.

Прогресивні програми вправ, рання активність та багатокомпонентні втручання для покращення повсякденної діяльності можуть бути надані у відділеннях інтенсивної терапії важких респіраторних захворювань, оскільки багато пацієнтів з важкою формою COVID-19 прогресують до штучної вентиляції легень і залишаються в лікарні протягом тривалого часу. Ефективному поліпшенню можуть сприяти ранні фізичні вправи, які можуть допомогти пацієнтам відновитися і підвищити свою впевненість за допомогою індивідуальних втручань з фізичними вправами.

Оскільки кількість людей, вилікуваних від COVID-19, збільшується, велика кількість людей увійде у фазу одужання. Пацієнти з COVID-19 відчувають дихальну недостатність, легеневу недостатність та обмеження кровообігу, включаючи м'язову слабкість, моторний дефіцит та зниження здатності до фізичних навантажень у період відновлення, і багато досліджень показали, що домашнє навчання без нагляду можна проводити за допомогою програми телереабілітації (TERECO) [5], що проводиться через смартфон та контролюється за допомогою телеметрії серцевого ритму. Однак ми вважаємо, що хоча TERECO покращив фізичне відновлення, він не дозволяє своєчасно спостерігати за якістю життя та психологічним станом пацієнта. Необхідна більш глибока комунікація на рівні психічного здоров'я. Навчання за допомогою лікаря є більш корисним для одужання пацієнтів, ніж реабілітація без нагляду [6]. Тому рекомендується контролювати відновлення та психічний стан пацієнта шляхом регулярного спостереження та огляду пацієнта.

Загалом як реабілітація, так і профілактика для пацієнтів з COVID-19 мають базуватися на вправах низької інтенсивності на ранніх стадіях та поступовому збільшенні навантаження для зменшення ймовірності травм опорно-рухового апарату. Новоспечені короновані пацієнти повинні займатися фізичними вправами під керівництвом лікаря для задоволення індивідуальних потреб та максимального дотримання вимог.

На закінчення, здорові люди або пацієнти на різних стадіях COVID-19 можуть отримати як фізичні, так і психологічні переваги, приймаючи відповідні та персоналізовані ПА. Медичні працівники, установи та уряд повинні сприяти інформуванню громадськості про ПТ, організувати спортивні заходи, впроваджувати відповідну політику та програми, а також будувати спортивні споруди для збільшення ПА людей та покращення їхнього здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

---

1. Хуанг, С.; Ван, Ю.; Лі, Х.; Рен, Л.; Чжао, Дж.; Ху, Ю.; Чжан, Л.; Вентилятор, Г.; Сюй, Ж.; Гу, Х.; та ін. Клінічні особливості пацієнтів, інфікованих новим коронавірусом 2019 року в Ухані, Китай. *Ланцет* **2020**, 395, 497–506.
2. Гофман, Т.С.; Махер, С.; Бріффа, Т.; Шеррінгтон, С.; Беннелл, К.; Елісон, Дж.; Сінгх, М.Ф.; Glasziou, P. Призначення фізичних вправ пацієнтам з хронічними станами. *мед., доц.* **2016**, 188, 510–518.
3. Уорбертон, Д.Е.; Нікол, К.В.; Бредін, С.С. Призначення фізичних вправ в якості профілактичної терапії. *мед., доц.* **2006**, 174, 961–974.
4. Пірсі, К.Л.; Трояно, Р.П.; Баллард, Р.М.; Карлсон, С.А.; Фултон, Дж.Е.; Галуська, Д.А.; Георгій, С.М.; Олсон, Р.Д. Рекомендації щодо фізичної активності для американців. *ДЖАМА* **2018**, 320, 2020–2028.
5. Сара, С.; Вольфганг, М.-Б.; Клаудія П. Вплив телереабілітації на тривале дотримання йоги як антигіпертензивного втручання способу життя: результати рандомізованого контрольованого дослідження. *Доповнювати. Тер. Клін. Практика.* **2019**, 35, 148–153.
6. Томас, П.; Болдуїн, С.; Біссетт, Б.; Боден, І.; Госселінк, Р.; Грейнджер, К.Л.; Ходжсон, К.; Джонс, А.Й.; Хо, М.Е.; Мойсей, Р.; та ін. Фізіотерапевтичне управління COVID-19 в умовах гострої лікарні: рекомендації клінічної практики. *Ж. Фізіотер.* **2020**, 66, 73–82.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Змієвська Олександра Юріївна,

магістрантка

факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського,

Холоденко Вікторія Олександрівна,

канд. пед. наук,

доцент кафедри педагогіки мистецтва

та фортепіанного виконавства

УДУ імені Михайла Драгоманова

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ У ДМШ

Підлітковий вік є одним з важливих етапів переходу від дитинства до зрілості. Цей вік достатньо суперечливий і викликав багато дискусій у науковців протягом декількох століть. Першим охарактеризував проблему підліткового віку женецький філософ-просвітник Ж. Руссо. Він вважав, підлітковий вік особливим періодом розвитку, «другим народженням». За Ж. Руссо підлітковий можна охарактеризувати такими тезами: період нестабільності, де емоційні конфлікти визначені біологічним дозріванням; зміни на соціальному та біологічному рівні супроводжуються якісними трансформаціями психіки; самосвідомість, логічне мислення є новими психологічними здібностями підлітка [8].

В сучасних умовах стало очевидним, що життєвий досвід підлітка, його домінуючі цінності і норми поведінки набули історичних змін. За короткий історичний період в нашому суспільстві відбулися глибинні зміни в різних сферах життя, які вплинули на процес становлення підростаючої особистості. В результаті на очах сучасного покоління відбулася суттєва перебудова загальної спрямованості особистості підлітка.

На початку ХХ ст., психолог С. Холл висловив схожі з Ж. Руссо думки. Науковець є автором першої основоположної праці про підлітковий вік. Він виявив певні суперечності, що притаманні цій віковій категорії (егоїзм переходить у альтруїзм, екстраверсія-інтроверсія тощо). Зміст цього періоду вчений охарактеризував, як «кризу самосвідомості», з цього етапу відбувається перехід до «відчуття індивідуальності».

В контексті теми нашої статті з'ясуємо, що думають науковці з приводу особистісного розвитку. З точки зору Г. Ципіна, розвиток особистості характеризується якісними змінами у психічній діяльності; розвитком пам'яті, сприймання, уявлення, мислення, характеру тощо; формування нових якостей особистості. Поняття «розвиток

особистості» та «формування особистості» дуже близькі, їх нерідко вживають як синоніми. Виділяють такі види розвитку і формування особистості: стихійне, цілеспрямоване, саморозвиток і самоформування [8]. На думку Г. Сковороди, розвиток людини повинен тісно переплітатися з її саморозвитком, з невтомним прагненням виховати у самого себе ідеали правди, добра і духовної краси [3].

Людина як особистість розвивається у трьох напрямках: анатомо-фізіологічному (збільшення і розвиток кісткової та м'язової систем, внутрішніх органів, нервової системи); психічному (розумовий розвиток, формування психічних рис особистості); соціальному (набуття соціальних якостей, необхідних для життя в суспільстві). Розвиток особистості залежить від спадковості, середовища та виховання [8].

Отже, розвиваючи особистість підлітка в процесі фортепіанного навчання у ДМШ педагог повинен враховувати всі нюанси його віку, вміння знаходити індивідуальний підхід та правильно підбирати методи та прийоми на заняттях.

Фортепіано – інструмент багатоголосний, здатний відтворити незліченні відтінки звучання: від мелодії пастушої сопілки до величних симфоній. На відміну від більшості інших музичних інструментів головною особливістю гри на фортепіано є те, що виконавець сам, без допомоги супроводу, повинен охопити всі елементи музичної тканини, донести до слухача як загальний план, так і найдрібніші деталі художнього задуму композитора [3].

Відомі педагоги внесли неоціненний внесок у справу виховання піаністів, створивши художньо-педагогічну фортепіанну літературу для дітей. Серед них: А. Бірмак, Й. Гат, Н. Голубовська, І. Гофман, А. Гольденвейзер, Б. Міліч та ін. Незважаючи на відмінності їхніх підходів до фортепіанної педагогіки, обґрунтовані ідейно-художніми, виховними та педагогічними тенденціями того чи іншого часового періоду, можна виявити й загальні закономірності у вихованні та піаністичному розвитку.

Організація навчального процесу в сучасній музичній школі спрямована на забезпечення єдності художнього й технічного розвитку учнів. Цілеспрямований розвиток техніки старшокласників в ході навчання в ДМШ відбувається як на художньому, так і на спеціальному інструктивному матеріалі [5]. В старших класах музичної школи фортепіанний репертуар, що пропонується учням для вивчення, урізноманітнюється жанрово, стилістично й піаністично. Відповідно ускладнюються й музично-звукові та фактурні завдання, реалізація яких вимагає від учнів оволодіння новими прийомами гри та вдосконалення раніше набутих [6].

Розвиток особистості підлітка, як піаніста тісно пов'язаний з розвитком його психічних та фізичних здібностей. Підлітковий вік умовно можна вважати другим етапом у розвитку учня-піаніста. Основними моментами цього етапу є усвідомлення набутої техніки гри, розвиток технічних навичок та їхнє всебічне збагачення. Усвідомлення та досягнення балансу між «хочу-можу». Однак, у підлітковому віці бувають випадки, коли «можу» переростає «хочу» й тоді виникає проблема форсованого звуку або безпідставне захоплення надшвидкими темпами. Це відбувається через не диференційованість слухових уявлень [1].

Г. Нейгауз зазначає: «... грати дуже довго, дуже сильно і швидко на піаніно вимагає неймовірної витривалості, зосередженості та майстерності. Це може бути справжнім

випробуванням для піаніста, але в той же час, коли це вдається, це демонструє найвищий рівень майстерності та стихійності віртуоза. Крім того, такі завдання можуть вимагати унікальних технічних навичок та великої практики, щоб контролювати звучання та зберігати точність гри навіть у найскладніших моментах» [1]. Схожу думку знаходимо у Ф. Бузоні: «Щоб піднятися вище за віртуоза, треба спершу бути ним» [2].

Фактура творів для підліткового віку вимагає координації всього організму, оволодіння звуковою палітрою, сформованості тембрового, динамічного та артикуляційного слуху. Важливим є оволодіння мистецтвом педалізації. Підліток, ще не досяг високого рівня самостійності і технічної майстерності. Тому педагог має коректно і з врахуванням вікових особливостей учня-підлітка організувати робочий процес його навчання гри на фортепіано у ДМШ.

На індивідуальному уроці визначається напрям роботи учня, необхідні знання і навички. Урок – це добре розроблена покрокова система. Одним з завдань уроку є «... перевірка стану навчальної роботи учня на даний момент і забезпечення її успішності надалі» [2]. Зміст уроку полягає у роботі над творами, над розвитком навиків піаніста.

Однією з частих проблем у навчанні гри на фортепіано підлітків є недостатня увага викладачів до допоміжних форм роботи (читання з листка, гра на слух тощо). Гами та арпеджіо є основною групою вправ на уроці. Роботі над ними, зазвичай, приділяється певний час на початку уроку. Підлітку обов'язково потрібно роз'яснювати, що робота над вправами кожного дня є важливою для розвитку його, як піаніста. Вчитель з фортепіано має проконтролювати, як учень виконує поставлене завдання, вчасно вказати на помилки, заохотити ініціативу у виборі необхідних прийомів, закріпити успіхи, добитися свідомого самоконтролю. Потрібно постійно аналізувати допущені помилки, свідомо їх виправляти при повторному виконанні. Звернення до свідомості, до слухового самоконтролю – провідний прийом формування в учнів музично-слухових уявлень: потрібно чітко уявити, що і як повинно звучати, а вже потім грати, а граючи, перевіряти, чи виходить так, як задумано. В процесі роботи над фортепіанними творами потрібно добиватися ретельного вслуховування в звучання, використання точних рухів, слухового самоконтролю і негайного виправлення почастих недоліків.

Згодом накопичені знання та досвід в умовах самостійної роботи та під керівництвом вчителя допомагають розкритися індивідуальності учня-піаніста, як художника-музиканта, зі своїм музичним мисленням, манерою виконання музики, ставленням до інструменту. Підліток вже спроможний усвідомити, що твір не просто вивчається, а що в нього є певна концепція. Що твір не просто розуміється потактово, а що є певна мелодична лінія, певне музичне полотно. Це те, що відрізняє піаніста-підлітка, від учня молодших класів.

Самостійність є ключовим моментом для формування ініціативи та творчості у заняттях на фортепіано. Як стверджує Г. Ципін, «найбільш перспективним у вихованні ініціативи і самостійності учня є його вступ на шлях власної, не регламентованої ззовні інтерпретації музики. У таких спосіб відбувається інтенсивний розвиток і здатності самостійно мислити, і його вміння самостійно діяти» [7]. Самостійність повинна мати певні межі. Все має бути збалансовано. Десь потрібно надати простір особистій ініціативі, а десь потрібні конкретні вказівки, що і як потрібно зробити [7].

Самостійність музичного мислення підлітка виявляється у наступних показниках: власна оцінка різних музичних явищ, критичне ставлення до власної музичної діяльності. Саме самостійність є одним з факторів розвитку особистості підлітка. Шлях до самостійності мислення не є швидким, він потребує певних вольових зусиль та уваги. Задля розвитку музичного мислення учня підліткового віку педагог має спрямовувати його допитливість на осмислення складних питань шляхом їхнього поступового ускладнення [1].

Питання розвитку особистості підлітка в процесі навчання гри на фортепіано у ДМШ пов'язані з різними факторами та процесами (спадковість, середовище та виховання, здібності тощо). Розробляючи концепції розвитку особистості в процесі фортепіанного навчання, педагоги-музиканти висловлювали своє бачення й щодо розвитку особистості підлітка. Так, Ф. Блуменфельд вважав, що учень не має виявляти творчу пасивність та боязкість перед новим. К. Ігумнов використовував спілкування з учнем, як відправну точку для пошуку учнем себе, як виконавця [3]. Л. Ніколаєв вважав, що педагог повинен дати учневі основні засади, які допоможуть йому відштовхнутися та йти самостійно художніми шляхами, без допомоги [2].

Одним з важливих завдань розвитку особистості учня-піаніста підліткового віку є його навчання слухати власну гру, переживати й осмислювати різні звукові комплекси. Для того, щоб навчити учня свідомо і самостійно вирішувати поставлені перед ним художні завдання, можливі такі шляхи: цілеспрямоване вправління, самостійна робота на уроці, виховання самоконтролю тощо [4].

Як стверджує Л. Циганюк, у навчанні гри на фортепіано учнів підліткового віку викладачеві слід звернути особливу увагу на наступні несприятливі чинники: 1) небажання підлітка витратити свій час на заняття музикою, яке може виявитися як результат змін у ціннісно-смісловій сфері. В цьому випадку педагог, використовуючи весь свій професійний арсенал, має допомогти учню спробувати змінити пріоритети деяких цінностей в його свідомості на більш значущі. Тобто, перемістити вагомості для навчання музиці цінності з «експозиційної» позиції на «мотиваційну»; 2) підлітки не охоче допускають іншу людину в простір своєї «зачиненої кімнати», в простір своїх переживань, уявлень та емоцій. Виконання ж різноманітних фортепіанних творів потребує не тільки заглиблення в емоційну позицію автора твору, яку учень має сугестувати за допомогою засобів музичної виразності, але й аналізу відлуння цього впливу у власній душі. Для підлітка, який тільки починає знайомство із собою, з власним «Я», це може бути суцільно новим досвідом, часом приємним, захоплюючим і несподіваним, а часом і, на жаль, болісним. В цьому випадку допомагає спілкування з учнем за законами взаємної довіри і співпереживання, відходу від рольової позиції суто наставника. Педагогічні засоби, які буде використовувати викладач, мають бути пристосовані до конкретного учня, конкретної особистості; 3) у цьому віці також не рідкісною є ситуація, коли підліток взагалі не має уявлення про існування такої власної «зачиненої кімнати», власної сфери почуттів та емоцій. В цьому випадку завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти учню покроково, пам'ятаючи про основний принцип педагогіки – «Не нашкодити». І, використовуючи виховний і естетичний впливи музичного мистецтва, підібрати, спроектувати методи і технології, які б

дозволили підлітку познайомитися зі всесвітом власних емоцій і почуттів, з власним внутрішнім простором, зі своїм «Я» [8].

Отже, розвиток особистості учнів підліткового віку в процесі навчання гри на фортепіано потребує інтегрованого, всебічно проаналізованого та творчо-організованого педагогічного підходу, який, насамперед, базується на принципах співпереживання, взаємної довіри, партнерства і взаємної поваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нейгауз Г.Г. Про мистецтво фортепіанної гри: записки педагога. М.: Музика, 1988. 240 с.
2. Питання музичної педагогіки. Вип. 7. М.: Музика, 1986. 160 с.
3. Скрипник Т.В. Поняття «самосвідомість» у контексті психічного розвитку особистості / Психологія самосвідомості: історія, сучасний стан та перспективи дослідження / За ред. С.Д. Максименка, М.Й. Боришевського. К.: Любіть Україну, 1999. 73-77с.
4. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Вікова і педагогічна психологія та ін. 2-е вид., доп. К.: Каравела, 2009. 400 с.
5. Холоденко В.О. Особливості розвитку техніки гри на фортепіано у старшокласників ДМШ // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць / Матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конференції „Гуманістичні орієнтири мистецької освіти”, 27-29 квітня 2011 року. Вип. 11. (16). К.: НПУ, 2011. С. 248-252
6. Холоденко В.О. Формування прийомів фортепіанної гри в учнів старших класів ДМШ // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць. Вип. 13. (18). К.: НПУ, 2012. С. 114-121
7. Циганюк Л.І. Використання комунікативно-рефлексивних методів у формуванні художньої свідомості підлітків у процесі вивчення поліфонічних творів // Актуальні питання мистецької педагогіки. 2014. Вип. 3. С. 137-143
8. Ципін Г.М. Навчання гри на фортепіано: навчальний посібник. М. 1984. 176 с.

Тетяна Ільницька,
*викладачка Вінницького медичного фахового коледжу,
аспірантка кафедри інноваційних
та інформаційних технологій в освіті
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Прагнення України щодо євроінтеграції, надзвичайно стрімкий розвиток новітніх технологій, медичної науки з обговоренням її філософії та цінностей, зміни на європейському ринку праці, висока конкуренція висувають нові вимоги до вдосконалення системи освітнього процесу в медичних коледжах. Саме тому необхідна ефективна організація та інформатизація навчального процесу для усіх учасників, впровадження передових наукових розробок, інноваційних методик у практику викладання, формування сучасної навчально-методичної бази в усіх галузях освіти. Вимоги до фахової медичної освіти, яка формує компетентнісного фахівця, визначаються як внутрішньодержавними процесами, так і тенденціями загальноосвітнього розвитку, а також передбачають приведення її структури, змісту та якості у відповідність до державних потреб та вимог системи охорони здоров'я і до міжнародних стандартів. Система медичної фахової освіти різних країн орієнтована на кінцевий результат – підготовку фахівців, що здатні розв'язувати складні спеціалізовані задачі, практичні проблеми у сфері медсестринства, що передбачає застосування певних теорій та методів теоретичної й практичної медицини за умов комплексності.

До фахових особливостей майбутньої медичної сестри відносяться: застосовування професійних та правових стандартів в повсякденній медсестринській практиці, розпізнавання та інтерпретація ознак здоров'я і його змін, задоволення потреб пацієнта шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань для забезпечення догляду на основі холістичного (цілісного) підходу. А також ведення профілактичної діяльності і здатність організовувати та управляти медсестринським структурним підрозділом (лідерство та менеджмент).

Дослідження в галузі комп'ютерних, інформаційних та цифрових технологій в професійній освіті мають значну кількість наукових розвідок, що накопичились за останні роки. Впродовж цього часу було здійснено чимало спроб науково-обґрунтувати та запровадити нові інформаційні продукти в підготовку майбутніх фахівців.

Ця робота ґрунтується на підтримці вітчизняного нормативно-правового забезпечення, яке розроблялось на основі міжнародних документів. Наприклад, «Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті»» (Організація Об'єднаних Націй, 2003 р.) та Декларація ЮНКТАД XI (2004) (ЮНКТАД – Конференція ООН з питань торгівлі та розвитку, англ. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)) [1].

Євроінтеграційна політика України привела до включення її певних галузей у світову та європейську глобальну систему інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Цей процес передбачає вирішення низки завдань на шляху до цифровізації всіх галузей державного функціонування, насамперед подолання інституційних та законодавчих бар'єрів.

Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007 р.) [2] містить передумови формування сприятливих економічних умов розвитку інформаційного суспільства, поступовим переходом від індустріальної економіки до економіки знань, розвитку загальнодоступної інформаційної інфраструктури, повсюдного доступу до телекомунікаційних послуг та інформаційних ресурсів, створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів, збільшенню різноманітності та кількості електронних послуг тощо. Реалії сьогодення стрімко змінюються у всіх сферах діяльності людства. Перед суспільством нові глобальні проблеми (пандемії, бойові дії, міграція населення та ін.) створюють поштовх для розвитку цифрових технологічних трендів таких: онлайн-платежі, телемедицина, роботизація, дистанційна робота та освіта тощо. В нинішніх умовах зазначені технології допомагають зменшити ризик поширення інфекційних хвороб, одночасно дозволяючи підприємцям підтримувати свою діяльність навіть в зонах бойових дій, учням та здобувачам вищої освіти опановувати необхідні їм знання та кваліфікацію, не наражаючись на небезпеку, допомагають виживати сучасному суспільству та стати більш гнучким і стійким до різного виду загроз. З упевненістю можемо стверджувати, що цифрові технології не просто ввійшли в життя людства назавжди, а стали відігравати вирішальну роль в підтримці сталого функціонування суспільства в сьогоденних складних умовах життя.

Постає потреба еволюційної трансформації навчання, орієнтованого на результат медичної освіти в цілому та фахової зокрема, масштабністю і темпами у світі перетворення в сфері накопичення, передачі, використання інформації з питань медичної науки; посиленням міжнародного співробітництва у сфері медичної освіти (створення інтерактивних мереж, впровадження інноваційних технологій навчання, створення нових форм навчального середовища, починаючи від засобів дистанційного навчання і закінчуючи повноцінними «віртуальними» навчальними комплексами, впровадження безперервного професійного розвитку медичних працівників). Про цифровізацію для створення кіберфізичного простору зазначено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р було схвалено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» (далі Концепція) [3]. У міжнародних конференціях з медичної освіти розглядаються не лише виклики дистанційної освіти й навчання в гібридному форматі, безперервний

професійний розвиток медичних освітян, дослідження в медицині й медичній освіті, силабус, оцінювання, компетентності й клінічні навички, а й розширення повноважень медичної сестри.

Аналіз державних освітніх стандартів, розроблених для спеціальності 223 «Сестринська справа» продемонстрував, що основна мета інформаційної підготовки в коледжі полягає у формуванні в майбутніх медичних працівників готовності до прийняття рішень про зміни новітніх інформаційних технологій в професійній діяльності для швидшого досягнення необхідних результатів і забезпечення точності розрахунків ефективності своєї діяльності. Разом з тим, як впливає із зазначеної освітньої програми та навчального плану, цей стандарт передбачає інформаційну підготовку студентів указанного фаху лише на першому та четвертому курсах. Таким чином, спостерігається розрив в інформаційній підготовці студентів, який неможливо подолати в процесі традиційного навчання з використанням традиційних методів та форм.

Здійснивши аналіз науково-педагогічної літератури з теми дослідження, нормативно-правових документів, проаналізувавши роботу центрів первинної медико-санітарної допомоги, можемо спрогнозувати, що комплексне застосування цифрових технологій дозволить підвищити якість підготовки студентів – майбутніх фахівців сестринської справ в галузі інформаційних технологій. Уважаємо, що ступенем якості підготовки може бути здатність фахівця медичної галузі застосовувати відповідні знання у процесі вирішення багатопрофільних професійних завдань, з використанням необхідних теоретичних знань, вмінь та необхідного практичного досвіду в оволодінні інформаційними системами, автоматизованими робочими місцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

---

1. Декларація ЮНКТАД XI – Дух Сан-Паулу: Конференція Організації Об'єднаних Націй з питань торгівлі та розвитку від 13–18.06.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d09#Text.
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року за № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.

Козловська Христина Романівна,
студентка 4 курсу відділення «Початкова освіта»
Науковий керівник: **Багай Богдана Михайлівна,**
викладач КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича», Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: Розвиток, креативне мислення, учні початкових класів, навчання, творчість, інновації, вимоги суспільства, гнучкість, стимулювання, мистецтво, методи, практики, навчальні програми, вчителі, батьки, уява, ідеї, завдання, інтеграція, ментальні картки, ігри, самовираження, розвиток особистості.

Креативне мислення є невід'ємною складовою розвитку особистості, здатності дивуватися, уявляти та створювати нове. У сучасному світі, де знання та інформація є легко доступними, важливо, щоб учні початкових класів розвивали свою творчість та креативні здібності. Креативне мислення не тільки сприяє розкриттю потенціалу учнів, але й розвиває навички, необхідні для успіху в майбутньому.

У цій статті розглядаються важливі аспекти розвитку креативного мислення в учнів початкових класів. Вона висвітлює роль вчителя в стимулюванні творчості та наводить конкретні методи та підходи до впровадження креативного мислення в навчальний процес.

Роль вчителя в розвитку креативного мислення

Вчителі мають ключову роль у розвитку креативного мислення учнів початкових класів. Вони відповідають за створення сприятливого середовища, яке спонукає до творчості та самовираження. Вчителі повинні мати гнучкий підхід до навчання, щоб стимулювати дитячу уяву та допомагати учням розкривати свій потенціал.

Креативне мислення - це здатність генерувати нові ідеї, бачити рішення в проблемних ситуаціях та думати нестандартно. Воно включає в себе уяву, оригінальність, гнучкість мислення та здатність знаходити нові способи підходу до завдань [4].

Для дітей креативне мислення є надзвичайно важливим, оскільки вони знаходяться у стані активного розвитку свого мозку та навчаються розуміти світ навколо себе. Креативне мислення допомагає дітям розвивати такі навички, як проблемне мислення, критичне мислення, спроможність працювати в команді, виражати свої ідеї та ефективно комунікувати.

Креативне мислення у дітей відіграє важливу роль у їх розвитку і має численні переваги. Основна мета креативного мислення полягає в тому, щоб діти могли знаходити нові і оригінальні способи розв'язання проблем, розширювати свої знання та вміння, а також розвивати свою уяву та виражати свої ідеї.

Ось декілька важливих переваг креативного мислення у дітей:

- Розвиток інтелектуальних навичок: Креативне мислення сприяє розвитку когнітивних процесів, таких як проблемне мислення, аналітичність, критичне мислення та логічне мислення. Це допомагає дітям розвивати свою інтелектуальну потужність та ставити перед собою виклики.
- Самовираження: Креативне мислення надає дітям можливість висловлювати свої ідеї, почуття та переживання. Воно сприяє розвитку їхньої комунікативної і виразної мови, допомагає збагачувати словниковий запас та розвивати навички презентації.
- Проблемне розв'язування: Креативне мислення надає дітям навички проблемного розв'язування, що є надзвичайно корисним вмінням у всіх сферах життя. Воно вчить дітей дивитися на проблеми з різних кутів, шукати альтернативні шляхи та розв'язання, а також розвивати творчість у пошуку рішень.
- Розвиток уяви та творчості: Креативне мислення спонукає дітей до уяви та творчого мислення. Воно стимулює їхню здатність до інновацій, фантазії та створення нового. Це може відкрити для них безмежний світ можливостей та сприяти розвитку креативних навичок [3].

Креативне мислення може впливати на думки дітей, розширюючи їхні рамки та спонукаючи думати нестандартними шляхами. Воно навчає дітей перебувати у стані постійного пізнання, ставити запитання та шукати відповіді. Креативне мислення розширює світогляд дітей, допомагає їм збагачувати свої знання та розвивати незалежне мислення.

Загалом, креативне мислення є важливим аспектом розвитку дитини, який сприяє її самовираженню, розвитку інтелектуальних навичок, проблемному розв'язуванню та розширенню уяви та творчості.

Один із способів розвитку креативного мислення полягає в застосуванні проблемно-орієнтованого навчання. Цей підхід передбачає постановку завдань, які вимагають нестандартного мислення та знаходження нетрадиційних рішень. Вчитель може створювати ситуації, де учні змушені використовувати свою уяву та креативність для вирішення проблеми. Наприклад, запропонувати проект, де учні повинні створити власний винахід або розв'язати нестандартну задачу [1].

Крім того, вчителі можуть використовувати ментальні картки та ігри для розвитку креативного мислення. Ментальні картки містять зображення або слова, які примушують учнів думати нестандартно та знаходити нові зв'язки і асоціації. Ігри, такі як "Змінюємо правила", "Шлях до фантазії" або "Творчий розповідач", також допомагають учням розвивати свою уяву та креативність [2].

Окрім ролі вчителя, важливо включити креативне мислення в навчальні програми для учнів початкових класів. Це можна зробити шляхом інтеграції творчих завдань у різні предмети, такі як музика, мистецтво, література та навіть математика.

Наприклад, уроки музики можуть включати завдання, де учні створюють свою власну мелодію або складають слова до пісні. Уроки мистецтва можуть спонукати дітей до створення власних картин або скульптур з нетрадиційних матеріалів. В математиці учні можуть розв'язувати задачі, що вимагають нестандартного підходу та креативного мислення [5].

Важливо зазначити, що розвиток креативного мислення не обмежується лише навчальним процесом. Співпраця з батьками також грає важливу роль у стимулюванні

творчості учнів. Батьки можуть сприяти розвитку креативного мислення, надаючи дітям можливості для самовираження, пошуку нових хобі та підтримки їхніх ідей та проектів.

Щоб підкреслити впровадження технології розвитку креативного мислення було проведено педагогічне дослідження.

Тема дослідження. Удосконалення свідомості та креативного мислення учнів початкових класів різноманітними засобами і методами, впровадження в освіту.

Мета дослідження. Вивчити ефективності впровадження програми, спрямованої на удосконалення свідомості та креативного мислення учнів початкових класів, та оцінці її впливу на освітній процес та розвиток дітей. Дослідження має на меті: опитування людей різної вікової категорії та професій, це батьки, вчителі та учні. Визначити рівень свідомості та креативного мислення учнів початкових класів перед впровадженням програми. Оцінити ефективність впровадження програми на розвиток свідомості та креативного мислення учнів. Визначити вплив програми на підвищення мотивації та інтересу до навчання. Проаналізувати роль вчителя у реалізації програми та його вплив на результати навчання учнів. Розробити рекомендації щодо подальшого впровадження програми в освітній процес та поліпшення результатів навчання.

Метод дослідження. Опитування

Матеріали та обладнання. Аркуш паперу для нотаток

Процедура дослідження. Дана робота проводилася під час проходження мною практики у Буському - ЗЗСО Гімназії імені Євгена Петрушевича при ЛНУ Івана Франка. Опитала таку кількість людей: 93; з них 32 дітей, 30 вчителів та 31 батьків.

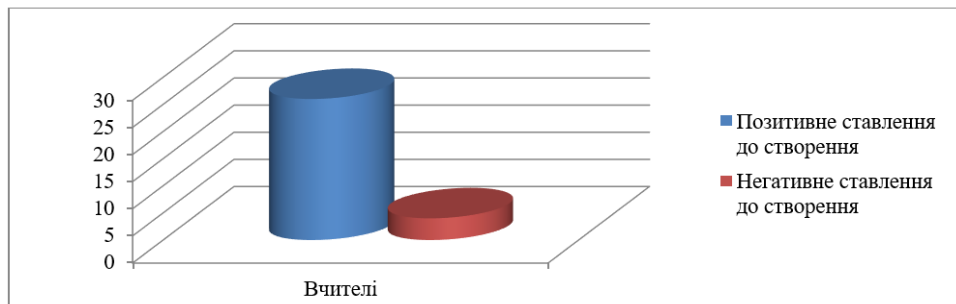
Обговорення завдання. Практикантка- студентка методом бесіди проводить збір інформації для об'єктивної оцінки і потреб суспільства у досконаленні якості освіти.

Презентація результатів. Подаються у вигляді діаграм

Способи опрацювання та аналізу результатів дослідження.

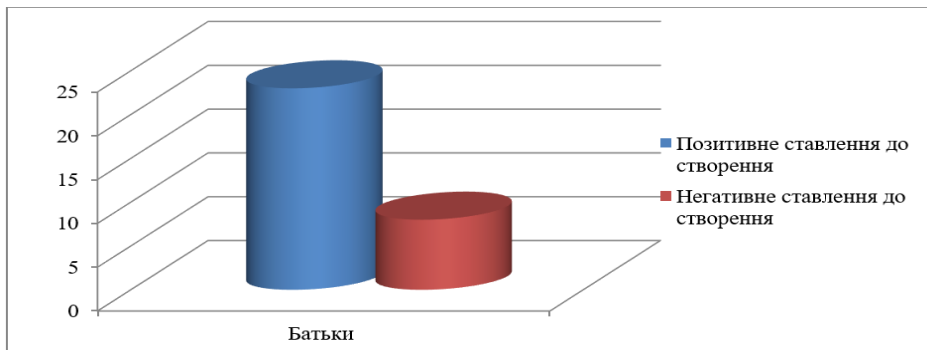
Узагальнені результати даного дослідження показано у Таблиці 1. Таблиці 2. Таблиці 3. Таблиці 4.

Удосконалення свідомості та креативного мислення учнів початкових класів різноманітними засобами і методами, впровадження в освіту (опитування вчителів)

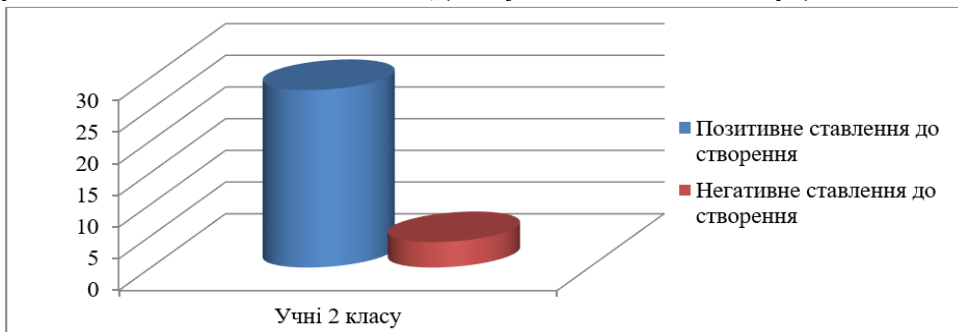
Таблиця 1.

Удосконалення свідомості та креативного мислення учнів початкових класів різноманітними засобами і методами, (опитування батьків)

Таблиця 2.

Удосконалення свідомості та креативного мислення учнів початкових класів різноманітними засобами і методами, (опитування дітей методом гри)

Узагальнені результати продуктивності класу у % від загальної кількості

Таблиця 2.

Висновок. Впровадження програми, спрямованої на удосконалення свідомості та креативного мислення учнів початкових класів, є ефективним засобом для підвищення

рівня розвитку цих навичок у дітей. Виявлено, що учні, які брали участь у програмі, мали значно вищий рівень розвитку свідомості та креативного мислення порівняно з тими, хто не брав участь у програмі.

Також було встановлено, що вчителі грають важливу роль у реалізації програми та мають великий вплив на результати навчання учнів. Важливо, щоб вчителі були підготовлені до впровадження програми та мали необхідні знання та навички для її ефективної реалізації.

Розвиток креативного мислення в учнів початкових класів є важливим завданням, що сприяє розкриттю їхнього потенціалу та підготовці до майбутнього. Роль вчителя у стимулюванні творчості та навчанні учнів нестандартному мисленню є надзвичайно важливою. Включення креативного мислення в навчальні програми та співпраця з батьками також допомагають учням розвивати свою уяву, креативність та навички, які їм знадобляться у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булаєнко Н.І. Креативність як фактор розвитку особистості учня початкової школи. Київ: Видавництво "Педагогічна думка", 2015. 240 с.
2. Семенова О.В. Розвиток креативного мислення учнів початкової школи: методика та практичні рекомендації. Київ: Видавництво "Основа", 2019. 176 с.
3. Заболотна І.І. Креативне мислення в початкових класах: теорія та практика. Київ: Видавництво "Ранок", 2017. 192 с.
4. Гриньова Н.П. Педагогіка творчості: розвиток креативного мислення молодших школярів. Київ: Видавничий центр "Академія", 2016. 328 с.
5. Мельник І.М. Креативне навчання в початковій школі. Київ: Видавництво "Веселка", 2020. 256 с.

УДК 501

*Надія Копійченко,
ВСП «Гальнівський будівельно – економічний
фаховий коледж Уманського НУС»*

ЗАНЯТТЯ З МАТЕМАТИКИ ТА МІЖСОБИСТІСНЕ НАВЧАННЯ

У зв'язку із входженням України у світовий освітній простір перед нами постає проблема формування фахових молодших бакалаврів з інноваційним типом мислення. На мою думку, це вдасться зробити, використовуючи систематично на заняттях з математики методи міжособистісного навчання, під час яких відбувається активна участь усіх

суб'єктів навчання (студентів) при постійному корегуванні викладача на певних етапах взаємодії. Міжособистісне - інтерактивне навчання сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь студентів, допомагає створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером студентського колективу [1, с. 81].

Колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності студентів – це форма організації навчання у малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою [2, с. 24].

З перших занять з математики методами міжособистісного навчання слід починати з роботи студентів у парах. Два студенти виконують поставлене викладачем завдання. Викладач не втручається сам у їх роботу, лише коли студенти звертаються до викладача з приводу незрозумілих для них моментів у отриманому завданні. Пар у групі має бути декілька, а завдань готують у чотирьох – шести варіантах. Це дає можливість швидше перевірити їх виконання, почути мотивацію ходу розв'язання кожного представника кожної пари, а тим студентам, для яких це було важко – самостійно знайти свої помилки та мотивувати їх. Робота викладача при перевірці виконаних завдань має бути помірною, дозованою.

Пари можуть бути як статичними так і динамічними.

Добре студенти працюють у малих групах по п'ять осіб. П'ять осіб – оптимальний розмір навчальної групи. Він досить великий для групової стимуляції і досить малий для особистого визнання. Співвідношення 2:3 забезпечує меншість підтримкою [2, с.32]. Утворювати групи може викладач або самі студенти за бажанням тощо. Проте слід пам'ятати, що групи можуть бути як гомогенні (однорідні за рівнем навчальних досягнень студентів) так і гетерогенні (різномірні за рівнем навчальних досягнень студентів). З метою досягнення студентами успіху при такій формі роботи і завдання, що видає викладач, можуть «чистими», без будь-яких підказок, а можуть мати додатки-вказівки від викладача, тобто це можуть бути картки – інструкції чи (та) картки - підказки. Так, наприклад, усім п'ятіркам роздано картки де треба виконати диференціювання функції. Приклад однієї такої картки:

$$y = 4x^3 + 25.$$

Окремі групи-п'ятірки швидко справляться з визначенням завданням.

Окремим групам-п'ятіркам пропонується картка – інструкція:

Картка–інструкція:

для диференціювання цієї функції слід згадати правило диференціювання алгебраїчної суми;

згадайте формулу, за якою визначають похідну степеневі функції;

згадайте формулу, за якою визначають похідну сталої величини;

згадайте формулу, як диференціюють добуток, коли один із множників – будь-яке дійсне число.

Окремим групам-п'ятіркам пропонується картка – підказка, де є вказівка з чого починати роботу, студенти мають самостійно її закінчити:

$$y' = (4x^3 + 25)' = (4x^3)' + (25)' = \dots$$

При роботі у п'ятірках слід, щоб студенти сиділи по колах, дивились один на одного. У групі слід визначити: головуючого студента, який керує роботою групи; секретаря, який веде записи роботи; посередника, який стежить за часом; доповідача та співдоповідача, які чітко висловлюють результати роботи.

Викладач у час роботи груп може надати одну – дві підказки групам по ходу виконання завдання, стежить за часом роботи, пропонує групам уже представляти результати роботи, запитує у студентів про ефективність такої роботи та заслуховує пропозиції з поліпшення такої навчальної діяльності.

Важливим моментом міжособистісного навчання у малих групах по п'ять студентів є обговорення результатів. На мою думку, на заняттях з математики, найефективнішими є такі форми обговорення результатів роботи як «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проект». Суть методу «діалогу» полягає у спільному пошуку групами узгодженого рішення, наприклад, встановлення алгоритму розв'язування задач чи вправ. Суть методу «синтезу думок» полягає у тому, що кожна група доповнює висновки попередньої групи своїми думками, наголошуючи на тих моментах, з якими не згодні з попередньою групою. Суть методу «спільний проект»: кожна група висловлює свої результати роботи за своїми завданнями та у кінці обговорення складають колективно спільний висновок – «проект».

Коли студенти добре навчилися працювати у малих групах по п'ять осіб, можна переходити до використання методу «Акваріум». У «Акваріумі» мають побувати усі студенти академічної групи. Викладач розбиває студентську групу на чотири групи. Кожній групі пропонується завдання по черзі та відводиться як і у всіх попередніх методах час для його виконання. Перша група-«рибки» сідає у коло по центру класу, а решта студентів – «спостерігачі». У групі «рибок» зачитують задачу, обговорюють спосіб її розв'язання, дотримуючись правил ведення дискусії, знаходять спільну думку з її розв'язання. До «акваріума», у якій перебуває перша група ніхто зі спостерігачів не втручається, мовчки записують на окремих листочках успіхи та невдачі цієї групи, а по закінченні відведеного для її розв'язання задачі часу усі «спостерігачі» по черзі дають повний аналіз роботи «акваріуму»: за ходом розв'язання, з мотивації ходу розв'язання та які висновки студентів, що перебували у «акваріумі», були найправильнішими, більш чіткими тощо.

Досить цікавим та результативним, на мою думку є метод «Дзеркало».

Метод розрахований на два етапи роботи студентів у малих групах.

Викладач поділяє студентську групу на чотири групи.

Перший етап роботи. Кожній групі видано завдання. Наприклад: першій групі – прочитати правило диференціювання алгебраїчної суми функцій та навести два приклади його застосування;

другій групі – прочитати правило диференціювання добутку двох функцій та наслідок з нього, навести два приклади його застосування;

третьій групі – прочитати правило диференціювання частки двох функцій та навести два приклади його застосування;

четвертій групі – прочитати правило диференціювання складеної функції та навести два приклади його застосування.

Другий етап роботи. Пропонується половині студентів першої групи перейти у другу, половині студентів другої групи перейти у першу. Так же само третя і четверта групи обмінюються своїми половинами. У нових групах студенти обмінюються набутиими новими знаннями.

Третій етап методу. Студенти повертаються у свої початкові групи та знов обмінюються набутиими знаннями та наводять нові приклади застосування уже двох правил диференціювання функцій.

Важливою умовою успіху при роботі за методами міжособистісного навчання є матеріальна база кабінету, у якому викладач математики проводить заняття. У аудиторії мають стояти столи, які за потреби викладач розставляє так, як вимагає той чи інший метод. Аудиторія має бути оснащена двома розкладними дошками, для одночасного представлення результатів роботи груп для розгляду усією академічною групою та викладачем.

---

1. Як стати майстерним педагогом. Навчально методичний посібник, [Ковальчук В.І., Сергєєва Л.М. та ін.]; за заг. Редакції Л.І. Даниленко, -К, ТОВ «Егіс плюс», 2007, 184 с.

2. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково – методичний посібник, [О. Пометун, Л. Пироженко]; за загальною редакцією доктора педагогічних наук, професора О. І. Пометун, - К, «Видавництво А.С.К.», 2004, 192 ст.

Мороз П.В.,

старший науковий співробітник, канд. пед. наук,

Мороз І.В.,

науковий співробітник.

Інститут педагогіки НАПН України

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В БАЗОВІЙ ШКОЛІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Цивілізаційні зміни, що відбуваються в світі, висувають нові вимоги до розвитку освіти в цілому. Стрімкий розвиток високих технологій, шалений потік різноманітної інформації поставили на порядок денний професійну мобільність - людина протягом життя має підвищувати кваліфікацію, освоювати нові технології, професії, а часом, змінювати сферу зайнятості.

Нині суспільству потрібні не лише високоосвічені, а люди з нестандартним, творчим типом мислення, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення та

прогнозувати їх наслідки; здатні до активної інноваційної діяльності; такі, що відрізняються мобільністю та конструктивністю підходу до розв'язання проблем. Це означає, що школа, і вчитель історії зокрема, має орієнтуватися на використання таких педагогічних технологій та методик за допомогою яких не просто поповнювалися б знання учнів з навчального предмета, а й розвивалися такі якості учня, як пізнавальна активність, самостійність, критичне мислення, уміння творчо виконувати завдання. Одним з ефективних способів досягнення цієї мети є організація дослідницької діяльності учнів як на уроках, так і у позаурочний час [2].

Під дослідницькою діяльністю ми розуміємо діяльність учнів, що пов'язана з пошуком відповіді на творче, дослідницьке завдання з наперед невідомим рішенням і передбачає наявність основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері: постановку проблеми (або виділення основного питання), вивчення теоретико-історичного матеріалу, пов'язаного з обраною темою, висунування гіпотези дослідження, підбір методик дослідження і практичне оволодіння ними, підбір власного матеріалу з теми, його аналіз та узагальнення, власні висновки. Такий ланцюжок є невід'ємною приналежністю дослідницької діяльності, нормою її проведення, хоча не завжди в процесі роботи над певною історичною проблемою наявність усіх ланок ланцюжка необхідна [2; 3].

До основних аспектів (характеристик) дослідницької діяльності в процесі навчання історії ми відносимо: 1) виділення в навчальному історичному матеріалі проблеми, яка може передбачати неоднозначність у її розв'язанні (для підручників – це насамперед проблемна подача матеріалу); 2) набуття учнями вмінь формулювати припущення, гіпотези через систему спеціально розроблених завдань; 3) розвиток навичок роботи учнів з різноманітними джерелами інформації та їх аналізу; 4) формування умінь і навичок самоосвіти, тобто способів активної пізнавальної діяльності школярів; 5) розвиток в учнів здатності займати дослідницьку позицію, застосувати елементи дослідницької діяльності; 6) формування вміння презентувати результати дослідницького пошуку [2; 3].

Провідними функціями дослідницької діяльності в процесі навчання історії в базовій школі, на нашу думку, є: створення позитивної мотивації учнів до навчання, розвиток їх пізнавального інтересу та здатності займати дослідницьку позицію, набуття учнями навичок самостійно ставити і досягати мети в навчальній діяльності на основі застосування елементів дослідницької діяльності в межах предметів навчального плану і системи позашкільної освіти; формування умінь і навичок самоосвіти, тобто формування способів активної пізнавальної діяльності [1; 2].

Аналіз наукової літератури і практики навчання, а також дані емпіричних досліджень дозволяє нам стверджувати, що системне застосування дослідницької діяльності в процесі навчання історії в базовій школі може значно підвищити рівень навчальних досягнень й історичної компетентності учнів. Це, у свою чергу, дозволить розвивати в учнів важливі характеристики креативності, як оригінальність, гнучкість, продуктивність мислення, легкість асоціювання, чутливість до проблем та підвищити практичну спрямованість умінь і компетентностей учнів [1-3].

ЛІТЕРАТУРА:

---

1. Лиходєєва Г. В. Навчально-дослідницькі уміння та дослідницька діяльність учнів у психолого-педагогічній літературі. Дидактика математики : проблеми та дослідження. 2007. № 27. С. 89–94.
2. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712554/>
3. Moroz P. V., Moroz I. V. Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school. Український педагогічний журнал. 2015. №. 3. С. 102-115.

Савченко О.О.,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри практики англійської мови
та методики її викладання*

Ступницька Г.І.,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри практики англійської мови
та методики її викладання.*

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДКАСТІВ У ІНШОМОВНОМУ НАВЧАННІ

Платформа Google Podcast пропонує достатньо велику кількість аудіо-подкастів англійською мовою на широку тематику, які можна і слід інтегрувати у процес вивчення та вдосконалення володіння англійською мовою [1]. Особливо актуальним є використання подкастів під час самостійного дистанційного навчання, оскільки заняття обмежені в часі, часто виникають перебої у їхньому проведенні, зокрема через повітряні тривоги та технічні несправності Інтернет-зв'язку та пристроїв. Подкасти тривають не менше 10-15 хв, в середньому 30 хв, і робота над ними передбачає ще додатковий час, що не завжди викладач може дозволити собі на занятті. Під подкастом розуміємо “або окремий аудіофайл (зазвичай у форматі MP3, AAC, Ogg / Vorbis (для аудіо); Flash Video і AVI (для відеоподкастів), або регулярно оновлювана серія таких файлів, що публікуються на одному ресурсі Інтернету, з можливістю підписки” [2].

Найвідомішими додатками Google Podcast є зокрема: *BBC learning English*, *TED Talks Daily*, *American Life*, пов'язані з темами "Супільство і культура". В категорію "Освіта" входять подкасти, розроблені з метою вивчення англійської мови як іноземної. Популярністю у користувачів користуються такі аудіопідбірки як *6 Minute English*, *Speak English with Harry*, *VOA Learning English*, *7 Good Minutes*, *All Can English Podcast*, *Learn English with Bob the Canadian*. В категорії "Бізнес" цікавими є додатки *The Mindset Mentor*, *The School of Greatness*, *Elon Musk Podcast* тощо. Більшість з цих додатків містять транскрипти, тобто тексти аудіо. Більш того, деякі з них мають свою відеOVERсію на платформі Youtube.

Перевагами використання англомовних подкастів над переглядом телебачення, прослуховування радіо чи аудіокниги англійською мовою є наступні:

- прослуховування подкасту вимагає 100% зосередженості, адже немає ані відеозображення, ані іншої опори, яка б сприяла кращому розумінню почутого;
- доступність (цілодобова);
- зручність у використанні (при потребі можна легко перемотати назад);
- оптимальна тривалість (в середньому 30 хв), що робить можливим застосування подкасту на одному занятті;
- іноді укомплектовані іншими додатковими навчально-тренувальними матеріалами (ключовий вокабуляр з тлумаченням, транскрипт аудіотексту, інтерактивні завдання);
- широка тематика;
- гнучкість та зручність у самонавчанні: а) дозволяють навчатися за власним темпом, поза межами аудиторії, без будь-якого зовнішнього тиску щодо розуміння, що є особливо важливим для інтровертів; б) уможливають зменшення/збільшення швидкості прослуховування, а також завантаження для офлайн прослуховування.

Постає питання: як ефективно застосовувати подкасти різного характеру з метою формування іншомовної комунікативної компетентності?

Насамперед, слід сказати, що вибір подкасту повинен визначатися рівнем володіння англійською мовою та інтересами слухачів. Якщо рівень англійської С1, тоді можна обирати подкасти, розраховані на носіїв англійської мови (не навчальні). На цій платформі зареєстровано понад 700.000 подкастів та 27000000 серій, тому вибір можливий і за навчальними потребами, і за вподобаннями.

На цій платформі можна знайти подкаст на будь-яку тематику, яка нас цікавить. Лексикон ведучих часто ідентичний тому, який можна почути в звичному англомовному середовищі. Проблемою, пов'язаною з прослуховуванням автентичних подкастів є лише те, що для тих, у кого рівень англійської нижче В2-С1 складно використовувати подкасти ефективно, оскільки виникають труднощі зі сприйняттям тексту, що робить слухання не надто приємним процесом, або доводиться зупиняти текст часто, щоб розібратися в прослуханому. Для того, щоб не виникали подібні труднощі з розумінням автентичних неосвітніх подкастів, слід обирати такі, в яких зрозумілим є 70-80% тексту. Якщо менше, текст сприйматиметься важко і не принесе слухачу жодного задоволення. І навпаки, у випадку розуміння більше 80% тексту, слухання також не буде продуктивним видом діяльності, оскільки слухачі не підвищать свій мовний рівень.

Методика роботи над подкастом (аудиторна чи самостійна) може охоплювати наступні етапи;

1) опрацювання нової ключової лексики (або виділяється викладачем, або часто подається в комплекті з подкастом). У випадку самостійної роботи над подкастом, слухач після першого прослуховування може сам виписати і перекласти ті лексичні одиниці, які йому незнайомі і про значення яких важко здогадатися з контексту.

2) прослуховування подкасту без транскрипту чи наявних субтитрів;

3) прослуховування з синхронним читанням тексту про себе з метою усунення певних мовних труднощів (фонетичних, лексичних, граматичних);

4) виконання завдань на закріплення нових мовних структур та перевірку розуміння прослуханого;

5) прослуховування втретє без супроводу тексту після зняття мовних труднощів та намагання зрозуміти 100% аудіоролика;

6) дискусія за або написання есе за темою подкасту.

Останні два етапи не є обов'язковими, але бажаними для підвищення рівня аудитивної компетентності автентичних текстів великої тривалості звучання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1) <https://podcasts.google.com/>

2) <https://uk.wikipedia.org/wiki>

*Ткачук Ілона Олександрівна,
магістрантка факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського УДУ імені Михайла Драгоманова
Холоденко Вікторія Олександрівна,
канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки мистецтва
та фортепіанного виконавства УДУ імені Михайла Драгоманова*

ЗМІСТОВНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема творчості та розвитку творчих здібностей особистості є актуальною та значущою. Творчий потенціал особистості, інтелект кожної людини – це найважливіший ресурс у масштабі держави. Творча особистість може легко адаптуватися в суспільстві, знаходити оптимальне вирішення складних ситуацій. Вона здатна до саморозвитку і реалізації своїх здібностей.

Виховання здатної до творчості людини є однією з головних потреб і цілей сучасної системи освіти. Отже, дослідження сутності та змісту творчої активності особистості є своєчасним та нагальним.

У науковій літературі творчість розглядають як діяльність людини, що породжує щось нове, тобто щось таке, чого ніколи раніше не було, що характеризує свого творця з несподіваного боку, а також дозволяє набути нових знань і застосувати раніше набуті. Творчість спрямована на створення нових цінностей як матеріальних, так і духовних. Дієвим інструментом творчості є творча активність, творчі здібності, творчий потенціал особистості. Творчість завжди асоціюється з новизною та актуальністю.

Ми погоджуємося з М. Ісаєвим, який стверджує, що «однією з найбільш важливих проблем сучасного суспільства є формування духовно багатого, гармонійно розвинутої, творчо обдарованої особистості» [1, с. 196].

У кожній дитині від самого народження є творче начало, яке протягом життя проходить велику кількість змін внаслідок різних ситуацій, в яких опиняється дитина: воно або розвивається, або навпаки згасає, так і не розкрившись. Саме тому перед батьками, а також дорослими, що оточують дитину, постає завдання не завдати шкоди, не «знищити» у дитячій творчості, а навпаки, допомогти їй рухатися у потрібному напрямку.

Творчі здібності є синтезом індивідуально-психологічних особливостей особистості та нових якісних станів, які виникають у процесі нової для індивіда діяльності, що призводить до її успішного виконання та появи нового (суб'єктивно чи об'єктивно) продукту, яким може бути ідея, художній твір, предмет тощо. Ефективність розвитку творчих здібностей особистості залежить від того, наскільки рано починається цей процес.

Спочатку підставою для розвитку творчих здібностей стає власна активність дитини, прагнення діяти у світі, самовиражатися. На основі загальної активності дитини формується потреба у нових враженнях. Тому важливо і, навіть, необхідно в різний спосіб сприяти розвитку творчої активності дитини.

На думку Т. Куценко, «активність особистості – здібність особистості здійснювати доцільні перетворення матеріальної і духовної культури, яка виявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні тощо» [2, с. 24]. Творчу активність науковець розуміє як властивість особистості, що виявляється у стані готовності, прагненні до самостійної, оригінальної діяльності і виборі оптимальних шляхів її реалізації [2, с. 25].

Зазначимо, що залежно від ставлення особи до виконуваної діяльності, розрізняють репродуктивну та творчу активність. Мета репродуктивної активності – сприйняття та розуміння, збереження у пам'яті та практичне використання знань, умінь та навичок. Творча активність є виявом складного ставлення людини до дійсності, де взаємодіють інтелектуальна, емоційно-вольова сфери особистості та творчий потенціал.

Творча активність є важливою характеристикою особистості та людської діяльності, розвиток якої набуває зараз особливої соціальної значущості. Науковці визначають творчу активність як якість особистості, що виражає інтенсивність її діяльності щодо створення нових або вдосконалення існуючих продуктів, зміст та стійкість якої визначається сукупністю спрямованості та готовності (внутрішньої та зовнішньої) до здійснення такої діяльності. Творчу активність розглядають як складне інтегральне утворення, що включає креативність (здатність створювати нове), готовність до творчої

діяльності (певну мотивованість до творчої діяльності) та наявність певних умінь (навички дослідницької діяльності).

Г. Ліщинська-Кравець зазначає, що «вияви творчості зумовлені творчим потенціалом особистості» [3, с. 131]. Основою творчості є вміння створювати з елементів цілісний комплекс певних явищ та процесів, комбінувати старе у нові поєднання. Зауважимо, що комбінуюча діяльність уяви заснована на колишньому досвіді особи, його реорганізації та формуванні нових комбінацій, знань, умінь.

Творча діяльність виконує функцію природного регулятора всебічного розвитку, а отже, і самоактуалізації особистості. Це дозволяє поєднати вирішення питань розвитку творчої активності дитини та завдання її всебічного розвитку.

О. Бабчук вважає, що «поняття «творчість» та «креативність» диференціюються; перше постає як процес і, друге – як суб'єктивна детермінанта творчості», тобто як мотиваційно-потрібна основа творчості». З точки зору вченого, креативність завжди втілюється у творчу продуктивність: «у продуктах творчості реалізується не лише креативність, а й зміна самої діяльності під впливом об'єктивних умов» [4, с. 34].

Провідною передумовою реалізації творчої активності є наявність конкретної перетворюючої активності людини у певний момент часу в умовах наявної ситуації. Якщо ж створюються умови для повторення її циклів, формується творчий стиль діяльності особистості, який, в свою чергу, стає чинником розвитку творчої активності як сталої якості особистості.

Ситуативна творча активність дітей, яка є основою циклу їхнього творчого розвитку, загалом стає можливою, якщо структурні компоненти цього циклу організуються педагогічно. Зокрема, безпосереднім перетворюючим діям має передувати етап включення творчої активності у щоденну діяльність дитини.

Умовою розвитку творчої активності, творчих здібностей особистості є творча діяльність, яка дозволяє дитині включитися в процес творчості. Творча діяльність може бути розгорнута на основі продуктивних видів діяльності, гри тощо. Велике значення при цьому має створення позитивного емоційного тла, за якого діти почуваються емоційно комфортно, розкутими, здатними висловлювати свої ідеї та задуми. Коли наявний рівень умінь дитини не дозволяє їй створити реальний продукт, творча активність може втілитися у створенні умовного продукту. Виникнення ситуативної творчої активності є важливою початковою ланкою циклу розвитку творчості особистості дитини, її самоактуалізації.

Структура творчої активності особистості включає такі основні компоненти: потребово-ціннісний, змістовно-смісловий і творчий. Потребово-ціннісний компонент змстовно представлений потребою спілкування у різних групах, розумінням особливостей соціального спілкування, розумінням загальнолюдських цінностей, прагненням до творчої діяльності, стійкістю пізнавальних інтересів та їх узгодження з особистими цінностями. Змістовно-смісловий компонент характеризується практичним прагненням до результативного оволодіння певними видами діяльності, що втілюються у щоденній активності, інтеграцією різних видів діяльності (пізнавальної, творчої, комунікативної). Творчий компонент включає пошук шляхів реалізації особистості своїх намірів, прагнень і потенціалів, вияв ініціативи, врахування власної думки,

мобілізацію волі на досягнення мети з подальшим підвищенням самооцінки, осмислення важливості оволодіння соціальним досвідом та прагнення до творчого самовираження у діяльності.

Отже, у науковій літературі творчу активність розглядають як: якість особистості, компонент темпераменту, особливу потребу, діяльність, міру діяльності, взаємодію з дійсністю [5, 6]. В нашому розумінні, творча активність – це властивість особистості, що втілюється у діяльності та спілкуванні як оригінальність, творчість, новизна. Змістовне наповнення поняття «творча активність» включає здатність особистості ініціативно та самостійно знаходити «зони пошуку», ставити проблемні завдання, виокремлювати принципи, що є основою певних подій, явищ, дій, переносити знання, навички та вміння з однієї сфери діяльності та мислення до іншої, самостійно робити висновки та альтернативно підходити до виконання певних завдань тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ісаєв М. Психологічні особливості розвитку творчого потенціалу особистості. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 4-5 листопада 2022 р.) в 2 т. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. Т. 2. С. 196-200.
2. Куценко Т. Психолого-педагогічні основи розвитку творчої активності особистості учнів початкової школи. *Modern engineering and innovative technologies*. 2022. №21-03. С. 23-28.
3. Ліщинська-Кравець Г. Особливості формування творчої активності майбутніх учителів та технологій як структурного компонента їх педагогічної майстерності. *Молодь і ринок*. 2022. №1 (199). С. 128-133.
4. Бабчук О.Г. Креативність як складна властивість особистості в індивідуально-психологічному вимірі. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка*. 2010. Т. X. Вип. 16. С. 34-42.
5. Холоденко В.О. Розвиток творчої активності молодших школярів у процесі інтеграції різних видів музичної діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. К., 2004. 217с.
6. Холоденко В.О. Сутність, зміст та структура творчої активності особистості // *Наукові записки*. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені М. Гоголя) / за заг. ред. проф. Є.І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. №1. С. 84-88

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК:321:314.1

*Дмитрієв Родіон,
студент 2 курсу,
кафедра політології.*

Запорізький національний університет

МІГРАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Міграція – не зовсім нова демографічна проблема для українського суспільства. Трудова та освітня міграція вже кілька років значною мірою впливала на поглиблення кризового стану економіки та була реальною загрозою національній безпеці. Але військова агресія РФ, починаючи з 2014 року, призвела до безпрецедентного з часів Другої світової війни явища – масової міграції населення України (внутрішньої, зовнішньої та насильницької), що створює додаткові виклики національній безпеці. Слід відзначити, як безумовний факт, безпрецедентні втрати людського капіталу через масовий виїзд за кордон у пошуках безпеки. Підтвердженням цього слугують дані Міжнародної організації з міграції (МОМ) [1]; Центру економічної стратегії [2; 3], а також аналітичного «Центру дослідження суспільства» [4].

По-перше, відзначається масштабність всіх видів міграції. За деякими оцінками, до половини довоєнного населення України, або щонайменше 20 млн. людей, безпосередньо задіяні в міграційних процесах. Зокрема, внутрішня міграція охопила близько 8 млн. внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а всього їх в Україні зареєстровано 5 млн. 352 тис. Загрозливою за чисельністю є зовнішня (міжнародна) міграція, оскільки станом на середину листопада 2022 р. за кордоном залишаються 7,6 млн українських громадян – вимушених мігрантів.

По-друге, внутрішня міграція створила ситуацію, коли чисельність населення у південних і східних областях України зменшується, але збільшується у західних областях. Зафіксовано також нерівномірність у розподілі офіційно зареєстрованих ВПО (найбільше їх у Харківській обл. (456 тис. 946 осіб), Дніпропетровській обл. (367 тис. 089 осіб), Київській обл. (336 тис. 814 осіб)). Внутрішня міграція впливає на кількість, вікову та гендерну структуру населення, зумовлюючи низку проблем – мовна та культурна адаптація, безробіття, відсутність належного забезпечення якісними освітніми та медичними послугами, базовими умовами життєдіяльності. Численні переміщення в середині країни, в свою чергу, впливають на інфраструктуру, зокрема, збільшується навантаження на житлову, транспортну, соціальну та адміністративну інфраструктуру. Однією з основних таких проблем є ситуація з безробіттям. За прогнозними даними Міністерства економіки України, до кінця 2022 р. в Україні було

приблизно 2,6 млн безробітних, що майже вдвічі більше аналогічних показників попереднього року [1].

По-третє, важливою проблематикою в контексте національної безпеки є питання щодо якісного складу мігрантів та ймовірності повернення або неповернення українців. Згідно опитувань, близько 70% опитаних мігрантів мають вищу освіту; 30% – це висококваліфіковані фахівці, 12% – кваліфіковані працівники, 14% – підприємці; 87% мігрантів – жінки з дітьми, 65% цих жінок – працездатного віку, від 18 до 59 років. Повернути їх буде дуже важко, оскільки в державах ЄС створені необхідні умови для проживання для біженців, а міграційна політика є одним із інструментів зниження ризиків впливу демографічної кризи на національну економіку [3]. По-четверте, за період війни виникла змістовно нова хвиля міграції – насильницька депортація населення, тобто, незаконне вивезення українських громадян з тимчасово окупованих територій. Згідно з даними уряду України, станом на 26 травня 2022 р. депортовано близько 1,4 млн громадян України, з яких 230 тис. дітей.

Центром економічної стратегії розроблено програму, спрямовану на пошук шляхів зниження впливу міграційних факторів на національну безпеку держави. Ключовими напрямками діяльності є співпраця з державами ЄС для повернення українців; допомога в пошуку роботи в безпечнішому регіоні та курси перекваліфікації; швидка післявоєнна відбудова постраждалих регіонів; надання першочергової допомоги людям з постраждалих регіонів; відкриття ринку праці ЄС для українців після війни.

Отже, масштабна міграція, спровокована вторгненням РФ, негативно впливає на розвиток людського капіталу в Україні. Це формує загрози національній безпеці держави у контексті стійкості перед ключовими викликами сучасності та забезпечення сталого економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення: раунд 12 (23 січня 2023 року). Матриця відстеження переміщень українців. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-0> (дата звернення: 14.03.2023).
2. Михайлишина Д. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/> (дата звернення: 20.03.2023).
3. Михайлишина Д. Що стимулюватиме українських біженців повернутися додому. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/03/20/698183/>. (дата звернення: 12.04.2023).
4. Філіпчук Л., Сирбу О. Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня-10 червня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-berezhnya-10-cherhvnya-2022/> (дата звернення: 28.03.2023).

УДК: 323:327.8

Ясьмо Ольга,
студентка 4 курсу, кафедра політології.

Запорізький національний університет

СПЕЦІАЛЬНІ PR-ПОДІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Епоха інформаційно-комунікаційних технологій надала PR особливо важливу роль в системі суспільних відносин, що стало невід'ємною складовою політичної сфери. У центрі уваги сучасних політичних кампаній і стратегій лежить необхідність залучення громадськості, формування позитивного іміджу та сприяння популярності політичних суб'єктів та ідей. Спеціальні PR-події є ефективним інструментом для виконання цих завдань, оскільки спрямовані на привернення уваги громадськості до себе, своєї діяльності та продукції [8]. Розвиток інформаційно-комунікативного простору дозволяє широко масштабувати та просувати спеціальні події через соціальні мережі, відео-стріми, вебінари, залучаючи аудиторію з усього світу.

Від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України постала гостра необхідність перманентної комунікації на глобальному рівні, аби заручитись прихильністю якомога більшої кількості держав, отримати допомогу (поставки зброї, амуніції, гуманітарної допомоги тощо) та поширити ідею про післявоєнну відбудову країни. Саме останній пункт є одним з ключових аспектів зовнішньої політики України, адже масштаби руйнувань зростають і процеси відновлення потребують все більших ресурсів. У цьому контексті участь України у спеціальних PR-подіях, куди запрошуються стейкхолдери для обговорення плану відновлення є дуже важливою.

На підтвердження вищевикладеної думки можна згадати цитату зі звернення Президента України В. Зеленського до співгромадян: «Хочу зазначити, що, коли говорять про відбудову, часто некоректно розставляють акценти. Це ж не тільки про те, що маємо зробити після нашої перемоги або в наступні роки, а й те, що потрібно робити вже просто зараз» [3]. Дане звернення було записане 4 липня 2022 р. під час дводенної Міжнародної конференції в м. Лугано. На заході були присутні представники понад 40 країн і близько 20 міжнародних організацій, які прагнули розробити принципи акумулювання та надання допомоги Україні. За результатами дискусій прийнята Декларація Лугано (Lugano Declaration) [6]. Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль презентував план відновлення, підготовлений у рамках президентської ініціативи United24. Він також зазначив, що за результатами конференції було досягнуто домовленостей на суму в майже 1,9 млрд. доларів для підтримки України. Примітно, що на той час план відновлення України оцінювався у 750 млрд. доларів. «Під час URC2022 презентували мапу з пропозиціями до наших партнерів долучатися до відновлення. Отримали відгуки та пропозиції.

Найближчим часом представимо оновлений перелік партнерів, які сприятимуть відновленню наших громад», – сказав Шмигаль [10].

Необхідно зауважити, що Конференція в Лугано є одним із щорічних заходів, початок яким було покладено в Лондоні ще у 2017 р.. Саме тоді відбулася перша Конференція з питань реформ в Україні (Ukraine Reform Conference). Наступна Конференція з питань відновлення України, яку Велика Британія та Україна спільно проведуть у Лондоні в червні цього року. Її учасники зосередяться на залученні міжнародної підтримки для досягнення економічної та соціальної стабілізації України, а також на подальшому процесі відновлення після війни. URC 2023 ставить перед собою завдання забезпечити негайну допомогу для невідкладних потреб та залучити фінансування приватного сектору у процес відновлення [1].

Сучасний світ надає великого значення глобалізації та розвитку регіональної співпраці. Україна не є винятком, тому важливо мати ефективну систему регіональної влади, яка зможе взаємодіяти з іншими державами та регіонами світу. Наразі Президент України, українське закордонне представництво, дипломати активно працюють над цим, щоб зміцнити підтримку України на міжнародній арені, посилити вже встановлені зв'язки з державами-партнерами, збільшити кількість міст, над відновленням яких взяли шефство держави-союзники. У квітні цього року в Києві відбувся Міжнародний саміт міст і регіонів, участь у якому взяли понад 250 представників муніципалітетів з понад 50 країн світу, голови українських громад, представники асоціацій органів місцевого самоврядування, очільники областей і районів, народні депутати України тощо. Результатом події стало підписання Декларації Міжнародного саміту міст та регіонів між Президентом України та 29 державами, що засвідчило їх готовність «просувати лідерство України, плідну співпрацю та координацію з міжнародними партнерами й донорами; підтримати ініціативу щодо надання скоординованої політичної, фінансової, експертної й технічної допомоги з метою післявоєнної відбудови українських громад і регіонів; погодити керівні принципи горизонтального партнерства для локального та регіонального відновлення» [2].

Яскравим прикладом спеціальних подій є нещодавня зустріч Президента України з амбасадорами фандрейзингової платформи United24, що відбулась у Києві цьогогоріч [4; 5]. Для участі в заході прибули представники 110 країн, які долучилися до допомоги Україні. Голова держави підбив підсумки роботи до першої річниці платформи UNITED24 – The Power of Unity та подякував амбасадорам за об'єднання світу для допомоги Україні. Зокрема, Президент подякував амбасадорам напряму «Медична допомога» А. Шевченку й Л. Шрайберу, напряму «Відбудова України» О. Усику, К. Вінник, М. Азанавічусу, а також привітав перших амбасадорів нового напряму «Освіта та наука» П. Нерса та І. Сахно.

Аргументом на користь результативності використання спеціальних подій як інструменту реалізації відновлення України є той факт, що за рік роботи фандрейзингової платформи UNITED24 на рахунки Нацбанку надійшло понад 325 млн. доларів внесків від міжнародних компаній, українського бізнесу, благодійних організацій, світових знаменитостей та донорів. Зараз вдосконалюється механізм використання коштів із Фонду відновлення зруйнованого майна та інфраструктури.

Знаковою подією був запуск програми компенсації за пошкоджене житло «Відновлення», яка передбачає фінансування поточного (дрібного, некапітального) ремонту житла, пошкодженого внаслідок війни [7].

Однак, потреба в спеціальних подіях є нагальною, що свідчить про необхідність підтримувати регулярне проведення таких заходів і залучати якомога більшу кількість учасників, що потенційно зможуть зробити внесок у відновлення України. Міністр фінансів України С. Марченко під час зборів групи країн-членів МВФ та Світового банку в Чорногорії повідомив: «Наші міжнародні партнери надали гарантії на близько 4,3 млрд. доларів США. Водночас, незабезпечені першочергові потреби у відновленні цього річ становлять близько 6,5 млрд. доларів США. Отже, вчасне залучення цих коштів має вирішальне значення для створення належних умов проживання людей, повернення мігрантів та сприяння економічному зростанню України» [9].

Таким чином, спеціальні PR-події є одним з ключових інструментів реалізації плану відновлення України, оскільки дають змогу заручитися підтримкою міжнародних партнерів, держав-союзників, віднайти інвесторів відповідно до заявлених цілей та завдань плану відбудови. Крім того, подібні заходи сприяють зміцненню громадської підтримки як всередині держави, так і зовні, формують порядок денний серед міжнародної спільноти та протидіють російським пропагандистським наративам у медіапросторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. 21–22 червня 2023 року Велика Британія спільно з Україною проведуть у Лондоні міжнародну Конференцію з питань відновлення України. *Ukraine Recovery Conference*. URL: <https://ua.unc-international.com/> (дата звернення: 25.05.2023).
2. Декларація Міжнародного саміту міст та регіонів. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 19-20.04.2023 р. Київ. URL: <https://www.president.gov.ua/news/deklaraciya-mizhnarodnogo-samitu-mist-ta-regioniv-82381> (дата звернення: 25.05.2023).
3. Звернення Президента В. Зеленського до громадян від 04.07.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-ce-ne-tilki-pro-te-sho-treba-zrobiti-pisl-76289> (дата звернення: 27.05.2023).
4. Зеленський зустрівся з амбасадорами United24. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3705369-zelenskij-zustrivsa-z-ambasadora-mi-united24.html> (дата звернення: 25.05.2023).
5. Зеленський зустрівся з амбасадорами платформи UNITED24. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/society/2023/05/05/554148_zelenskij_zustrivsvya_z_ambasadorami.html (дата звернення: 25.05.2023).
6. Конференція у Лугано: Принципи і умови міжнародної допомоги з відбудови. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3523261-konferencia-u-lugano-principi-i-umovi-mizhnarodnoi-dopomogi-z-vidbudovi.html> (дата звернення: 25.05.2023).
7. Стартувала програма компенсації за пошкоджене житло «Відновлення»: інструкція. *Главком*. URL: https://glavcom.ua/country/incidents/ukrajinski-banki-vidnovili-blokuvannja-kartkovikh-rakhunkiv-klijentiv-prichina-92_6037.html (дата звернення: 25.05.2023).

8. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю: навч. посібник. Київ : НМЦВО. 2001. 560 с.
9. У Мінфіні розповіли, скільки коштів потребує Україна на відновлення цьогоріч. *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/05/26/novyna/ekonomika/minfini-rozpovily-skilky-koshtiv-potrebuye-ukrayina-vidnovlennya-czoh-orich> (дата звернення: 26.05.2023).
10. Шмигаль про конференцію в Лугано: Отримали відгуки та пропозиції – буде оновлений перелік партнерів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3524030-smigal-pro-konferenciu-v-lugano-otrimali-vidguki-ta-propozicii-bude-ovovlenij-perelik-partneriv.html> (дата звернення: 25.05.2023).

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Тарасюк Д.І.,

*здобувачка освіти II освітнього рівня
освітнього ступеня «Магістр» групи 22 МГПС*

УДУ ім. М. П. Драгоманова

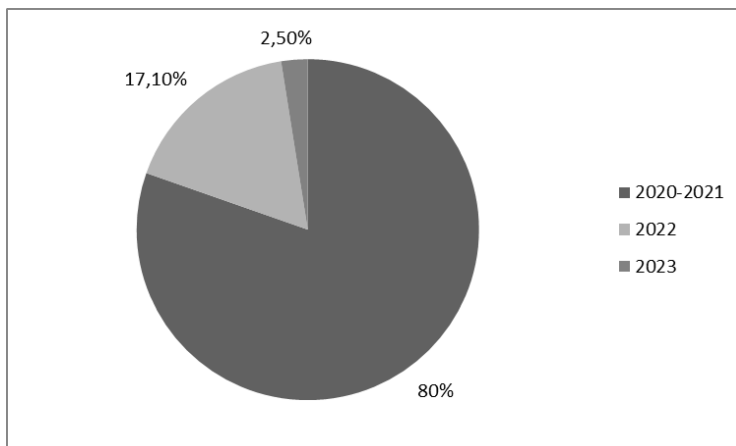
м. Київ, Україна

dayankat22@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ФРУСТРАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ СТУДЕНТІВ, ПЕРЕХВОРИВШИХ НА COVID-19 ТА ВПЛИВ НА НИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ

Для дослідження фрустраційних реакцій студентів, перехворівших на Covid-19 було залучено студентів з чотирьох університетів: УДУ ім. М. П. Драгоманова, СумДУ, СумДПУ ім. А. С. Макаренка та ЗНУ. У загальній вибірці було відібрано 96 осіб. З метою аналізу були використані якісні та кількісні методи математичної статистики та кореляційний аналіз, зокрема t-критерій Стьюдента.

Результати показали, що більшість опитаних (80%) перенесли захворювання протягом 2020-2021 рр. тобто в самий розпал пандемії. Також було відомо, що 17% інфікувалися в 2022 році, а 2,5% - у 2023 році (Рис. 1.1).

Рис. 1.1. У якому році була перенесена хвороба опитуваними, %

Результати дослідження свідчать, що переважна більшість опитаних (більше половини) перенесли хворобу без потреби в госпіталізації, а саме: 49,4% мали легку форму, а 44,2% - середньої тяжкості (діаграму можна побачити на Рис. 1.2).

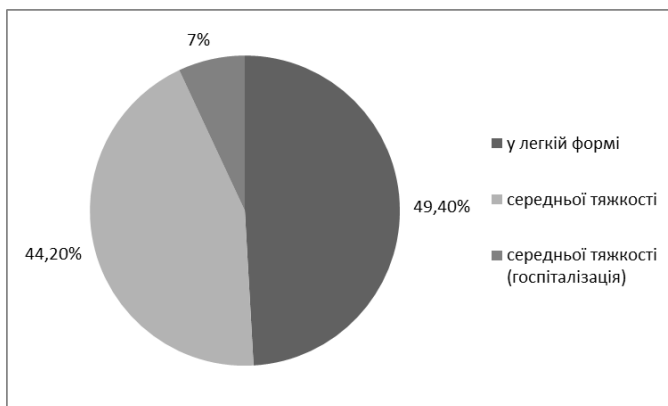

Рис. 1.2. Тяжкість перенесеної хвороби опитуваних, %

Залишкова група становить не більше 7% від загальної кількості опитаних, котрі були госпіталізовані.

Також в ході дослідження нами було сформовано запитання, щодо підтримки, яку відчують опитані зі сторони свого оточення, такого як друзі, родина, одногрупники, викладачі тощо. За результатами, більшість - 70% опитаних відповіли, що відчують таку підтримку, 12% зазначили, що ця підтримка відсутня, а ще 18% зазначили, що їм складно було відповісти на запитання (Рис. 1.3).

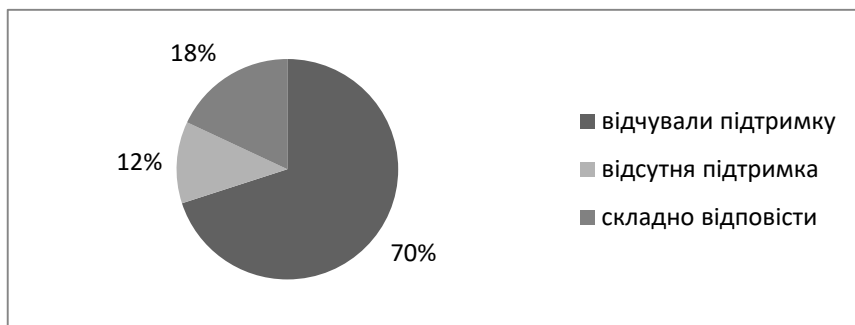
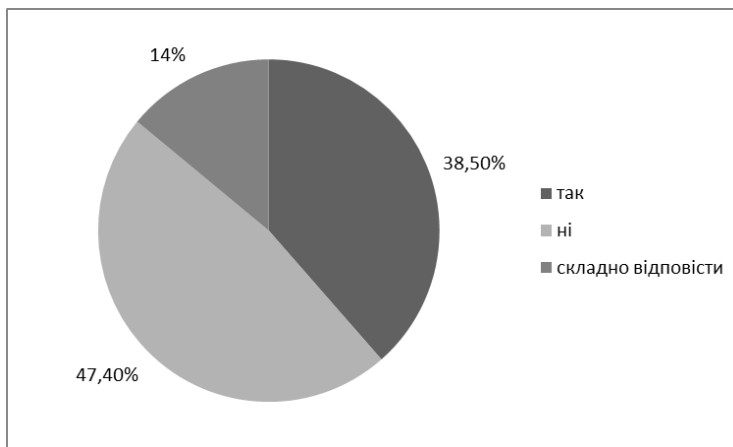

Рис. 1.3. Наявність підтримки з боку оточення під час хвороби опитуваних, %

Важливим також було питання про те, чи вплинула хвороба та пов'язані з нею наслідки на успішність у навчанні та режим навчального процесу, і це питання було задано всім опитаним. За результатами дослідження, 38,5% опитаних підтвердили наслідки негативного впливу, 47,4% не відчували такого впливу, а 14% зазнали складнощів з відповіддю на запитання (Рис. 1.4).

Рис. 1.4. Наявність складнощів з успішністю у навчанні та адаптації до навчального процесу після хвороби у опитуваних, %

Наступним кроком було використання тесту фрустраційних реакцій Розенцвейга, який дозволяє якісно проаналізувати типи та напрямки фрустраційних реакцій опитуваних. Це дозволяє зрозуміти, як саме відбувається взаємодія з конфліктними ситуаціями. За результатами тесту, реакції поділяються на наступні типи та напрямки: - екстрапунітивні (Е); - інтропунітивні (І); - імпунітивні (М). Відтак, за результатами тесту Розенцвейга, у нашій вибірці ми отримали наступні результати, приведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Напрямок фрустраційних реакцій

	Загальна вибірка, %	Респонденти
Екстрапунітивні	39,6	63
Інтропунітивні	30,6	32
Імпунітивні	26,2	1

Отже, як видно переважаючими виявилися екстрапунітивні реакції (39,6%), що свідчить про те, що зазвичай у конфліктних ситуаціях, студенти спрямовані на оточення, притаманне засудження із вимогою вирішити проблему від інших. Інтропунітивні реакції спрямовані на самого себе, тобто людина дивиться на вирішення ситуації з готовністю прийняти провину чи відповідальність за її вирішення. Фруструюча ситуація у такому випадку сприймається як сприятлива та не підлягає засудженню. Імпунітивна реакція притаманна людям, які сприймають проблему як щось неминуче або ж не варте уваги, те що само собою зможе вирішитися, а у такому випадку звинувачувати когось у проблемі немає сенсу.

Зауважимо, що за типом фрустраційні реакції поділяються на:- тип реакції «з фіксацією на перешкоді» (OD); - тип реакції «з фіксацією на самозахисті» (ED); - тип реакції «з фіксацією на задоволення потреби» (NP). Відтак, ми виявили, що за типами

реакцій найбільш поширеним у вибірці є тип реакції ED з фіксацією на самозахисті (53,9%), далі - тип OD з фіксацією на перешкоді (35,8%), на останньому місці - тип NP з фіксацією на задоволенні потреби (16,4%) (Таблиця 1.2.).

Таблиця 1.2

Типи фрустраційних реакцій		
	Загальна вибірка, %	Респонденти
ED (самозахист)	53,9	62
OD (перешкоди)	35,8	16
NP (задоволення потреби)	16,4	18

Як видно, то більшість опитуваних студентів займають перешкоджаючо-домінантну позицію щодо фрустраційної ситуації. Це означає, що вони спрямовують сили не на вирішення ситуації, а на підкресленні перешкоди, що її викликає.

У вибірці коефіцієнт групової конформності (GCR) становить 0,27, що інтерпретується як помірний рівень конформності групи. Цей результат може бути пояснений двома факторами: - фрустрація, яка може знижувати рівень конформності; - різноманітність групи, що включає індивідів з різними характерами та особливостями.

Досліді результати тесту «Діагностика рівня соціальної фрустрованості» (створений Л. Вассерман та модифікований В. Бойко) [1] показали, що групою респондентів, найбільш задоволеною є та, що має найбільші стосунки з друзями та знайомими. Далі, за показниками слідує задоволення відносинами з партнерами, а потім відповідно з батьками. Найбільше невдоволення було за шкалами стан речей у суспільстві, сфера медичного обслуговування та використанням вільного часу.

Наступний момент виявлений в ході дослідження: підвищений рівень соціальної фрустрованості виявлено в одного з респондентів і це вказує на те, що опитуваному складно задовільняти свої потреби та соціалізуватися у своєму оточенні. У ще одного опитуваного взагалі виявилась її відсутність, тобто повна соціалізація та майже відсутні перешкоди на шляху до досягнення власних потреб. Загалом результати у відсотках продемонстровані на рис. 1.5.

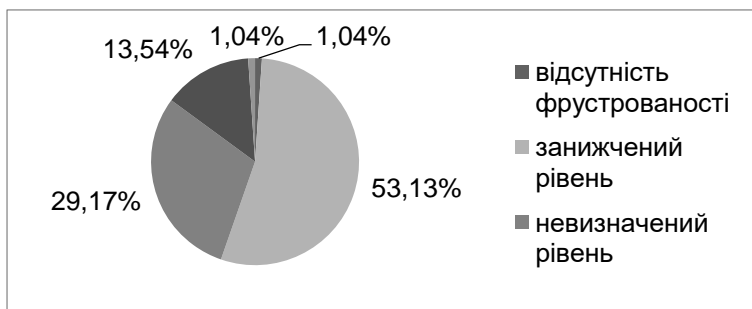

Рис. 1.5. Показника рівня соціальної фрустрованості, %

В цілому, більшість студентів може задовольнити свої соціальні потреби та здійснювати соціалізацію, незважаючи на складні обставини та виклики, що супроводжують сучасне життя.

Нам також були отримані результати за опитувальником «Шкала соціальної підтримки» багатомірна шкала сприйняття СП – MSPSS (авт. Д. Зімет в адап. В. Ялтонського, Н. Сироти) [3]: більшість опитаних відчувають підтримку з боку оточуючих, зокрема з боку сім'ї відчувають підтримку 48,9% опитаних, з боку друзів – 67,7%, а з боку значимих інших – 75%. Помірна підтримка відповідно становить 43,7% (сім'я), 21,8% (друзі) та 20,8% (значимі інші). Відсутність підтримки з боку родини відчувають 8,3% студентів, з боку друзів – 10,4% і з боку значимих інших відсутня підтримка у 4% опитуваних (Таблиця 1.3).

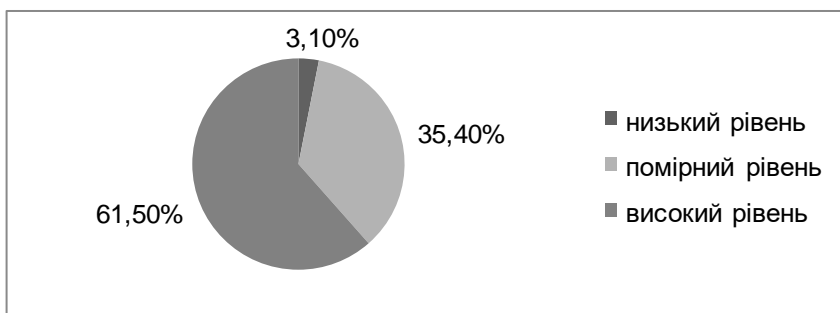
Таблиця 1.3

Самосприйняття соціальної підтримки респондентами, %

	Сім'я	Друзі	Значимі інші
Відчувають підтримку	47	65	72
Помірна підтримка	42	21	20
Відсутня підтримка	8	10	4

Показники можуть вказувати на якість відносин, взаємодію та залежність між ними. Наприклад, людина очікує більшої підтримки від найближчого кола, ніж від звичайних знайомих. Отже, ми бачимо, що найбільше за рівнем самосприйняття люди отримували підтримки від значимих інших, бо до них був найнижчий рівень вимог.

Далі ми визначали рівень особистісної тривожності за допомогою теста «Шкала реактивної та особистісної тривожності» (авт. Ч. Спілбергер – Ю. Ханін) [2], де використали для дослідження лише шкалу особистісної тривожності. Отримано наступні результати: більшість студентів (61,5%) має високий рівень тривожності, помірний рівень - 35,4% а низький – 3,1% (Рис. 1.6).

Рис. 1.6. Рівень особистісної тривожності, %

Студенти з високим рівнем тривожності часто відчувають напругу, страх та тривогу в різних ситуаціях. Такі прояви можуть включати постійні переживання, невпевненість у діях, тривожні думки тощо. Вважаємо, що сьогоденні обставини в суспільстві, які

супроводжують обов'язки щодо навчання та можливі наслідки інфекції, можуть впливати на високі показники тривожності. В той час, як студенти, що мають помірний рівень тривожності відчують тривогу у деяких ситуаціях, проте схильні стримувати свої емоції та розвивають адаптацію до них. І нарешті, студенти, що мають низький рівень тривожності зазвичай мають відносно низький рівень тривоги та страху у різних обставинах. Тому, вони мають більший спокій, емоційну рівновагу, є відкриті для нового та краще і швидше підлаштовуються до обставин зовнішнього середовища.

Результати кореляційного аналізу показали наступний зв'язок: існує непрямий кореляційний зв'язок між напрямками та типом фрустраційних реакцій ($r=-0,20$ при $p \leq 0,05$). Відтак, це підтверджує зв'язок між фокусуванням на якомусь із аспектів ситуації та поведінці у фруструючій ситуації.

Ми виявили сильний зв'язок між соціальною фрустрацією та особистісною тривожністю ($r=0,48$ при $p \leq 0,001$). Це, за нашим припущенням, свідчить, що чим більший рівень особистісної тривожності, тим вищим буде рівень соціальної фрустрованості. Це потенційно вказує на складнощі з соціалізацією.

Наступним зв'язок – це сильні кореляційні прямі взаємозв'язки між наявністю підтримки з боку сім'ї та значимих інших ($r=0,42$ при $p \leq 0,001$) та між наявністю підтримки з боку сім'ї та друзів ($r=0,43$ при $p \leq 0,001$). Тобто бачимо,

прямий зв'язок між підтримкою з боку сім'ї та особистісною тривожністю, що потенційно вказує на те, що чим більший рівень особистісної тривожності тим більше людина потребує підтримки з боку рідних.

Була встановлена пряма кореляція між ступенем перенесення хвороби та суб'єктивним показником підтримки з боку оточення під час хвороби ($r=0,25$ при $p \leq 0,05$). Відтак, ми припускаємо, що чим важчою була тяжкість інфекції тим більше підтримки отримувала людина.

Ми виявили цікавий показник непрямої кореляції між суб'єктивним показником підтримки з боку оточення під час хвороби та підтримкою друзів ($r=-0,22$ при $p \leq 0,05$). Це пояснюється тим, що під час хвороби та ізоляції опитувані мали нестачу спілкування із друзями. Також була виявлена пряма кореляція між показником підтримки з боку оточення під час хвороби та соціальною фрустрованістю ($r=0,20$ при $p \leq 0,05$). Вважаємо, що це пояснюється тим, що чим більш соціалізована людина, тим більше підтримки вона отримує від свого оточення. За іншими шкалами істотних кореляційних зв'язків не виявлено.

Отже, фрустраційні реакції можуть виникнути в результаті різних психологічних чинників. Вони можуть бути результатом невдач, обставин важкого життя та невідповідності очікуванням. У більшості випадків, фрустрації починаються внаслідок негативних ситуацій у соціальній, особистій або професійній сферах життя людини. Нехтуванням чи ігноруванням власних потреб, неправильним сприйняттям себе та свого місця в соціумі, може привести до виникнення стресу та тривоги, що в свою чергу сприяє розвитку фрустраційних реакцій. Психологічні фактори також можуть відігравати важливу роль у формуванні фрустрацій, включаючи підвищений рівень тривоги, низьку самооцінку, неадекватні очікування та неправильне розуміння поведінки інших людей. Додатково, психічна втома та зниження емоційної стійкості можуть сприяти розвитку фрустраційних реакцій. Результатом фрустрацій може бути

тимчасовий стрес, депресія та симптоми тривожності. У деяких випадках, людина може перенести негативний досвід фрустрації на інші сфери життя та негативно вплинути на свої стосунки з іншими людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

---

1. Вассерман Л. И. Психодиагностическая шкала для оценки уровня социальной фрустрированности. *Обзор психиатрии и мед. психологи*, 1995. №2. С. 73-79.
2. Спилберг Ч. Концептуальные и методологические проблемы исследования тревоги. *Тревога и тревожность. Серия «Хрестоматия по психологии»* / под ред. В.М.Астахова. Издательский дом «Питер». 2001. С. 88-104.
3. Zimet G. D., N. W. Dahlem, S. G. Zimet & G. K. Farley. The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality assessment*. 1988. Vol. 52 (Iss. 1). P. 30—41.

Хмелюк Ю.С.,

студентка

Батраченко І.Г.,

професор кафедри, доктор психологічних наук, доцент.

Університету митної справи та фінансів;

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ДО ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Останніми роками освіта в різних країнах, у тому числі в Україні, викликає великий інтерес. Соціальні зміни у світі, науково-технічний прогрес, економічна та політична динаміка означають, що потрібні нові підходи та моделі освіти, які б створювали умови для безперервного процесу пізнання та розуміння світу. Такі моделі, як навчання впродовж життя, формальна та неформальна освіта є важливими складовими сучасного освітнього простору. Феномен освіти розширює сферу свого існування. Межі між навчанням і вільним часом стають менш чіткими, створюються нові комбінації роботи і навчання, а вільний час інвестується у вивчення іноземних мов і знайомство з новими культурами.

Формальна освіта - це освіта, яка здобувається відповідно до затвердженої університетської освітньої програми і передбачає досягнення студентами заздалегідь визначених результатів навчання.

Форми формальної освіти: очна, дистанційна (наприклад, дистанційні курси, онлайн-конференції, вебінари), очно-дистанційна (поєднання очної та дистанційної освіти - очні курси). Вимоги до провайдерів формальної освіти: наявність ліцензії на надання освітніх послуг [1].

Неформальна освіта, яка зазвичай здобувається за освітніми програмами, не призводить до присвоєння визнаної державою освітньої кваліфікації за рівнем освіти, але може призвести до присвоєння професійної та/або часткової освітньої кваліфікації. Це забезпечує швидкий і своєчасний доступ до знань, необхідних для задоволення потреб "тут і зараз".

Форми неформальної освіти: очна (наприклад, тренінги, майстер-класи, семінари, воркшопи), дистанційна (дистанційні курси, вебінари).

Провайдери: неурядові організації, приватні особи, платформи дистанційного навчання. Вимоги до провайдерів неформальної освіти: відсутні, оскільки діяльність провайдерів неформальної освіти не регулюється державними органами. Такі заклади не потребують ліцензії. Їхні програми мають печатки та сертифікати, які є вимогами до державних установ [1].

На сучасному етапі одним із головних завдань неформальної освіти є надання можливості молоді та дорослим вести самостійне життя. У сучасних умовах формальна освіта втрачає свій ексклюзивний статус, оскільки не гарантує 100% інтеграції на ринку праці. Неформальна освіта є однією з сил, що послаблює цю монополію, пропонуючи альтернативні форми навчання та новий зміст для адаптації до постійних змін у суспільстві. У багатьох європейських країнах неформальна освіта належить до сфери громадянської освіти і має на меті створити умови для формування громадян, орієнтованих на демократію. Такі питання, як побудувати суспільство, в якому є місце кожному, чому важливо брати на себе відповідальність за процеси, що відбуваються навколо, як це зробити, як бути громадянином не лише де-юре, а й де-факто, - це питання європейських програм неформальної освіти, які стали лейтмотивом європейських програм неформальної освіти, що стало лейтмотивом програми [2]. Визначено, що формальна освіта - це освіта, що здобувається відповідно до затвердженої освітньої програми, яка передбачає досягнення здобувачами освіти наперед визначених результатів навчання. Неформальна освіта - освіта, що здобувається, як правило, за освітньою програмою, яка не передбачає присудження затверджених державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може призвести до присудження професійних та/або часткових освітніх кваліфікацій.

У вітчизняній психології підлітковий період характеризується досягненням нових рівнів розвитку внутрішньої позиції, самосвідомості та самооцінки. У цьому віці відбувається активний розвиток особистості, побудова образу світу, прогнозування своєї позиції в цьому світі, планування свого майбутнього та способів самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хавула Р. Психологічні особливості становлення самоефективності в юнацькому віці. URL: <https://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2018/02/017-50.pdf> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Садова Т. А. Розвиток мотивації пізнавальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульного навчання. *Наука і освіта: наук.-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України*. 2011. № 4. С. 364-367.

Шевчук Н.Л.,

здобувач вищої освіти.

Науковий керівник: Мельничук С.Л.,

доцент кафедри психології та соціальної роботи.

Хмельницький інститут соціальних технологій

Університету «Україна»

e-mail: Angelinna_V@ukr.net

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АКЦЕНТУАЦІЇ ХАРАКТЕРУ

Сучасна педагогічна наука поряд з синергетичним, особистісно-орієнтованим, функціонально-діяльним, гуманістичним, компетентнісним підходами активно досліджує середовищно-орієнтований підхід до навчання, що розглядається як психолого-педагогічна проблема. Як базове поняття використовується «навчально-виховне середовище» як таке, що відбиває системні формуючі впливи предметного, соціального й інформаційного оточення. Зокрема, у своїх працях Ю. Мануйлов «середовищний підхід» представляє як спосіб організації середовища й оптимізації його позитивного впливу на розвиток особистості школяра. На думку вченого, середовищно-орієнтований підхід у навчанні дозволяє перенести акцент у діяльності вчителя чи викладача з активного педагогічного впливу на особистість учня, спрямувавши в русло активного використання навчально-виховного середовища, у якому відбувається його самонавчання і саморозвиток. При такій організації включаються механізми внутрішньої активності учня, його тісна взаємодія із тим же середовищем [3].

У своїх працях дослідники, як правило, досліджують одне із зазначених понять і подають авторське тлумачення, розкриваючи своє бачення сутності освітнього середовища. Вченими «освітнє середовище» розглядається як частина соціокультурного простору, зона взаємодії педагогічних систем, окремих елементів чи суб'єктів освітніх процесів [1].

Ідеї формування різних типів середовищ науковці використовують розробляючи загальнонаукові, педагогічні, психологічні підходи, зокрема, авторські погляди на цю проблему знаходимо у працях учених Б. Ельконіна, В. Слободчикова, С. Бондаревої, В. Ясвіна тощо.

Аналізуючи різні теоретичні джерела та враховуючи різні погляди на формування освітнього середовища, коротко подаємо такі характеристики та параметри освітнього середовища.

Широта освітнього середовища пов'язана зі структурно-змістовною характеристикою, що показує, які суб'єкти, об'єкти, процеси і явища включені в дане

середовище. Наприклад, учень із незаможної селянської родини, низьким матеріальним достатком перебуває частіше у мінімальному освітньому середовищі, що значно відрізняється від умов столичного випускника, який з раннього віку одержує додаткову освіту, має можливість подорожувати, відвідувати інформаційні центри, користуватися комп'ютерною технікою тощо.

Інтенсивність освітнього середовища – структурно-динамічна характеристика, що показує ступінь насиченості середовища впливами й можливостями. Прикладом високої інтенсивності освітнього середовища можуть бути організовані спеціальні курси, що проводяться викладачами ВНЗ, де використовуються різні інтерактивні форми й методи занять: тренінги, ділові ігри, захисти індивідуальних проєктів, перегляд відеоматеріалів тощо.

Ступінь усвідомленості освітнього середовища – показник свідомого включення всіх суб'єктів в освітній процес. У такому середовищі всі педагоги, учні, батьки добре мотивовані щодо майбутнього вибору, кожний усвідомлює відповідальність як за власну підготовленість, так і за результати спільної діяльності.

Узагальненість освітнього середовища характеризує ступінь координації діяльності всіх суб'єктів даного освітнього середовища. Високий ступінь узагальненості освітнього середовища навчального закладу забезпечується наявністю концепції діяльності закладу, яка доведена до всіх учасників освітнього процесу, активно обговорювалася всіма членами закладу [1].

Емоційність освітнього середовища характеризує співвідношення в ньому емоційного й раціонального компонентів. Очевидно, що певне освітнє середовище може бути як більш емоційно насиченим, так і емоційно збіднілим. Емоційність навчального середовища деякою мірою співвідноситься і з типом її модальності. Високі показники емоційності, за типологією Я. Корчака, характерні для творчого й кар'єрного середовища, більш низькі – у догматичному і безтурботному.

Домінантність освітнього середовища характеризує значимість даного локального середовища в системі цінностей суб'єктів навчально-виховного процесу. Домінантність описує освітнє середовище за критерієм «значуще-незначуще». Це показник ієрархічного положення даного освітнього середовища стосовно інших джерел впливу на особистість: чим більшу роль відіграє певне освітнє середовище в розвитку людини, тим вагоміша його роль, тим більша його домінантна.

Когерентність (узгодженість) освітнього середовища показує ступінь узгодженості впливу на особистість даного локального середовища із впливами інших факторів. Когерентність характеризує освітнє середовище за критерієм «гармонійне-негармонійне». Це показник ступеня узгодженості всіх локальних середовищ, функціональним суб'єктом яких є дана особистість. Іншими словами, когерентність показує, чи дане середовище відокремлене від особистості чи вона інтегрована в це середовище. Про високий ступінь когерентності освітнього середовища школи може, наприклад, свідчити чітка орієнтованість на освітні цілі, на соціальне замовлення села, регіону, комерційне замовлення підприємства тощо.

Соціальна активність освітнього середовища служить показником його соціально орієнтованого творчого потенціалу, його зв'язків з соціокультурними установами, закладами, громадськими організаціями тощо.

Мобільність освітнього середовища служить показником його здатності до передбачених змін, еволюційних перетворень у напрямі вдосконалення. Готовність до постійних, активних, узгоджених та спланованих перетворень в його організації, в оновленні зв'язків із зовнішніми та внутрішніми компонентами.

Стійкість освітнього середовища відбиває його стабільність. Параметром стійкості служить часовий вимір, підготовлений опис досвіду щодо функціонування цього середовища, динаміка його розвитку, позитивні сторони, традиції.

Навчально-виховне середовище школи як сукупність цінностей і зразків успішного вирішення життєвих цілей та завдань служить джерелом цілеспрямованого розвитку особистості.

Освітнє середовище розвивається як цілісна система і містить у собі такі компоненти:

- просторово-семантичний: предметна організація життєвого простору школярів (дизайн інтер'єру школи, класних кімнат, символи школи, настінна інформація тощо);
- змістовно-методичний: концепції навчання, виховання, навчальні програми, плани, підручники, посібники, методичні рекомендації та ін.;
- комунікативно-організаційний: стиль спілкування, просторова і соціальна щільність середовища, організаційні форми і методи навчально-виховного процесу (урок, дидактична гра, екскурсія, учнівські дослідницькі співтовариства, органи шкільного самоврядування тощо);

Сучасними вченими психодидактична модель освітнього середовища, розроблена в рамках парадигми розвивального навчання і розглядається як:

- система впливів, що сприяють виявленню та розкриттю інтересів і здібностей учнів відповідно до природних задатків та нахилів; сукупність умов для розкриття творчого потенціалу з урахуванням різних сфер психічних якостей учнів, їхніх задатків (фізичних, емоційних, пізнавальних, особистісних, духовно-моральних та ін.);
- наявність умов та можливостей для задоволення потреб кожного учня відповідно до індивідуальних освітніх траєкторій, вікових особливостей та інтересів;
- використання ефективних технологій навчання зорієнтованих на дітей різних рівнів навчальних здібностей, відповідно до природних фізіологічних і психологічних особливостей та закономірностей розвитку.

Навчально-виховне середовище характеризується трьома показниками: насиченість (ресурсний потенціал), структурованість (спосіб організації) та змістове наповнення (цілі, завдання, стратегії, програми, інформаційне забезпечення, технології тощо).

Середовище, в тому числі й освітнє, як частина просторово-предметного оточення розглядається як зарубіжними (Дж. Гібсон, У. Мейс, Т. Менг, М. Турвей, В. Ясвін тощо), так і вітчизняними (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Максимова, О. Пехота, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Серіков, С. Сисоєва тощо) дослідниками.

Освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов

формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Під терміном «освітнє середовище» ми розуміємо сукупність духовно-матеріальних умов його функціонування, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості учні, реалізацію творчого потенціалу його особистості. Освітнє середовище виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості [1].

Відомо, що акцентуації характеру можуть розвиватися під впливом різних факторів. К. Леонгард відзначав їх складне походження, що залежить від вроджених, набутих або сформованих під впливом факторів соціального середовища. До внутрішніх факторів належать: темперамент, характер, гормональний статус людини, особливості перинатального онтогенезу, несприятлива спадковість, дисбаланс у розвитку самооцінки. До зовнішніх факторів належать: соціальні умови життя, процес виховання, професійна діяльність, її стаж і профіль, психологічні травми, навколишнє середовище, в тому числі й освітнє середовище.

Зовнішньою орієнтацією характеру є середовище. С. Шуман вважає, що зовнішні подразники середовища стимулюють потреби людей і викликають певну поведінку. Протест проти перешкод, перепон, що заважають задоволенню актуальних потреб, діти висловлюють у вигляді впертості, непокори, грубості, втеч зі школи й дому. Усе це кваліфікується як поведінка, що відхиляється від норми. Це проявляється й розвивається в результаті нездатності дорослих зрозуміти та пояснити справжні причини агресивності дітей і застосування до них несправедливого покарання [3, 4].

До зовнішніх факторів психологічного плану слід віднести й психічну травму, спровоковану різними психотравмуючими обставинами (конфлікти з батьками, друзями, учителями, неконтрольоване емоційний стан).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безена І. М. Проблема самоактуалізації особистості школяра щодо отримання якісної освіти в умовах глобалізації та інформатизації суспільства: філософсько-освітній аспект. *Грані*. 2015. № 5. С. 116-121
2. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 22 с.
3. Савченко О. Я. Навчально-виховне середовище сучасної школи: діалог з В.О. Сухомлинським. *Науковий вісник Миколаївського державного університету. Випуск 8. Педагогічні науки*. Ч. I, 2005. С. 4-9.
4. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: [навчальний посібник]. Київ: Вища школа, 2006. 382 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

ЦЯПА С.М.,

старший науковий співробітник.

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, Україна, Київ

КОМПЛЕКСНИЙ ОГЛЯД ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМ СЕРТИФІКАЦІЇ WPA2 ТА WPA3 МЕРЕЖ WI-FI

Наявність несанкціонованих точок бездротового доступу та неправильні налаштування безпеки можуть призвести до серйозних проблем з несанкціонованим доступом до ресурсів компанії. Як наслідок, багато компаній відмовилися від бездротових мереж з міркувань безпеки. Зловмисники можуть знати про вразливості безпеки та протоколи бездротового зв'язку і можуть проникати в бездротові мережі та отримувати доступ до корпоративних ресурсів через інтернет. У 2017 році дослідники виявили критичні недоліки в схемі бездротової автентифікації WPA2. Ці вразливості, відомі як KRACK, можуть дозволити зловмисникам обійти протоколи безпеки, що призведе до несанкціонованого доступу до мереж Wi-Fi і компрометації даних [1]. Виробники обладнання випустили оновлення програмного забезпечення для усунення вразливостей, але багато пристроїв все ще вразливі до атак, незважаючи на розробку нового, більш безпечного протоколу WPA3, заснованого на методі рукописання Dragonfly. А у квітні 2019 року Дослідники виявили п'ять вразливостей у програмі під назвою Dragonblood. Ще дві вразливості були виявлені пізніше того ж року. Оскільки комунікаційні системи та протоколи безпеки продовжують стрімко розвиватися, необхідні постійні дослідження для виявлення та проактивного усунення потенційних загроз і забезпечення відсутності негативного впливу на продуктивність мережі Wi-Fi.

Першим протоколом безпеки Wi-Fi був WEP, який забезпечував захист мережі так само, як і в дротових мережах. Щоб перехопити трафік з мережі Wi-Fi з WEP, потрібно було перебувати в зоні прийому. Для шифрування трафіку WEP використовував ключову послідовність, отриману шляхом змішування пароля і вектора ініціалізації; вектор ініціалізації WEP - це 24-бітне число, яке постійно змінюється. Однак зі збільшенням обчислювальної потужності комп'ютерів довжина вектора ініціалізації стала недостатньою. Тому, незважаючи на складність ключа, будь-яке повідомлення можна було розшифрувати шляхом статистичного аналізу достатньої кількості перехоплених пакетів. Щоб вирішити цю проблему, Wi-Fi Alliance запропонував розширення до WEP, яке б усунуло вразливість без необхідності заміни обладнання. Основна ідея полягала в "зміні ключа", і на основі цієї ідеї був розроблений стандарт IEEE 802.11 і народився протокол WPA. В основі цього протоколу лежить ТКІР

(Temporal Key Integrity Protocol) - дворівнева система векторів ініціалізації, яка значно покращує WEP. Іншим нововведенням стало захищене налаштування Wi-Fi WPS (Wi-Fi Protected Setup), яке дозволяє бездротовим пристроям легко отримати доступ до Wi-Fi шляхом фізичного доступу до роутера. У 2006 році був розроблений і впроваджений у багатьох бездротових пристроях стандарт WPA2. Серед інших важливих відмінностей, він був обов'язковим для всіх сертифікованих пристроїв, шифрував дані для кожного користувача і використовував більш надійний алгоритм шифрування AES (Advanced Encryption Standard). Довгий час основними методами злому WPA2-маршрутизаторів були підбір PIN-коду під час WPS-з'єднання, перехоплення рукописки і підбір ключів методом грубої сили. Щоб убезпечити себе, достатньо було відключити WPS і використовувати складні паролі. Тому донедавна WPA2 вважався надійним. Однак у жовтні 2017 року дослідники виявили серйозний недолік у бездротовому протоколі WPA2. Джерелом проблеми стала вразливість в 4-сторонньому рукописці в WPA2. Проблема була виявлена в самому протоколі, а не в окремих пристроях, що робить її спільною вразливістю для всіх користувачів Wi-Fi мереж. Крім того, даними можна маніпулювати в залежності від конфігурації мережі. Коли клієнт намагається підключитися до захищеної мережі Wi-Fi, виконується рукописка, щоб переконатися, що обидві сторони (клієнт і точка доступу) мають правильні ідентифікаційні дані. Рукописка також використовується для узгодження ключа шифрування, який використовується для захисту трафіку. Хакери можуть використовувати атаку "зловмисник посередині", щоб змусити учасників мережі перевстановити ключ шифрування WPA2, який захищає трафік. Припустимо, що мережа використовує WPA-TKIP або GCMP (Galois/Counter Mode Protocol). У цьому випадку хакери можуть не тільки перехоплювати трафік, але й додавати пакети до даних жертви. Цей метод є універсальним і працює проти пристроїв, підключених до мережі, які не захищені сучасним програмним забезпеченням. Головною умовою цієї атаки є те, що зловмисник перебуває в зоні дії мережі Wi-Fi і не може здійснити атаку віддалено. Зміна паролю не запобігає атаці. Для захисту від цієї вразливості необхідно оновити прошивку роутера і всіх пристроїв. VPN можуть забезпечити додаткові заходи безпеки, але при їх виборі також слід бути обережними, оскільки багато з них не можуть гарантувати безпечно з'єднання. У деяких випадках для захисту від KRACK-атак можна використовувати протокол HTTPS. HTTPS не є повністю безпечним, але він може бути додатковим елементом шифрування і може захистити від атак, заснованих на перехопленні мережевого трафіку.

У 2018 році Wi-Fi Alliance оголосив про розробку нового стандарту безпеки WPA3. Розробка WPA3 була викликана виявленням концептуального недоліку в протоколі WPA2, який робив його вразливим до KRACK-атак. WPA3 використовує SEA (одночасну однорангову аутентифікацію) як обов'язковий метод з'єднання, також відомий як Dragonfly. SEA заснований на протоколі обміну ключами Діффі-Хеллмана з використанням скінчених циклічних груп SEA - це PAKE (Password-authenticated key agreement) протокол парольного типу, який забезпечує інтерактивний спосіб генерації криптографічного ключа на основі інформації про пароль двох або більше сторін. Результуючий ключ сеансу вибирається на основі інформації про паролі, ключі та

MAC-адреси обох сторін, так що ключ сеансу не буде скомпрометований, навіть якщо ключ однієї зі сторін буде скомпрометований. WPA3 також пропонує підтримку захищеного управління PMF (Protected Management Frames) для перевірки цілісності трафіку. WPA3 також включає нові функції, такі як Wi-Fi Easy Connect, засновану на автентифікації з використанням відкритого ключа, яка спрощує конфігурацію пристрою без екрану. Інша функція, Wi-Fi Enhanced Open, захищає конфіденційність користувачів у публічних мережах, де автентифікація не потрібна, шифруючи всі потоки даних між клієнтами і точками доступу. Такі мережі використовують для генерації ключів процес узгодження з'єднання з використанням технології Opportunistic Wireless Encryption (OWE). Підтримка цих технологій не є обов'язковою для сертифікації WPA3, але виробники можуть додати їх підтримку до своїх продуктів, якщо це необхідно. WPA3, як і WPA2, працює в двох режимах: WPA3-Personal і WPA3-Enterprise. WPA3-Personal забезпечує надійний захист, коли користувач має надійний пароль, тоді як WPA3-Enterprise забезпечує шифрування на основі ключа довжиною не менше 192 біт. Для автентифікованого шифрування WPA3-Enterprise рекомендує 256-розрядні ключі GCMP-256, HMAC з хешуванням SHA-384 для передачі і перевірки ключів, ECDH і ECDSA з 384-розрядними еліптичними кривими для узгодження ключів і автентифікації, BIP-GBMAC-256 для захисту цілісності кадрів. Очікується, що нова версія протоколу забезпечить значно вищий рівень безпеки, ніж попередній стандарт WPA2, і користувачам рекомендується оновити свої пристрої та маршрутизатори для підтримки WPA3. Dragonblood виявила вразливості в протоколі Dragonfly, що складаються з семи різних вразливостей [2]. Перші п'ять були виявлені в квітні 2019 року і можуть бути розділені на три категорії: дві атаки на відмову в обслуговуванні, дві атаки на пониження статусу та дві атаки на витік інформації по службовому каналу. У серпні 2019 року в протоколі WPA3 була виявлена ще одна уразливість Dragonblood. Як і попередні, нові вразливості дозволяють зловмисникам отримувати інформацію через криптографічні операції WPA3 та здійснювати словникові атаки для зламу паролів у мережах Wi-Fi. Дві атаки на пониження версії та дві атаки на перехоплення інформації використовували вразливість у механізмі обміну відкритими ключами проекту Dragonfly, який використовується клієнтами для автентифікації на WPA3-маршрутизаторах та точках доступу. Якщо атаки спрямовані проти старих версій мережевого протоколу, бездротові мережі, що підтримують WPA3, можуть бути змушені використовувати застарілу, незахищену систему обміну паролями, яка робить пароль мережі доступним для зловмисників. У випадку атаки на перехоплення інформації з використанням каналу бездротового зв'язку WPA3 зловмисник може обдурити пристрій, змусивши його використовувати слабкий алгоритм, який дозволяє надсилати обмежену інформацію про мережевий пароль, що дає змогу повністю відновити пароль після кількох ітерацій. Якщо клієнт і точка доступу підтримують як WPA2, так і WPA3, зловмисник може створити фальшиву точку доступу з нижчою версією протоколу і обмежити зв'язок до WPA2. Інформації, отриманої під час рукошукання до того, як протокол буде знижено, достатньо для запуску офлайн-атаки за словником. Алгоритм шифрування паролів Dragonfly містить гілку, за допомогою якої можна визначити, чи присутній певний елемент пароля в даній ітерації алгоритму,

що робить його вразливим до атак на основі кешу з використанням побічних каналів. Якщо хакер може запустити неперіоритетний код на комп'ютері жертви, він може використати атаку на основі кешу, щоб визначити, яка гілка була створена на першій ітерації алгоритму. Це може бути використано для запуску атаки по паролі, подібної до атаки по словнику. Ця вразливість відстежується в CVE-2019-9494. Захист полягає у модифікації умовних гілок на основі секретних значень та використанні утиліти, яка виконує вибірку з фіксованим часом. Ще одна уразливість CVE-2019-13456 знайдена в реалізації протоколу EAP-pwd, який також використовує алгоритм Dragonfly. Ця проблема характерна для сервера FreeRADIUS RADIUS, що дозволяє легко вгадувати паролі. Для здійснення атаки хакеру потрібен доступ до системи користувача, підключеної до бездротової мережі. Він також може використовувати витік інформації в протоколі EAP-pwd, щоб взагалі обійти аутентифікацію. Ці проблеми були вирішені в нових стандартах Wi-Fi WPA 3.1 і EAP-pwd, які покращують безпеку протоколу.

Однак виправити існуючі вразливості без порушення зворотної сумісності може бути складно. З цієї причини дослідники виявили вразливість у стандарті Wi-Fi WPA3 під назвою Dragonblood, а Wi-Fi Alliance працює над оновленням специфікації безпеки WPA3, щоб вирішити ці проблеми за допомогою оновлень програмного забезпечення, які не впливають на сумісність пристроїв. Постачальники продуктів Wi-Fi повинні будуть інтегрувати ці зміни у свої продукти за допомогою оновлень. 15-річний протокол WPA2 широко використовується на мільярдах пристроїв, тому WPA3 може не отримати широкого розповсюдження найближчим часом. Пристрої, сертифіковані за стандартом WPA3, включають наскрізний режим для підтримки застарілих пристроїв, які можуть приймати з'єднання з використанням як WPA3-SAE, так і WPA2.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Mathy Vanhoef, Key Reinstallion Attacks. Breaking WPA2 by forcing nonce reuse. URL: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/3243734.3243807>.
2. Mathy Vanhoef, Eyal Ronen Dragonblood: Analysing Dragonfly Handshake of WPA3 and EAP-pwd. URL: <https://eprint.iacr.org/2019/383>.

Чижмар Микола Миколайович,

асистент кафедри програмного

забезпечення систем.

Мамчур Богдан Олегович,

студент 4-го курсу

факультету інформаційних технологій.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЗА ДОПОМОГОЮ ФРЕЙМВОРКА SPRING

Системи інтернет-банкінгу, що розробляються за допомогою фреймворка Spring, стають невід'ємною частиною сучасного цифрового суспільства. Технологія інтернет-банкінгу стала не тільки актуальною, але і незамінною, оскільки банківська сфера активно цифровізується. Інтернет-банкінг надає користувачам можливість здійснювати банківські транзакції з комфортом власного дому або будь-де, де є доступ до Інтернету.

Спочатку, для більш ясного розуміння, інтернет-банкінг можна описати як систему, яка надає користувачам банківські послуги онлайн. Цей формат включає в себе широкий спектр послуг, які варіюються від перегляду балансу рахунку до переказу грошей, оплати рахунків, і так далі. Ці функції забезпечуються шляхом інтеграції відповідного програмного забезпечення і технологій.

Фреймворк Spring було вибрано як основна технологія для розробки системи інтернет-банкінгу. Вибір було зумовлено декількома причинами. По-перше, це гнучкість Spring, яка дозволяє розробникам легко адаптуватися до змінюваних вимог. По-друге, це потужність Spring, яка дозволяє ефективно вирішувати широкий спектр задач. Накінець, Spring впроваджує паттерн Inversion of Control, що полегшує управління залежностями і підтримує високу ступінь згуртованості та низький рівень зв'язаності.

В процесі розробки використовується кілька основних компонентів Spring. Spring MVC використовується для створення веб-компонентів, які обробляють запити від користувачів. Spring Security використовується для обробки безпеки, включаючи автентифікацію та авторизацію. Spring Data використовується для роботи з базами даних і забезпечує надійне і ефективне зберігання даних.

Крім Spring, в процесі розробки також використовуються інші технології. Для створення клієнтської частини системи використовуються HTML, CSS та JavaScript. На серверній стороні використовується Java, що дозволяє використовувати всі можливості

Spring, MySQL і Hibernate використовуються для створення та управління базою даних, що забезпечує ефективне зберігання даних.

Система інтернет-банкінгу, розроблена в рамках цієї роботи, включає в себе авторизацію та реєстрацію користувачів, обробку транзакцій, обробку кредитів та депозитів, обмін валют, управління користувачьким профілем та адміністративне керування.

Після розробки систему було піддано тестуванню для перевірки її надійності та відповідності всім вимогам. Всі тести пройшли успішно, підтверджуючи високу якість розробленої системи.

Ця робота є важливим кроком в розумінні того, як можна використовувати сучасні технології для створення ефективних та надійних систем інтернет-банкінгу. Ці системи не тільки полегшують життя користувачам, дозволяючи їм виконувати банківські транзакції з комфортом власного дому, але й допомагають банкам оптимізувати свої послуги, підвищуючи їхню ефективність та конкурентоспроможність.

Всупереч тому, що вже існує багато систем інтернет-банкінгу, нові технології та методи розробки продовжують відкривати нові можливості. Spring Framework, використаний у цій роботі, є одним із найпотужніших і найгнучкіших інструментів для розробки сучасних веб-застосунків. Він не тільки дозволяє швидко розробляти великі системи, але й надає високий рівень абстракції, що полегшує виконання багатьох типових задач розробки.

Одним із ключових елементів успішного проекту є якісне тестування. У процесі розробки було використано різноманітні методи тестування, включаючи модульне тестування, інтеграційне тестування та тестування високого рівня. Це забезпечило високий рівень якості програмного коду та дозволило виявити та виправити багато помилок на ранніх стадіях розробки.

Напрацювання, отримані в ході цієї роботи, можуть бути використані як основа для подальшої розробки систем інтернет-банкінгу. Однак ще багато аспектів, які можуть бути вдосконалені або розширені. Наприклад, можна додати підтримку мобільних пристроїв або інтегрувати систему з іншими банківськими системами.

Якщо говорити про виклики, які виникли під час розробки системи, то серед них можна виділити потребу в детальному розумінні бізнес-процесів банкінгу, вирішення питань щодо безпеки даних і забезпечення високої продуктивності системи при великому обсязі даних.

Попри ці виклики, досвід, отриманий під час розробки цієї системи, був дуже цінним. Він не лише показав, як можна використовувати сучасні технології для створення потужних і гнучких систем, але й допоміг зрозуміти, як важливо правильно підходити до процесу розробки, починаючи від планування і закінчуючи тестуванням і документуванням.

В заключенні хочеться зазначити, що розробка системи інтернет-банкінгу за допомогою Spring Framework - це важливий крок на шляху цифровізації банківської сфери. Це не лише спрощує життя користувачам, але й допомагає банкам оптимізувати свої процеси, забезпечувати кращий сервіс і, в кінцевому рахунку, залишатися конкурентоспроможними в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. [Електронний ресурс] What Is Online Banking? – Режим доступу: <https://www.thebalancemoney.com/what-is-an-online-bank-315204>
2. [Електронний ресурс] Spring Framework. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Spring_Framework
3. [Електронний ресурс] Testing in Spring Boot – Режим доступу: <https://www.baeldung.com/spring-boot-testing>

Шпак Олександр Іванович,

к. ф. -м. н., доцент кафедри програмного забезпечення систем,

Юришинець Микола Миколайович,

студент IV-го курсу бакалаврату

факультету інформаційних технологій.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБОРУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ

У сучасному світі, де інформаційні технології стрімко розвиваються, мобільні застосунки займають особливе місце у забезпеченні зручності та спілкування, навчання та допомоги. Волонтерський рух, який допомагає зміцнювати соціальну співпрацю та підтримку між людьми, відіграє важливу роль в Україні, особливо у контексті війни, викликаній нападом росії. У таких умовах виникає необхідність створення мобільного застосунку для організації збору волонтерської допомоги, який забезпечує ефективний збір та розподіл коштів, ресурсів та інформації.

Згідно зі статтею про волонтерський рух допомоги українським військовикам, необхідність у волонтерському русі (під час АТО) була зумовлена наступними факторами:

- відсутність в армії достатніх ресурсів (одягу, засобів особистого захисту, медикаментів, їжі);
- відсутність організації своєчасного забезпечення цими ресурсами, налаштування логістики;
- відсутність потрібного забезпечення технікою;
- слабка виробнича база;

- відсутність достатньої підтримки переселенців зі сторони держави.

За оцінкою керівника волонтерської групи «Повернись живим» Віталія Дейнеги, за 2 роки війни (станом на квітень 2016) волонтери зібрали на потреби військових більше мільярда гривень (у тому числі великі волонтерські організації — близько 300 млн) [1].

Рік тому, після повномасштабного вторгнення росії, Україну охопила нова потужна хвиля волонтерства. Допомогати долати виклики війни взялися всі — і дорослі, і діти, і люди старшого віку, незалежно від професії і своїх можливостей.

Майже одразу українці почали об'єднувати свої волонтерські ініціативи заради допомоги одне одному та державі. Спочатку — через особисті зв'язки (друзі, родичі, колеги, сусіди, попередні знайомства). Однак вже скоро з'явилися спеціальні платформи, де небайдужі громадяни координували та об'єднували зусилля [2].

Актуальність мобільного застосунку волонтерської допомоги зумовлена не тільки проблемами, які є зараз, а й тими, які виникнуть після закінчення війни. Після завершення війни волонтерський рух в Україні спрямує свої зусилля на відновлення країни та підтримку населення. Основні напрямки діяльності волонтерів у майбутньому можуть включати:

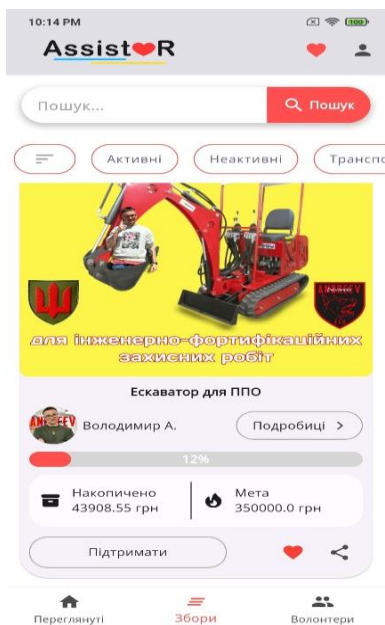
- **Відновлення інфраструктури.** Волонтери будуть допомагати у відновленні зруйнованих будівель, доріг, мостів та інших споруд, які постраждали внаслідок війни.
- **Соціально-економічний розвиток.** Волонтери будуть сприяти створенню робочих місць, розвитку місцевого бізнесу та підтримці малого та середнього підприємництва.
- **Екологічне відновлення.** Волонтери можуть взяти участь у проєктах, спрямованих на очищення, відновлення забруднених територій та, відновлення природних екосистем.
- **Психологічна реабілітація.** Психологічна підтримка та реабілітація військових та мирних жителів, які постраждали від війни, буде одним з основних напрямів діяльності волонтерів.

Мобільний застосунок для волонтерства, з одного боку, стане інструментом для підвищення мотивації волонтерів через зручний функціонал та можливість відстежувати власні досягнення. З іншого боку, він сприятиме покращенню інформаційної прозорості волонтерських проєктів, надаючи користувачам змогу легко знайти інформацію про ініціативи, їх цілі, завдання та прогрес, що забезпечить громадський контроль та оцінку ефективності проєктів.

Отже, розробка мобільного застосунку для волонтерства в Україні є актуальною та необхідною, з огляду на стрімкий розвиток волонтерського руху, а також в контексті майбутнього розвитку волонтерства в Україні після війни. Мобільний застосунок сприятиме цифровізації волонтерської діяльності, підвищенню мотивації волонтерів та забезпеченню широкого охоплення та відкритості волонтерських проєктів.

Основні можливості застосунку для волонтерської допомоги, що сприятиме швидкому та ефективному збору коштів, можна розглянути на прикладі додатка assistor. Сторінка зі всіма зборами (рис. 1) містить основну частину функцій застосунку assistor. Тут зображена верхня панель, з якої можна перейти до сторінки обраних зборів та сторінки профілю. Під верхньою панеллю знаходиться пошук, який дозволяє проводити

розширений пошук за назвою, описом, ім'ям волонтера та навіть за зібраною сумою збору. Під пошуком представлені кнопка для сортування зборів за основними характеристиками та список можливих фільтрів, який включає параметри "Активні" та "Неактивні" та список категорій. У картці збору зображено фотографію, назву, блок з інформацією про волонтера та кнопку "Детальніше", яка перенаправляє на сторінку з докладною інформацією про збір. Нижче картки розміщений індикатор, який показує відсоток зібраних коштів, поточну суму та цільову суму збору. Наприкінці карточки розташована кнопка "Підтримати", що відкриває сторінку збору у веб-переглядачі (з посиланням, вказаним при створенні), а також кнопки "Додати до улюблених" та "Поширити" збір.

Рис. 1. Сторінка всіх зборів в застосунку assistor

Отже, застосунок assistor виступає в ролі ефективного інструменту для збору волонтерської допомоги, маючи привабливий загальний інтерфейс та наявність усіх ключових функцій, необхідних для досягнення бажаної цілі – надання допомоги волонтерам.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] – режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерський_рух_допомоги_українським_військовикам_\(2014_—_дотепер\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерський_рух_допомоги_українським_військовикам_(2014_—_дотепер)) – Волонтерський рух допомоги українським військовикам
2. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://cedem.org.ua/news/volonterstvo-za-rik/> - Волонтерство за рік повномасштабної війни

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Воробйовська Н.П.,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Талавіра Н.М.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад кінофільмів – це досить важлива галузь творчого і комерційного перекладу в наш час. Хоча український кінематограф наразі намагається наздогнати світових лідерів прокату, незважаючи на війну і нестачу коштів, є досить багато цікавих зарубіжних фільмів. Багато новинок одразу ж намагаються якнайшвидше перекласти.

У словнику української ономастичної термінології, Д.Г. Бучко визначає "фільмоніми" як категорію слів, що мають рекламну та впливову функції, але відрізняються короткою структурою і мають риси, характерні для імен, як самостійних мовних одиниць. Фільмоніми є особливою категорією власних назв. Вони часто мають стилістично експресивне забарвлення, яскраві і привертають увагу, сприяючи оптимізації подальшого сприйняття фільму. [1;198].

Перекладачі фільмонімів використовують дві основні стратегії - доместикацію (одомашнення) і форенізацію (очуження). Доместикація означає вільний переклад, спрямований на зниження впливу мови оригіналу на мову перекладу. Форенізація, навпаки, ставить за мету зберегти форму і зміст оригінального тексту у перекладі. Вибір цих глобальних стратегій або методів, свідомий чи несвідомий, визначає загальну перспективу, з якої перекладач сприймає фільм та передбачає його успіх на кіноринку.[2; 103-111].

Одними з основних викликів, з якими зіштовхується перекладач при відтворенні назв фільмів, є вибір між стратегією доместикації і форенізації. Залежно від намірів наблизити назву до власної культури чи погрузити глядача в чужоземну, переклад може бути прямим, трансформаційним або непрямим. [2; 103-111]. Прямий переклад: *Hostile Territory* - *Ворожа територія*, *Air – Ейр*, *A Good Person* – *Хороша людина*, *Creed III* – *Крід III*, *Crater* – *Кратер*, *Faraway* – *Далечинь*, *Morbius* – *Морбіус*.

Трансформаційний переклад: *In your dreams* – *лише в твоїх снах*, *Evil Dead Rise* – *Повстання зловісних мертвеців*, *Squared Love All Over Again* – *Любов у квадраті знову*, *Your Place or Mine* – *До тебе чи до мене*, *You People* – *Ваші і наші*, *Violent Night* – *Люта нічка*.

Непрямий переклад: *Ghosted* – *Небезпечне побачення*, *Long Story Short* – *Коротко кажучи*, *The Point Men* – *Перемовини*, *The Long Night* – *Обряд*, *Significant Other* – *Друга половина*, *On the Line* – *В прямому ефірі*. [4]

Переклад назви фільму повинен бути не менш значущим і яскравим, ніж оригінальна назва, і для досягнення цього перекладач повинен вміло вибрати метод

перекладу. Хоча деякі англомовні назви фільмів можуть бути відтворені україномовними перекладами шляхом буквального перекладу, у більшості випадків цей процес вимагає застосування перекладацьких трансформацій. Ці трансформації дозволяють здійснити перехід від одиниць оригіналу до відповідних одиниць перекладу на різних мовних рівнях - лексичному, лексико-семантичному, граматичному та лексико-граматичному. [3; 325-332].

Фільмоніми виконують важливу рекламну та комунікативну функцію, а їх переклад потребує вибору між стратегіями доместикації і форенізації. Прямий, трансформаційний і непрямий переклад назв фільмів дозволяють відтворити їх сутність та привабливість для українського глядача. Вибір правильного методу перекладу є вирішальним чинником для досягнення успіху фільму у кінематографічній індустрії.

ЛІТЕРАТУРА

---

1. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології. Харків: РанокНТ, 2012. 256 с.
2. Іваницька Н. Б. Англомовні фільмоніми в українському перекладі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 32 (71). № 4. Ч. 2. 2021. С. 103–111.
3. Черник О. О. Перекладацькі трансформації як засіб перекладу англомовних назв кінофільмів українською мовою. Актуальні проблеми сучасного перекладознавства. Дніпро: НТУ "Дніпровська політехніка", 2020. С. 325–332.
4. UA.KINO URL: <https://uakino.club/>

*Плитчук М.В.,
Дзівідзінська І.С.*

ОМОНІМІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

З явищем міжмовної омонімії, коли слова різних мов, ідентичні або дуже схожі за звучанням, мають різні значення, стикається кожен, хто вивчає іноземну мову. На початковому етапі вивчення мови, маючи досить обмежений словниковий запас, далеко не кожне слово перекладач-початківець перевіряє в словнику (оскільки не завжди є час чи така можливість), тому допомагає в перекладі знайоме за написанням чи звучанням слово. Почасти трапляються випадки, коли значення, закріплене за цим словом в іноземній мові, дещо (а то й сильно) відрізняється від того, яке приписуємо йому ми. Омоніми становлять неабияку складність у практиці вживання таких слів та створюють чимало перешкод при опануванні іноземної мови. Особливо болюче ця проблема відчувається при вивченні близькоспоріднених мов, якими є слов'янські мови.

Близькість, часто симетричність мовних систем, з одного боку, полегшує слов'янам опанування спорідненої української, чи то чеської мови, пришвидшує процес набуття нових мовленнєвих навичок, водночас стає додатковим фактором негативного досвіду перенесення з рідної мови. Міжмовні омоніми присутні як в споріднених, так і в неспоріднених мовах [3].

Розглянемо кілька прикладів перекладу загальновідомих перлин англійської літератури.

– *You promised to tell me your history, you know,*’ said Alice, ‘and why it is you hate – C and D,’ she added in a whisper, half afraid that it would be offended again. ‘Mine is a long and a sad tale!’ said the Mouse, turning to Alice, and sighing. ‘It IS a long tail, certainly,’ said Alice, looking down with wonder at the Mouse’s tail; ‘but why do you call it sad?’ And she kept on puzzling about it while the Mouse was speaking, so that her idea of the tale was something like this [4].

– *Пам’ятаєте, ви мені обіцяли розказати свою історію, – нагадала Аліса, – звідки буде ясно, чому ви ненавидите Ко... та Со..., – додала вона пошепки, остерігаючись уразити її знов.*
– *Моя історія, хвакт звісний, довга і сумна, – з зітханням промовила Миша, звертаючись до Аліси.*
– *Як хвіст мій? – недочула Аліса Мишиного “хвакт звісний” (саме так у тієї вийшло). – Авжеж, він у вас таки довгий, але чому сумний – розуму не приберу.*
І, не перестаючи сушити над цим голову, вже не зводила зачудованого погляду з хвоста оповідачки, тож Мишина історія прибрала в її очах десь такого звивистого вигляду [2].

Уривок із популярного фентезі Льюїса Керролла про Алісу. У цьому абзаці Аліса розмовляє з Мишею, яка розповідає їй свою історію. Миша говорила про історію, проте Аліса вловила цю кумедну двозначність. Адже історія і справді довга та сумна, що героїня порівняла із хвостом миші, який вона також назвала «сумним», зазначивши, що він і справді довгий. Під час читання цей прийом викликає позитивні емоції у читача. В мовленні різницю можна вловити саме контекстуально, оскільки «*tales*» і «*tail*» в англійській мові є омофонами. Українською мовою цю омонімію важко передати, оскільки в нас історія (в цьому контексті) і хвіст не мають нічого спільного граматично, так само як і фонетично. Проте, щоб все ж таки передати зміст та комічність цієї ситуації перекладач влучно використав трансформацію, зіставивши фонетичну схожість лексем «хвакт звісний» та «як хвіст мій», завдяки чому вдалося зберегти омонімію під час перекладу.

SAMPSON: *Gregory, o’ my word, we’ll not carry coals.*

GREGORY: *No, for then we should be colliers.*

SAMPSON: *I mean, an we be in cholera, we’ll draw.*

GREGORY: *Ay, while you live, draw your neck out o’ the collar [5].*

Самсон: *Грегори, даю слово, ми не допустимо, щоб нас паскудили та бруднили.*

Грегори: *Авжеж, бо ми ж таки не вуглярі.*

Самсон: *Я хочу сказати: як розлютуєшся, то й хапайся відразу за меч-.*

Грегори: *Поки там що, гляди, щоб не злетіла, бува, голова з плеч [1].*

Вільям Шекспір по-особливому любив використовувати приклади омофонів у своїх творах задля демонстрації розумної гри слів. У наведеному вище уривку з «Ромео і Джульєтти» герої Семпсона і Грегорі використовують три омофони: «*collier*», «*cholér*», та «*collar*». Такий розвиток думки не є змістовним, проте омофони присутні саме для розвитку гри слів. Перекладаючи українською, перекладач зосередився на передачі змісту уривку. В таких випадках не можливо передати гру слів та омонімію, адже «вуглярі», «гнів» та «комір» не омонімічні в нашій мові та не мають таких синонімів, щоб вдало зберегти задуманий ефект автора.

MERCUTIO: Nay, gentle Romeo, we must have you dance.   *МЕРКУЦІО: Ні. любий мій. ти мусиш танцювати*

ROMEO: Not I. believe me: you have dancing shoes

РОМЕО: О ні! Даруй! Ви в бальних черевиках

*With nimble soles: I have a soul of lead
So stakes me to the ground I cannot move.*

*І на легкій підодшві; а у мене
Нудьга лежить на серці, й мов свинець,*

Додолу гне. Я рухатись не можу [1].

Деякі з відомих літературних творів Шекспіра багаті прикладами омофонів. Одним із них є наведений вище уривок, де автор використовує слова «*sole*» і «*soul*» як омофони. Ромео розповідає про підодшви своїх черевиків, про душу свого серця, що сповнена смутку. Ірина Стешенко передала зміст тільки в одному реченні і гра слів втрачена.

Таким чином, значне місце серед «хибних друзів перекладача» займають випадки міжмовної омонімії. При цьому міжмовна омонімія завжди зворотна, тобто сприймається як така носіями обох мов. Вона може виникнути безпосередньо в ході зіткнення та зіставлення мов, і нерідко в міжмовні омонімічні відносини залучаються й внутрішньомовні омоніми. Розглядаючи тему міжмовних омонімів, ми з'ясували способи їх утворення. Так, походження «хибних друзів перекладача» в різних мовах світу, і зокрема в англійській мові, пов'язане з особливостями мови і з походженням слів з одних мовних сімей і груп. Як правило, це інтернаціональні запозичення. Можемо виділити наступні причини появи міжмовних омонімів: збіг; незалежний розвиток мов; зміна значення слова при запозиченні; паралельне запозичення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

---

1. В. Шекспір. Зібрання творів у 6-ти томах. Том 2. К.: Дніпро, 1986. 624 с. С. 311-413.
2. Льюїс Керрол «Алісіні пригоди у Дивокраї». URL: <https://t.ly/Xqto>
3. Саванець А. Що ховає усна яма Фрейда, або Як не потрапити в пастку міжмовних омонімів. URL: <http://surl.li/hmdqi>
4. Homonyms – URL: <https://literarydevices.net/homonyms>
5. Significance of Homophone in Literature – URL: <https://literarydevices.com/homophone/>.

Світлана Сухонос,

викладач

Тальнівський будівельно-економічний фаховий коледж

Уманського НУС

kolleganka1@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В умовах існування інформаційного суспільства, поряд з традиційними формами навчання все частіше застосовують сучасні способи, які базуються на таких технологіях, як дистанційне навчання із застосуванням вебінарів, орієнтованих на індивідуальні потреби студента і рівень його знань, що дає можливість зробити освітній процес більш гнучким та універсальним. З розвитком інформаційних технологій, локальних мереж з'явилися нові можливості навчання, які дозволяють підтримувати освітній процес на належному рівні [2, с. 19].

Дистанційне навчання, електронне навчання і онлайн-навчання – процес передачі знань, формування умінь і навичок при інтерактивній взаємодії як між викладачем та студентом, так і між ними і інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу, що відображає всі властиві навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), здійснюваний в умовах реалізації засобів ІКТ.

Дистанційне навчання на сучасному етапі стало невід'ємною частиною освіти [5, с. 202]. Необхідно відзначити і ряд труднощів, що виникають при дистанційній формі навчання. Наприклад: обмежені можливості для педагогічної імпровізації, велика трудомісткість викладача, самостійне осмислення студентами необхідної інформації і жорсткий часовий режим, при якому студенти повинні отримувати завдання, швидко їх виконувати і встигати відправляти їх в строк. Займаючись через інтернет-платформи, студенти нерідко можуть відволікатися на зовнішні чинники, які збивають темп заняття. Це явище негативно позначається на їх успішності. Деяким студентам важче сприймати інформацію, отриману віртуально, тому що вони звикли до традиційної форми навчання. Ще одна виникла проблема – це технічна оснащеність і стабільність інтернету викладачів і студентів. Наслідки цього є особливо тривожними для малозабезпечених сімей. Закриття освітніх установ посилює соціальну нерівність, тому що забезпечені сім'ї схильні мати більш високий рівень освіти і більше ресурсів для забезпечення альтернативних занять.

Ще одна проблема безпосередньо стосується здоров'я людей. Оскільки всі стали проводити щонайменше 4-5 годин на день за монітором, підвищилося навантаження на очі. У зв'язку з цим лікарі рекомендують час від часу робити гімнастику для очей, щоб уникнути негативних наслідків. Не менш важлива і психологічна складова. З огляду на, що все

знаходяться довгий час в замкнутому просторі і без спілкування з однолітками, може виникати негативна поведінку, що в подальшому впливає на мотивацію і настрій підлітка.

Тому, рівень ефективності будь-якого виду дистанційної освіти залежить від наступних факторів:

- ефективна взаємодія викладача та студента;
- освітні технології, що використовуються;
- ефективність розроблених методичних матеріалів та засобів їх доставки;
- ефективність зворотного зв'язку [2, с. 19].

Зупинімося на навчанні англійської мови в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. Воно має свої особливості, які обумовлені специфікою предмета «Англійська мова». Особливості навчання предмету «Англійська мова» перш за все пов'язані з тим, що провідним компонентом змісту навчання іноземної мови є навчання різним видам мовленевої діяльності: говорінню, аудіюванню, читанню та письму. Необхідно зазначити, що навчання іноземної мови є навчання певної діяльності і специфіка предмета полягає в оволодінні мовою, спілкуванням, у формуванні мовносемантичної діяльності. Специфіка предмета «Англійська мова» співвідноситься зі специфікою дистанційного навчання, основними особливостями якого є мережева (віддалена) взаємодія всіх учасників навчального процесу і порівняно більший обсяг самостійної роботи, що проводиться в режимі «online», інтерактивність, відбір і структурування навчального матеріалу (автентичні тексти), педагогічні технології та ін [1, с. 650].

Для онлайн-уроків з англійської мови використовуються різні платформи. Серед них Zoom, Microsoft Office 65, YouTube і безліч інших, завдяки яким навчання змогло перейти в дистанційну форму. Дані навчальні платформи дають можливість виконувати практичні завдання і отримувати зворотний зв'язок. В онлайн-навчання включені як онлайн-лекції, так і матеріали для самостійного вивчення і домашнє завдання. Отримавши навчальні матеріали онлайн, виконавши завдання і відправивши їх на перевірку, студенти чекають виставлення оцінки. Будь-яке навчання передбачає контроль. Всі студенти проходять проміжний і підсумковий контроль у процесі навчання. Дистанційне навчання не є винятком. Студентам так само доводиться здавати тести, іспити і писати контрольні роботи [2, с. 18]. Робота з інформацією на основі читання текстів і перегляду відеоматеріалів на іноземній мові дозволяє використовувати ресурси Інтернету, розширюючи зміст підручника автентичної і актуальною інформацією (останні події в світі (спортивні, культурні, політичні і т.д.), тексти носіїв мови (мовлення політичних діячів на конференціях, семінарах, інформація провідних телепередач, фільми, відеоролики, електронні бібліотеки та ін.). Актуальна інформація сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови. Потенційна кількість індивідуальних освітніх траєкторій в цьому випадку виявляється істотно більшим, ніж в традиційному навчанні. Однак в даний час далеко не будь-який текст з Інтернет-ресурсів вдається використовувати в навчальному процесі, так як не всі тексти придатні безпосередньо для навчальних цілей [2, с. 19]. До найбільш поширених дистанційних технологій навчання відносять:

- CASE-технології, представлені у вигляді книжкового навчально-практичного посібника, що містить матеріал по дисципліні, що викладається, необхідну кількість контрольних завдань для самоперевірки, а також аудіо- та відеодиски як додаток;

• мультимедійні технології; основні носії інформації в них – це навчальні курси на CD-ROM, інтерактивні підручники з мультимедійними вправами, призначені для вивчення на домашньому або офісному комп'ютері;

• мережеві технології, за якими процес навчання здійснюється за допомогою звернення до навчального сервера за допомогою телекомунікаційного доступу.

Розрізняють три основних види дистанційного навчання іноземної мови: аудіосемінар, відеосемінари (телезаняття) і навчання через комп'ютерну телекомунікаційну мережу. Безперечно, що аудіо- і відео-семінари – це найдоступніші, найпоширеніші види дистанційного навчання [2, с. 20]. В ході дистанційної роботи можуть залучатися завдання з гейміфікацією, зокрема, з використанням різних додатків, таких як Jeopardy Labs (англійська мова). Специфіка використання інформаційних технологій вимагає активної участі студента та викладача, з одного боку, і особливих принципів відбору змісту матеріалу, методики, з іншого боку.

Використання моделі дистанційного навчання іноземним мовам, необхідно здійснювати, зокрема, з педагогічних позицій, з урахуванням соціокультурних та психологічних особливостей студентів.

Ефективне дистанційне навчання залежить від:

- організації дистанційного процесу навчання,
- методичної якості навчальних матеріалів,
- професійних навичок вчителів, що працюють з певними програмами.

Також важливо, щоб студент міг покладатися на високоефективний зворотний зв'язок і бути впевненим у правильності своїх дій. Зворотний зв'язок повинен бути оперативним у формі зовнішнього оцінювання.

Відзначивши особливості дистанційного навчання та технології, які використовуються, необхідно додати, що дистанційне навчання має як свої переваги, так і недоліки. Стосовно переваг, можна відзначити наступні: • навчання в домашній комфортній обстановці;

• виконання завдань в зручному темпі;

• підвищення інтерактивної «грамотності» (знайомство з різними освітніми платформами).

До недоліків такого формату навчання можна віднести:

- проблеми технічного характеру;
- проблема самодисципліни / самоорганізації;
- проблема взаємодії, зворотного зв'язку.

Завдяки технічному прогресу очні та дистанційні форми навчання змогли інтегруватися, взаємодоповнюючи, а в деяких випадках замінюючи одна одну. Завдяки компетентності викладачів в даній сфері, інтеграція стала можливою і не завдає шкоди освітнього процесу, а, навпаки, удосконалює і ефективно доповнює його [1, с. 18].

ЛІТЕРАТУРА:

---

1. Al-Maqtri, A.M.T. How effective is e-learning in teaching English? A case study. *Journal of Education and Human Development*. Vol. 3. No. 2. 2014. Pp. 647-669.
2. Huang Q. Analysis of the pros and cons of students' online courses during the epidemic and the prospects for the development of English online platform in secondary vocational school. *Education Reform and Development*. Vol. 2. No. 1. 2020. Pp. 17-21.
3. Martin A. How to optimize online learning in the age coronavirus (COVID-19): a 5-point for guide for educators. *UNSW Newsroom*. Vol. 53. No. 9. 2020. Pp. 1-30. doi: 10.1017/CBO9781107415324.004.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Кирило ГАЛКІН,

Курсант н-г СР-142

*Навчально наукового інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів національної поліції, рядовий поліції*

Науковий керівник: Володимир ТИМОФЄСВ,

Старший викладач кафедри тактики та спеціальної підготовки

«ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ»

На разі сучасна злочинність у зв'язку з розвитком сучасних технологій набуває все більш різноманітних форм та проявів, тому доволі актуально постало питання використання відповідними уповноваженими підрозділами Національної поліції України сучасних інформаційних технологій у сфері протидії наркозлочинності, таких як, наприклад, відповідні інформаційні автоматизовані системи МВС України [2]. Доволі актуальним постало таке питання внаслідок того, що мережа Інтернет стала основним інструментом в руках наркозлочинців щодо розповсюдження наркотичних засобів. На разі, відомо, що наркотичні засоби та інші заборонені чи обмежені в обігу речовини збуваються в таких соціальних мережах як Telegram, Skype, Viber та інші. Необхідно звернути увагу, що ризику спробувати наркотичні засоби піддаються власне підлітки, адже, на разі, саме вони є активними користувачами різноманітних соціальних мереж [3].

Виклад основного матеріалу доцільно почати з визначення власне поняття інформаційна система. Під інформаційною системою розуміють сукупність видів діяльності, що забезпечують збір, переказ, зберігання, відбір, обробку, видачу та подання інформації на запит управління. Завданням інформаційної системи є забезпечення достатньої кількості правильних та докладних даних у потрібний час для підготовки рішення.

Отже, в інформаційній мережі підрозділів національної поліції України функціонують такі інформаційні підсистеми: “ІБД”, “Розшук”, “ОДК”, “Пізнання”, “Наркобізнес”, “Арсенал”, “ОАЗИС” [1].

Інформаційна підсистема “Інтегрований банк даних” (ІБД) забезпечує збір, обробку та аналіз інформації, яка регламентується відповідними наказами МВС України. Інтегрований банк даних призначено для оперативного забезпечення працівників і підрозділів підрозділів Національної поліції інформацією для розшукової діяльності, розслідування і попередження

злочинів в повному і зручному для використання вигляді, надання аналітичної, статистичної та контрольної інформації для розробки і прийняття обґрунтованих оптимальних рішень на всіх рівнях управління підрозділів Національної поліції [3].

В розрізі нашої теми дослідження нас власне цікавить порядок функціонування інформаційної підсистеми «Наркобізнес». Міжвідомчий банк даних (далі – МБД) "Наркобізнес" використовується для обробки, накопичення та аналізу інформації про осіб та злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Інформація МБД "Наркобізнес" використовується для вирішення питань розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з наркоманією та наркобізнесом, тобто використовується співробітниками управління, відділів та відділень по боротьбі з незаконним обігом наркотиків. Цей МБД розробляють та експлуатують в відділі експлуатації банку даних "Наркобізнес" та міжвідомчої інформації. Цей відділ створено для всебічного інформаційного забезпечення діяльності оперативних служб, експертно-криміналістичних та слідчих підрозділів МВС, СБУ, Генеральної прокуратури, Державної податкової адміністрації, Держкомкордону, Держмиткому України та інших зацікавлених відомств під час розслідування злочинів, в розшуковій роботі, підготовці інформації та інтеграції її у відповідні інформаційні системи. Інформаційне забезпечення зазначених відомств здійснюється через чергову частину за допомогою обліків інтегрованого банку даних, оперативних обліків та обліків міжвідомчого банку даних "Наркобізнес" УОІ МВС України [4]. МБД "Наркобізнес" накопичує інформацію, що надходить з автоматизованих банків даних СБУ, Держмиткому та Міністерства охорони здоров'я України. Головною метою створення та функціонування МБД "Наркобізнес" є інформаційне забезпечення діяльності оперативних підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин, попередження та профілактика злочинів у сфері наркобізнесу, узагальнення оперативної інформації на державному рівні, координація роботи відомств у боротьбі з наркоманією та наркобізнесом, інтеграція у відповідні міжнародні інформаційні системи [3].

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що застосування інформаційних систем в діяльності органів Національної поліції України, власне у сфері протидії наркозлочинності, адже, на разі, збут наркотичних засобів відбувається з використанням засобів мережі Інтернет, де відслідкувати власне наркозлочинців доволі складно, адже зараз покупець та продавець не особисто не зустрічаються для передачі заборонених речовин. Тому для відслідковування цифрових слідів вчиненого кримінального правопорушення відповідні підрозділи Національної поліції України активно використовують відповідні інформаційні бази даних, такі як "ІБД", "Розшук", "ОДК", "Пізнання", "Наркобізнес", "Арсенал", "ОАЗИС" [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів» від 14 листопада 2018 р. № 1024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.08.2022);
2. Інформатизація управління в органах внутрішніх справ: Посібник / В.Г. Хахановський, П.П. Підюков, В.М. Смаглюк та ін. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 216 с.;
3. Методичні рекомендації «Особливості розслідування злочинів пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів чи психотропних речовин із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій» / О. О. Юхно, Т.П. Матюшкова, В. А. Коршенко, Ю. В. Гнусов, В.В. Носов, Лисенко А.М., Мітрухов П.М. за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. [Серія «Бібліотечка слідчого і детектива: проблеми кримінального процесу»]. На замовлення Головного слідчого управління Національної поліції України. – Х. Харківський національний університет внутрішніх справ. 2018. – 56 с.
4. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності ОВС України URL: <http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96>

Горбач В.С.,

*курсант навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Біліченко В.В.,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАКОННІСТЬ, ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ЙОГО ВИРІШЕННЯ

Проблематика теми. Структурні підрозділи Національної поліції України (далі- НПУ) та правоохоронні органи взагалі відіграють одну із основних ролей у процесі реалізації функцій демократичної, правової, соціальної держави. І тому, за статтею 2 Закону України «Про Національну поліцію», до її основних завдань відносять забезпечення публічної безпеки і порядку, охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які

з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. [1] В той же час ці завдання повинні діяти у відповідності до принципів діяльності поліції, одним із яких є саме законність.

Метою дослідження є аналіз законності, саме як принципу діяльності структурних підрозділів НПУ, проблема застосування даного принципу та можливі шляхи його вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу законності було приділено у наукових працях М. Бандурки, С.М. Гусарова, О.Ю. Салманової та інших вчених, що зосереджувалася переважно на розкритті змісту цього принципу, без критичної оцінки їх практичного використання. І саме з аналізу статистичних даних можна зробити висновок, що останнім часом в системі МВС України збільшилась кількість випадків порушення працівниками законності, що викликає обґрунтовану негативну реакцію в суспільстві, підриває авторитет Міністерства внутрішніх справ України, знижує престиж служби в органах внутрішніх справ [2].

Виклад основного матеріалу. «Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України», так зазначено у статті 8 Закону України «Про Національну Поліцію».

Таким чином при створенні та прийнятті Закону України «Про Національну поліцію» Верховна Рада України спиралася на Конституцію України, що відобразилося у змісті прийнятого закону. Завдяки цьому даний закон є демократичним, спрямованим на попередження злочинів. [3]

Порушенням законності поліцейських можуть слугувати непоодинокі ситуації, які ми бачимо на сучасних платформах (YouTube, TikTok та ін.). На одному із нещодавніх відео блогера Dima Poltava, під назвою «Поліцейська Марія вимагає телефон водія для перевірки фото та відео», ми спостерігаємо, як поліцейські, не посилаючись на конкретний закон, говорять, що водієві заборонено фіксувати на камеру посвідчення та дії поліцейських. Але це не так, так як, в цьому випадку, поліцейські виконують свої службові обов'язки, що не являється сімейним та особистим життям, адже саме за втручання в нього може настати відповідальність. На цьому ж відео ми бачимо, як поліцейська вимагає у водія надати їй телефон для перевірки інформації, яка може в ньому знаходитися. Хоча ч.6 ст.34 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає, що поверхнева перевірка це "...візуальний огляд речі...".

Слід зазначити, що у зв'язку з останніми подіями, які відбуваються на території нашої країни, Закон України «Про Національну поліцію» було доповнено частиною 4 статті 8, в якій говориться, що під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України "Про правовий режим воєнного стану". Такі обмеження можуть виражатися у необхідності:

- зупинення/припинення правопорушення;
- врятування життя людей та майна;
- здійснення безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчинення правопорушення;
- запобігти розголошенню інформації, одержаної конфіденційно;

- та інші.

У той же час, ми повинні враховувати, що принцип законності фактично не є дієвим без таких принципів-попередників, як верховенство права та дотримання прав і свобод людини. В яких йдеться про те, що людина, її права та свободи, які гарантовані Конституцією та Законами України, міжнародними договорами, ратифіковані Україною, визначаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Зважаючи на вищевказані принципи та фактори, які впливають на діяльність правоохоронних органів, в тому числі і НПУ, то здавалося б, що поліція виконує свої обов'язки сумлінно з дотриманням законності та інших принципів, тим самим підводячи рівень довіри населення на найвищий рівень. Але якщо проаналізувати дослідження, яке було реалізовано КМІС (Київський міжнародний інститут соціології), проведене з-поміж дорослого населення України, за виключенням тимчасово окупованих територій, то, незважаючи, що рівень довіри до НПУ за період з 2018 року до 2020 року підвищився, цей орган все ще залишається на останньому місці. Причинами таких показників можуть стати непоодинокі випадки коли, при виконанні своїх службових обов'язків, поліцейські здійснюють неправомірні дії, які порушують принцип законності. Як приклад, може стати ситуація, коли співробітники Департаменту внутрішньої безпеки НПУ затримали поліцейського на одержанні хабара. Випадок стався 16 січня 2020 року у м.Києві де поліцейський одного з районних управлінь поліції вимагав неправомірну вигоду з підприємця за непритягнення його до адміністративної відповідальності. І причини уже таких правопорушень можуть бути різними, а саме:

- економічні (складна ситуація в країні, недостатнє фінансування поліцейських в умовах реформування системи МВС і, як наслідок цього погіршення роботи поліцейських підрозділів);
- політичні (нестабільність політичної системи, корумпованість державних структур);
- ідеологічні (падіння престижу служби в поліції; недостатній культурний рівень в поліції тощо);
- юридичні (невідповідність нормативно правових актів Конституції та законам України);
- професійні (зловживання службовим становищем задля власних потреб);

Хоча в 2014 році прийняли Закон України «Про очищення влади», але все ж таки, трапляються випадки зловживання поліцейськими службовим становищем. Прикладом є ситуація яка сталася у Львові 24 січня цього ж року, де затримали правоохоронця за те, що той вимагав хабар за сприяння в ухилення від військової служби.

- організаційно-управлінські (неефективна та неорганізована належним чином робота служби внутрішньої безпеки) [5].

Говорячи про можливість вирішення таких недоліків, то найбільш вірогідним варіантом є саме додержання законності, що полягає в:

- обов'язковому вжитті заходів, передбачених нормами законів, які регулюють сферу діяльності правоохоронних органів;
- у виконанні цих заходів в чіткій відповідності до положень законів і підзаконних нормативних актів;
- у неприпустимості дій, непередбачених законом, які йому суперечать[6].

Висновок. Виходячи з вищесказаного, принцип законності відіграє особливу, визначальну роль у організації та здійсненні діяльності НПУ. А для того, щоб знизити рівень негативного впливу причин виникнення правопорушень, серед поліцейських, на процес реалізації принципу законності, необхідно створити певні умови і засоби, тобто забезпечити цей процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Закон України «Про Національну поліцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Кубаєнко А. В. Проблема реалізації принципу законності в діяльності підрозділів Національної поліції України. 2016. С. 181-183.

3. Біліченко В.В. Порівняння Законів України про міліцію та про Національну поліцію. Головні відмінності у правоохоронному органі. *Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний* : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 25–26 вересня 2020 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2020. – 116 с.

4. Михайлов В. О. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції: дис. ... док.філос.: 12.00.07. Дніпро, 2021 рік, 298 с.

5. Бакутін Є. І. Принцип законності в діяльності поліції під час використання технічних засобів фіксації адміністративних правопорушень. 2020. С. 208-213.

Анастасія ЄРМАКОВА,

*курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Євген ГІДЕНКО,
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

До початку повномасштабної війни в Україні вже були сформовані кінологічні підрозділи Національної поліції. Поліцейські-кінологи разом зі своїми вихованцями проходили постійну підготовку, проводили заняття та виїжджали на термінові, службові виклики. В мирний час кінологи та собаки розмінювали будівлі, займалися

пошуком злочинців, яким вдалося втекти з місця скоєння правопорушення. Багато було випадків, коли собаки допомагали прикордонникам знайти наркотичні та інші заборонені речі у людей, що намагаються в'їхати чи виїхати з України та багато інших ситуацій, про які ми могли чути неодноразово. Втім, з приходом ворога на нашу землю багато чого в житті цих підрозділів кардинально змінилося.

З початком вторгнення кінологи почали працювати як звичайні поліцейські, брати участь в евакуації громадян. Наразі зменшилась кількість звичайних злочинів. Більше ніж на 40% впало застосування собак по крадіжках і вбивствах. Але більш ніж на 400% зросло задіяння на блокпостах, в оперативних заходах. Собак більше залучають до пошуку вибухівки і трупів. Звичай поліція шукає тіла у лісах, але тепер додалася ще одна функція – пошук загиблих і решток тіл під завалами. Наприклад, чотирьох загиблих відшукали після обстрілу росіянами міста Апостолове. [1]

В середньому у кожного кінолога по дві собаки: одна з розшуку людей, а друга – спеціальна (з пошуку наркотиків або вибухівки). Кінологічні собаки активно задіюються при обшуках – якщо є оперативна інформація, що людина займається збутом наркотиків. Під час воєнного стану на території держави поліцейські кінологи разом з чотирилапими напарниками працюють у посиленому режимі. Окрім патрулювання вулиць, працівники Кінологічного центру поліції разом з вихованцями несуть службу на блокпостах, а також залучаються до обстеження потенційно небезпечних об'єктів. В умовах війни кінологам та їх чотирилапим напарникам додалося роботи з підозрілими предметами, про які на лінію 102 повідомляють громадяни. За 1,5 місяці правоохоронці здійснили близько 100 виїздів на такі виклики. [2]

Загалом за допомогою службових собак Нацгвардії з початку 2023 року під час виконання бойових завдань виявлено 5 одиниць вогнепальної зброї, 4475 набоїв різного калібру, 35 гранат, 24 запали УЗРГМ-2, один 122 мм снаряд, 2 міни 82 калібру, 4 сигнальні ракети, 85 елементів динамічного захисту танка, травматичний пристрій «Zoraki 914» з 9-ма набоями, 2,4 кг тротилу та залишки бойової частини РСЗВ «Ураган». [3]

Від початку вторгнення кінологічні собаки розважали і заспокоювали дітей на Центральному залізничному вокзалі, а зараз у кінологів працюють "собаки підтримки", які можуть спілкуватися з дітьми чи військовими під час реабілітації.

Кінологи кажуть: чотирилапі відволікають малечу від жаху війни.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Кінологічна служба в ЗСУ та інших силових структурах: історична довідка та сучасний стан, військова ветеринарна медицина, нормативно-правове регулювання, особливості під час воєнного стану / укл. : Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков С. В. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 466 с.

2. Національна поліція України (офіційний сайт). Стаття “З початком масштабних воєнних дій в Україні поліцейські кінологи працюють у посиленому режимі” <https://www.npu.gov.ua/news/z-pochatkom-masshtabnikh-voennikh-diy-v-ukraini-politseyski-kinologi-pratsuyut-u-posilenomu-rezhimi>

3. НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ (офіційний сайт). Стаття “Гвардійці продовжують забезпечувати заходи правового режиму воєнного стану”

Кісільова Вероніка Ігорівна,

здобувач вищої освіти

навчальної групи СР-142

2 курсу ННІПФППН.

Науковий керівник: Ділігул Аліна Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Освіта в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною, оскільки це є однією з найважливіших складових розвитку країни. Незважаючи на складні умови, відбувається процес навчання та розвитку інтелектуального потенціалу країни. Важливість освіти в умовах воєнного стану полягає в тому, що вона допомагає громадянам зберегти зв'язок зі світом та зберегти свої права. Освіта дозволяє людям орієнтуватися в складних ситуаціях та швидко адаптуватися до нових умов життя. Окрім того, освіта є важливим фактором для розвитку післявоєнної країни. Вона дозволяє забезпечити зміцнення економіки, розвиток науки та технологій, підвищення рівня життя та формування культурної інфраструктури.

Умови воєнного стану можуть призвести до обмеження доступу до освіти та зміни програм та методів навчання. Проте, юридична наука повинна забезпечувати збереження права на освіту та розвиток судової системи в умовах воєнного стану. В воєнний час юридична наука стикається з численними складними проблемами, оскільки війна порушує звичайну систему права та порядок. Безліч дискусій велося щодо особливостей навчального процесу в умовах війни, але, мабуть, ніхто не сумнівався в необхідності забезпечення безперервності вищої освіти в Україні [2]. Освітні заклади змушені були швидко пристосовуватися до нових умов навчання, шукати нові форми та ресурси для забезпечення якісного освітнього контенту [1]. Онлайн освіта - це форма навчання, яка використовує технології Інтернету для забезпечення доступу до навчального матеріалу та взаємодії між викладачем та студентами. Онлайн освіта стала все більш популярною в останні роки. Сепійозний вплив на навчання стало саме зупинення навчального процесу під час війни. Умови воєнного стану призвели до змін програм та методів навчання, щоб забезпечити безпеку та ефективність навчання. Забезпечити доступу до освіти в умовах війни. Юридична наука повинна забезпечувати доступ до освіти для всіх людей в умовах війни, незалежно від їхнього статусу чи місця проживання.

Отже, освіта в умовах воєнного стану є важливою та актуальною, оскільки вона допомагає зберегти зв'язок зі світом та забезпечує розвиток післявоєнної країни. Важливо забезпечити доступ до освіти для всіх людей та забезпечити підтримку та реабілітацію для дітей, які потерпіли від війни. Освіта в умовах воєнного стану є складною та вимагає відповідних заходів для забезпечення безпеки та ефективності навчання. Важливо забезпечити доступ до освіти для всіх людей, незалежно від їхнього статусу чи місця проживання. Також важливо забезпечити підтримку та реабілітацію для дітей, які потерпіли від війни. Умови воєнного стану можуть призвести до зупинки навчального процесу, обмеження доступу до освіти та зміну програм та методів навчання. Проте, юридична наука повинна забезпечувати збереження права на освіту та розвиток судової системи в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Застосування технологій електронного навчання як засіб підвищення ефективності навчального процесу / Т. І. Шевченко, С. І. Сорокіна, О. А. Шапошник, Н. П. Приходько // Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 24 берез. 2016 р.). – Полтава, 2016. – С. 242–243.
2. OSCE Project Co-ordinator in Ukraine. Забезпечення якості вищої освіти в умовах війни. Онлайн-форум. – 2022. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=9WZyu7QFu0s>

Мірошніченко Валерія Сергіївна,

здобувач вищої освіти 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

*Науковий керівник: **Корогод Світлана Володимирівна,***

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Згідно з українським законодавством, довічне позбавлення волі є найсуворішим видом покарання, який викликає багато дискусій в наукових колах. Це покарання було

введено в Україні як заміна смертній карі, яка була скасована через поширення ідей гуманізму та сприйняття життя людини як найвищої соціальної цінності.

Довічне позбавлення волі передбачає позбавлення людини волі до кінця її життя, що суттєво обмежує її природні права. Це покарання є однією з першочергових проблем для науки кримінального та кримінально-виконавчого права, тому вдосконалення його виконання набуває актуальності.

У 1999 році Конституційний Суд України визнав, що смертна кара суперечить положенням Конституції України, тому в 2000 році були внесені зміни до Кримінального кодексу України, які остаточно вилучили смертну кару як вид покарання. Довічне позбавлення волі було запроваджено задля виконання умов для вступу в Раду Європи [1, с. 10]. Це покарання є досить складним в застосуванні, і науковці вважають його вдосконалення однією з головних проблем сучасного українського правового простору [2, с. 54].

Стаття 64 Кримінального кодексу України передбачує довічне позбавлення волі як найсуворіше покарання, яке застосовується за вчинення особливо тяжких злочинів та лише у випадках, передбачених законом, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк. Однак у кримінальному законодавстві України відсутнє нормативне визначення довічного позбавлення волі, що призводить до різних трактувань цього виду покарання в юридичній доктрині [3, с. 61].

Деякі автори визначають його як кримінальне покарання, інші - як систему заходів впливу на особу, форму обмеження прав, а також як складову загальної діяльності представників пенітенціарної системи щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Незалежно від трактування, довічне позбавлення волі є одним з найбільш серйозних видів покарання в українському законодавстві, яке викликає дискусії серед науковців та вимагає постійного вдосконалення [4, с. 32].

Довічне позбавлення волі є одним з найбільш дискусійних питань у сфері правосуддя, особливо щодо його безстроковості та неможливості заміни на більш м'яке покарання. Українське законодавство не передбачає умовно-дострокове звільнення для засуджених на довічне позбавлення волі, а заміну такого виду покарання може здійснити тільки президент у порядку статті 87 Кримінального кодексу України [1, с. 18].

Це створює проблему, оскільки довічне позбавлення волі є без межі кримінально-правового впливу і не має механізму перегляду вироку. Європейський Суд з прав людини, хоча не протиставляється до застосування довічного позбавлення волі як виду покарання, проте відмічає недоліки українського законодавства щодо його реалізації. Зокрема, Суд вказує на необхідність забезпечення можливості заміни довічного позбавлення волі на більш м'яке покарання з метою реабілітації засудженого та його повернення до суспільства.

З урахуванням євроінтеграційних процесів та міжнародних стандартів, Україна повинна провести адаптацію кримінального та кримінально-виконавчого законодавства, оскільки гуманне ставлення до засуджених є одним із найважливіших проявів демократії. З цієї причини, на сьогоднішній день, необхідні кардинальні зміни в гуманізації довічного позбавлення волі.

Важливо забезпечити можливість заміни довічного позбавлення волі на більш м'яке покарання, оскільки головною метою покарання є виправлення. Довічно засуджені не мають стимулу для виправлення, оскільки розуміють, що не мають реальної можливості на звільнення. Таким чином, Україна повинна приступити до перегляду законодавства щодо довічного позбавлення волі, щоб забезпечити більш гуманні умови виконання покарання та сприяти виправленню засуджених.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурда С.Я. Покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні: шлях до гуманізації//Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Юридична». -2017. Вип. 4. -С. 279-288
2. Кириш Б. Довічне позбавлення волі як вид покарання за кримінальним правом України. Вісник Львів ун-ту. Серія юридична. 2003. Вип. 38. С. 426–436
3. Кримінальний кодекс: Кодекс України від 05.04.2001 р. No 2341- III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Тютюгін В. І., Комаров О. Д., Рубашенко М. А. Кримінальне право України. Загальна частина : посіб. для підготовки до іспитів. 3-тє вид., перероб. та допов. Харків : Право. 2018. 202 с.

Мозоль К.О.,

здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142

2 курсу ННІПФППН.

Науковий керівник: Логінова М.В.,

викладач кафедри цивільного права та процесу

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Цивільне право є досить динамічною галуззю права, яка розвивається набагато швидше, аніж законодавці встигають вносити зміни в законодавство. Це може призвести до ситуації, коли певні цивільно-правові відносини між суб'єктами залишаються поза правовим полем та регулюванням. Але треба зазначити, що застосуванням диспозитивності та гнучкості в цивільному праві, дозволяє самостійно заповнювати прогалини.

Судова практика відіграє значну роль у формуванні основних підходів в цивільному праві. Тому дослідження її значення у процесі регулювання цивільних правовідносин є надзвичайно важливим. Судова практика має властивість віддзеркалювати дієвість певної правової норми, показувати існуючі прогалини у правовому регулюванні

суспільних відносин і може бути є підґрунтям для формування напрямків правового регулювання цивільних відносин [1].

Вчені звернули увагу на те, що багато актуальних проблем цивільного процесу з'явилися не так давно. Причиною цього є хаотична зміна цивільно-процесуального законодавства, що спостерігається за останні 10 років.

Однією з найбільших проблем цивільного процесу є тривалість процесу. Розгляд цивільної справи може тривати від кількох місяців до кількох років, що не тільки витрачає багато часу та зусиль усіх сторін, але й може стати причиною зниження довіри до правосуддя.

Іншою проблемою є високі витрати на проведення процесу. Розгляд цивільної справи часто потребує залучення адвокатів, експертів, свідків, що може бути дуже дорогим для сторін. Це може призвести до того, що правосуддя стає недоступним для людей з низькими доходами [2].

Також серйозним недоліком цивільного процесу є його формалізованість. Він базується на дотриманні певних правил і процедур, що часто не враховують індивідуальні потреби та обставини конкретної справи. Це може призвести до ситуації, коли правосуддя не забезпечує справедливого рішення у конкретному випадку.

Крім того, існує проблема забезпечення виконання рішень суду. Не дивлячись на те, що суд вирішує конфлікт між сторонами, виконання рішень часто не забезпечується. Це може бути пов'язано з недостатньою контролю з боку суду, або з недостатніми ресурсами для здійснення примусу.

Проте необхідно зазначити, що не вся практика має однакову ефективність та дієвість. Адже практика може бути різною: рішення судів першої інстанції, апеляційної, постанови Верховного Суду, рішення Конституційного Суду України або рішення Європейського суду з прав людини у справах, де відповідачем є Україна або інші держави мають різне значення для правозастосування та можуть по-різному формувати правові висновки.

З цього приводу існує велика кількість наукових робіт та підходів, де вчені висловлюють думки, які іноді бувають вкрай протилежні. Я. М. Романюк виступає на боці тих, хто підтримує надання все більшого значення судовим рішенням. Він вказує на те, що послідовність ухвалення різними суддями рішень з однаковими правовими позиціями за аналогічних обставин формує однаковість у застосуванні положень законодавства. Таким чином, можна стверджувати, що конкретний правовий підхід, сформований судом, і який у разі подальшого підтвердження постановою Верховного Суду стає у ролі правової позиції, яка є загальнообов'язковою для всіх судів та суб'єктів, які застосовують у своїй діяльності відповідну норму права, щодо якої вона сформулася. Тобто вважається, що так званий «квасіпрецедент» утворюється саме на рівні першої ланки судової влади, а Верховний Суд лише підтверджує та надає такий правовій позиції статус обов'язкової [3].

Узагальнюючи, проблеми цивільного процесу, такі як тривалість процесу, високі витрати, формалізованість та проблеми з виконанням рішень, мають серйозний вплив на ефективність та доступність правосуддя. Щоб забезпечити справедливість та ефективність цивільного процесу, потрібно здійснювати реформи, спрямовані на

зменшення тривалості процесу, зниження витрат на проведення процесу та покращення контролю за виконанням рішень суду. Крім того, потрібно удосконалити правила та процедури цивільного процесу, щоб вони краще враховували індивідуальні потреби та обставини конкретної справи, тим самим забезпечуючи більш справедливі рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамова, О. Є., "Сучасні проблеми цивільного права та процесу: навчальний посібник." 2017.
2. Жорнокуя, Ю. М., Л. В. Красицької. "Сучасні проблеми цивільного права та процесу." 2017.
3. Романюк Я. М. Застосування цивільно-процесуальних норм у цивільному судочинстві України (питання теорії і практики): монографія. Київ: Ін Юре, 2016. С. 431

Петрова Вікторія Іванівна,

здобувач вищої освіти 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

*Науковий керівник: **Корогод Світлана Володимирівна.***

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Виявлення сутності об'єкта кримінального правопорушення є складним та суперечливим. На практиці встановлення об'єкта кримінального правопорушення дозволяє з'ясувати соціальну та юридичну сутність вчиненого кримінального правопорушення, його суспільно небезпечні наслідки, знайти межі дії правової норми, сприяє правильній кваліфікації вчиненого злочинного діяння, а також його відмежуванню від суміжних кримінальних правопорушень. На сьогоднішній день проблема об'єкту кримінального правопорушення все ще є відкритою та потребує нових досліджень. Водночас питання визначення поняття «об'єкт кримінального правопорушення» потребує подальших наукових досліджень, оскільки має вагомим практичне значення, адже від визначення об'єкта злочину залежить правильне застосування норм кримінального законодавства.

Об'єкт кримінального правопорушення - це суспільні відносини, що закріплені у кримінальному законодавстві та захищаються державою. Об'єктом кримінального

правопорушення може бути як інтерес держави (наприклад, безпека держави), так і інтереси громадян (наприклад, життя, здоров'я, майно)[1, с. 23].

Науковці з різних галузей, що вивчають кримінальне право, мають різні думки щодо об'єкту кримінального правопорушення. Проте, більшість вважає, що об'єктом кримінального правопорушення є відносини між людьми, що знаходяться в певних соціальних умовах, в яких порушення норм поведінки вважається кримінальним.

Об'єкт кримінального правопорушення - це суспільні відносини, які становлять сферу охорони кримінального закону. Вивчення теоретичних проблем, пов'язаних з об'єктом кримінального правопорушення, є важливим напрямом наукових досліджень у галузі кримінального права.

Однією з основних теоретичних проблем є визначення кримінального правопорушення як об'єкту кримінального права. Ця проблема пов'язана з тим, що в різних країнах існують різні підходи до визначення кримінального правопорушення, а також з тим, що поняття кримінального правопорушення може змінюватися в залежності від часу та місця.

Дійсно, проблема визначення кримінального правопорушення як об'єкту кримінального права є складною і пов'язана з різними підходами до його визначення в різних країнах. Один з основних підходів - це концепція правопорушення, яка базується на ідеї, що кримінальне правопорушення включає в себе вчинення дії, яка є забороненою законом і має кримінальну природу. Цей підхід досить широко використовується в більшості країн світу, де кримінальне право є складовою частиною законодавства.

Також можна виділити проблему зміни поняття кримінального правопорушення в залежності від часу та місця. За останні десятиліття було багато змін у суспільстві, технологіях та культурі, що впливає на способи вчинення злочинів та їх кваліфікацію. Наприклад, з'явилися нові форми злочинності, пов'язані з комп'ютерною технікою та Інтернетом. Тому поняття кримінального правопорушення повинно адаптуватися до змін в суспільстві та технологіях [2, с. 13-19].

Іншою теоретичною проблемою, на думку Латковського П.П., є визначення об'єкту кримінального правопорушення як складової частини кримінального права. Оскільки кримінальне право охоплює широкий спектр відносин, які потенційно можуть стати об'єктом кримінального правопорушення, виникає питання про те, які саме відносини мають бути визнані об'єктом кримінального права[3, с. 186].

За загальноприйнятою думкою, об'єктом кримінального права є ті відносини, які становлять загрозу для безпеки та порядку в суспільстві. Такі відносини можуть включати в себе вчинення злочинних дій, таких як вбивство, грабеж, шахрайство, крадіжка, насильство, корупція тощо.

Однак, визначення об'єкта кримінального права може відрізнитися в залежності від культурних, історичних, економічних та політичних умов країни. Наприклад, в деяких країнах відносини, пов'язані зі зброєю та вибуховими речовинами, можуть бути визнані об'єктом кримінального права, тоді як у інших країнах ці відносини можуть бути регульовані законодавством про зброю та безпеку [1, с. 166-183].

Третьою теоретичною проблемою є визначення меж об'єкту кримінального правопорушення та інших сфер права, таких як цивільне, адміністративне чи

конституційне право. Ця проблема виникає через те, що іноді відносини, які можуть бути визнані об'єктом кримінального права, можуть також підпадати під інші галузі права, що може призводити до дублювання правового регулювання та порушень принципів юридичної відповідальності.

Ця проблема пов'язана з тим, що в деяких випадках відносини, які потенційно можуть стати об'єктом кримінального правопорушення, також мають елементи цивільного, адміністративного чи конституційного права. Наприклад, якщо працівник не виконує своїх обов'язків, це може стати об'єктом адміністративного правопорушення за законодавством про державну службу, або ж це може мати наслідки в цивільному праві, якщо це призвело до шкоди компанії.

Щоб уникнути дублювання правового регулювання та порушень принципів юридичної відповідальності, визначення меж між об'єктом кримінального правопорушення та іншими сферами права є дуже важливим. Необхідно чітко визначити, які відносини підпадають під кримінальне право, а які - під інші галузі права. Для цього можуть використовуватися різноманітні критерії, такі як міра суспільної небезпеки, ступінь соціальної шкідливості, намір скоєння кримінального правопорушення та інші [3, с. 182].

Висновок. Отже, об'єкт кримінального правопорушення - це складні суспільні відносини, які потребують ретельного дослідження і визначення в рамках кримінального права. Вивчення теоретичних проблем, пов'язаних з об'єктом кримінального правопорушення, дозволяє уточнювати та розширювати знання про цей об'єкт і розробляти ефективні інструменти боротьби з кримінальними правопорушеннями. Однак, враховуючи різноманітність відносин, які можуть бути визнані об'єктом кримінального правопорушення, важливо уникати дублювання правового регулювання та забезпечувати збалансованість інтересів суспільства та особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Тому, об'єкт кримінального правопорушення є однією з ключових складових кримінального права, яку потрібно вивчати та розуміти, щоб забезпечити ефективну боротьбу з кримінальними правопорушеннями та захист прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вознюк А.А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / вступне слово д.ю.н., проф. О.О. Дудорова. Київ : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина : навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак.закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.
3. Кримінальне право України. Частина 1 : конспект лекцій: навчально-методичний посібник для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П. Чернівці, 2022. 182с.

Прокопюк Д.О.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня,
Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет,
Київ, Україна
Науковий керівник: Миронець О.М., к.ю.н.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ В СХІДНИХ КРАЇНАХ

Філософія права неабияк допомагає аналізувати речі в сучасному світі. Важливо знати, що кожна держава, починаючи зі стародавніх часів, притримується своєї ідеї і поглядів. Саме так ми можемо зрозуміти, чому у всіх народів є відмінності чіткі розмежування сенсу, ролі й цінності у державах. З появою права люди почали відходити від міфології і так з'являється філософсько-правова думка на основі здорового глузду.

Розглянемо філософсько-правові погляди стародавньої Індії. Джерелом Давньоіндійської філософії була міфологія і релігія. Одне з найважливіших понять індійських релігійно-філософських вчень була карма. Її Індуси сприймають як відплату чи винагороду за погані або добрі вчинки за життя не лише їх самих, але й їхніх батьків, далеких і близьких родичів [1, с. 9].

Найпоширенішою вірою на території древньої Індії був буддизм. Насамперед це було релігійно-етичне вчення, дотримання якого, позбавляє людину зла, пристрастей, страждань, спокус. Але й також у давньоіндійській філософії формується ще один напрямок. Це була філософія чарвака – локаяти. Під нею уявляли, що світ складається з чотирьох матеріальних елементів: вогню, повітря, води і землі. Філософія цього напрямку ґрунтувалася не на духовних, а на матеріальних засадах світу [1, с. 10].

Багато давньоіндійських філософів сходилися на тому, що правила і закони встановлюються людьми. Тобто людина реалізує власні інтереси за рахунок інших людей. Таким чином виникла потреба в законах, щоб врегулювати будь-які людські відносини. Свої закони Стародавня Індія мала. Їхній Закон Ману у першій главі виділяє відомості про світобудову. Говориться в ній і про походження варн, а також про роль брахманів, які охороняють скарби вселенського Закону. У другому розділі дається розповідь про виховання індуса, що дотримується правових норм. Згідно з ним людина повинна бути залучений до знання Вед. Вивчивши Закони Ману, загальна характеристика джерел інститутів суспільних відносин цієї держави стає очевидною. Всі вони згруповані по окремих галузях права [2].

Щодо Стародавнього Китаю, то в нього філософсько-правова думка формувалася на основі чотирьох вчень. Кожне вчення мало свою філософію про державу і право.

Спочатку це була морально етична концепція Конфуція. Він бачив що в суспільстві занепадають такі речі як мораль, звичаїв і традиції предків. Головним у політичній доктрині конфуціанства є вчення про ідеальну державу. Саме такий шлях, який на думку філософа, приведе до гармонійних відносин між людьми, людиною та суспільством і, таким чином, гарантуватиме стабільність держави. Тобто в суспільстві мав бути правопорядок, коли взаємини між людьми будуються на принципах поваги до старших, дотримання ритуалів чеснот і справедливості [1]. Наступним після нього було вчення Дао. Даосизм означав вічну дію і принцип творіння. Це вчення включає до себе становлення, буття та розклад всіх речей та явищ, побудову на принципі вищої справедливості. Саме тут і виникло два протилежних значення— Інь та Янь, які, у свою чергу, породжують Три — Землю, Небо, Людину.

Вчення Лаоцзи. Його філософсько-етичне і політичне вчення відкидає божественне начало, протиставляючи йому природний закон «дао» [3].

Вчення моїзм склалося у дискусії з конфуціанством. Центральною ідеєю моїзму є ідея суспільного договору про верховну владу та її першочерговість встановлювати єдиний і загальнообов'язковий порядок [4].

Але на противагу конфуціанської установці виходить школа легізму на чолі з Шан Яном. Стосунки у державі, з точки зору теоретиків легізму, повинні вибудовуватися суто на основі примусу і страху покарання. На відміну від конфуціанців, цей мислитель наголошував, що правитель має орієнтуватися не на догму традиції або етичні ідеали, а на користь для держави і її розвиток. Ідеальний правитель має, у першу чергу, через дотримання законів слідувати Дао, а не власним забаганкам та прагненням [5]. Легізм в історії Китаю став визначним в ідеології в імперії Цінь. Її положення використовують й до сьогодні китайські правителі і державні діячі.

Отже, порівнюючи філософію права давнього сходу можна зрозуміти, що кожна з країн мала свої особливості. Давня Індія була більш зосереджена на духовних і релігійних ідеях. Тобто у Філософії Стародавньої Індії сформульовано ідею активно-діяльної сутності, під якою розуміється єдність душі і тіла, духовного і тілесного, свідомості і матерії [6]. В центрі уваги філософів Давнього Китаю були проблеми регулювання відносин між людиною та суспільством, правителем і підлеглими, моральні засади їхніх взаємовідносин побудова досконалої держави, управління суспільством. Кожне вчення вносило свої зміни, але кожен розумів, що одні речі приходять, інші відходять, одні з'являються, інші руйнуються, і ніщо не буває вічним.

ЛІТЕРАТУРА

---

1. Тема № 2. Філософія стародавнього світу (Індія, Китай, Греція). URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/e-lib/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86.%E2%84%962.%20%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81.%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4.%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83..pdf> (дата звернення: 24.04.2023).
2. Janice Evan. Закони Ману: загальна коротка характеристика (коротко), основний зміст. *Studiosvladimirs*. URL: <https://uk-19116.studiosvladimirs.cz/zakonyi-manu-obschaya-harakteristika-kratko-osnovnoe-soderjanie-13662> (дата звернення: 24.05.2023).
3. Дао – Вікіпедія URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D0%BE> (дата звернення: 24.04.2023).
4. Держава і право у філософській думці Стародавнього Китаю URL: <https://studies.in.ua/shpora-ippu/700-derzhava-pravo-u-filosofsky-dumc-starodavnogo-kitayu.html> (дата звернення: 24.04.2023).
5. ЛЕГІЗМ – Історія філософії –Навчальні матеріали онлайн URL: <https://pidru4niki.com/69637/filosofiya/legizm> (дата звернення: 06.05.2023).
6. Основні риси філософії стародавньої Індії. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/08.htm> (дата звернення: 24.04.2023).

Свистун Максим Ярославович,

здобувач вищої освіти

Навчально-наукового інституту

права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

*Науковий керівник: **Корогод Світлана Володимирівна,***

викладач кафедри кримінального права та кримінології,

капітан поліції.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ІДЕАЛЬНА СУКУПНОСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Відповідно до КК України сукупністю правопорушень визнається скоєння двох чи більше правопорушень, ні за одне з яких особу не було засуджено, за винятком

випадків, коли скоєння двох або більше правопорушень передбачено статтями Особливої частини КК як обставина, що тягне за собою суворе покарання [1].

Як визначає закон, необхідною ознакою сукупності є, насамперед, та обставина, що особою вчиняються два або більше самостійних правопорушень, кожен з яких містить ознаки складу закінченого правопорушення, замаху або кримінального приготування, які кваліфікуються за відповідною статтею або частиною статті КК [3]. Необхідним є так само те, щоб за жодне правопорушення, що входить у сукупність, особу не було засуджено.

Відповідно до правил множинності правопорушень необхідно, щоб правопорушення, яке відноситься до сукупності, могло відповідно до закону спричинити кримінально-правові наслідки. При вчиненні, наприклад, особою двох правопорушень відсутня сукупність, якщо по одному з них минув термін давності притягнення до кримінальної відповідальності або особа звільняється від неї на підставі акту амністії.

Поділ сукупності правопорушень на ідеальну та реальну повинен мати певне значення і для оцінки суспільної безпеки цих форм сукупності. Не можна погодитися з тим, що кількість дій, що лежать в основі скоєних правопорушень, не може бути критерієм оцінки їхньої безпеки. Лише кількісна характеристика дій навряд чи може бути обґрунтуванням необхідності виділення форм сукупності [4].

Однак за інших рівних умов скоєння правопорушень необхідно враховувати і те, що ідеальна сукупність не формує повторності скоєння злочинів, що лінія злочинної поведінки більшою мірою виділяється у реальній сукупності, що лише неодноразове скоєння правопорушень за реальної сукупності дозволяє говорити про стійку антигромадську орієнтацію особистості [1].

Наголошуючи на особливості ідеальної сукупності, що відрізняє її від єдиного правопорушення, слід мати на увазі, що безпосередні об'єкти посягання не повинні співвідноситися як частина і ціле, вони повинні складатися з різних суспільних відносин.

Так, необхідно розглядати як єдине правопорушення, якщо винний у результаті численного заподіяння різних за ступенем тяжкості тілесних ушкоджень убиває потерпілого [3].

У цьому випадку, хоча тілесні ушкодження та вбивство передбачені різними статтями КК як самостійні правопорушення, їх безпосередні об'єкти перебувають у підпорядкуванні один одному. Якщо ж розглянуті дії було спрямовано різних потерпілих, всі вони утворюють сукупність правопорушень, оскільки посягання здоров'я одного громадянина перестало бути умовою життя іншого. Тут має місце зазіхання на два самостійні об'єкти.

При ідеальній сукупності дія, за допомогою якого суб'єкт вчиняє два або більше правопорушень, іноді носить характер одного-єдиного руху тіла, як, наприклад, у випадку з підпалом будинку і вбивством людини, що знаходиться в ньому, а також при деяких фактичних помилках. Відповідно до КК, ідеальна сукупність є видом множинності правопорушень, проте «насправді множинність тут відсутня»[3].

Отже, ідеальна сукупність правопорушень має місце у разі, коли винний єдиним діянням завдає двох і більше різнорідних чи кілька однорідних наслідків об'єктам, які співвідносяться як частину і ціле. При цьому вчинене не охоплюється однією

кримінально-правовою нормою та обумовлює необхідність застосування двох або кількох норм Особливої частини Кримінального кодексу [4].

Враховуючи, що ідеальна сукупність охоплює соціально нетипові поєднання правопорушень, статті Особливої частини КК, як правило, не передбачають таке поєднання як кваліфікуючу ознаку [2]. Лише в деяких статтях Особливої частини КК ідеальна сукупність передбачена як кваліфікуюча обставина найбільш небезпечного правопорушення (наприклад, вбивства).

Отже, сукупність правопорушень – досить складне кримінально-правове поняття, яке прямо не регламентує закон, лише регулює порядок призначення покарання скоєння кількох правопорушень. Судова практика містить сукупність правопорушень майже по кожній п'ятій справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Антонюк, Наталія. "Державна зрада і колабораційна діяльність: питання кримінально-правової кваліфікації." Слово Національної школи суддів України: загальнодерж. наук.-практ. та наук.-метод. вид./Нац. шк. Суддів України. Кримінальне право 4 (2021): 37.

2. Бережний, С. Д., et al. "Сукупність умисних вбивств при обтяжуючих обставинах." науковий вісник міжнародного гуманітарного університету (2020): 77.

3. Броднікова, Тетяна. Зарубіжний досвід призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень: окремі питання. Diss. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021.

4. Зінченко, Ірина Олександрівна, and Євген Валерійович Шевченко. "Розвиток вчення про інститут множинності кримінальних правопорушень у наукових працях професора МІ Бажанова." Вісник асоціації кримінального права України 2.18 (2022): 52-68.

Семененко М.С.,

здобувач вищої освіти.

*Науковий керівник: Бондар О.С., к.ю.н., доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В УКРАЇНІ

Зобов'язання з відшкодування шкоди - це один із найважливіших обов'язків, які несе юридична особа перед потерпілими сторонами. Правова база цього питання визначена в Цивільному кодексі України та низці інших законів.

У цій статті буде розглянуто основні ознаки зобов'язання з точки зору цивільного кодексу України та інших відповідних законів. Також буде проаналізовано випадки, коли зобов'язання виникає та які наслідки воно може мати для юридичних осіб. Українська правова система надзвичайно важлива для забезпечення справедливості та захисту прав громадян. Серед найважливіших аспектів цієї системи є відшкодування шкоди, що стало неодмінною частиною цивільного права. Загальні ознаки зобов'язання з відшкодування шкоди в Україні розкривають низку особливостей, які визначають порядок виникнення, здійснення та наслідки таких зобов'язань.

Згідно з цивільним кодексом України, зобов'язання з метою відшкодування шкоди виникає, коли одна сторона заподіює шкоду другій стороні внаслідок своїх дій або бездіяльності. Таким чином, юридична особа зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану іншій особі, якщо вона була спричинена її діями або бездіяльністю [1].

Для того щоб зобов'язання виникло, необхідна наявність низки умов:

- Наявність шкоди. Юридична особа повинна заподіяти реальну шкоду іншій стороні.
- Вина. Відшкодування шкоди виникає тільки в тому випадку, якщо юридична особа винна в заподіянні шкоди.
- Причинний зв'язок. Між діями (або бездіяльністю) юридичної особи та причиною шкоди має бути причинний зв'язок.
- Наявність приписів законодавства. Відшкодування шкоди можливе тільки в тому випадку, якщо це передбачено законом.

Для того щоб переконатися в наявності цих умов, може бути проведено судовий розгляд або мирова угода між сторонами, яка визначить ступінь вини, величину шкоди та розмір відшкодування [3].

Крім того, в Україні існують різні закони та нормативні акти, які регулюють відшкодування шкоди в певних галузях. Наприклад, Закон України "Про захист прав споживачів" встановлює права та обов'язки продавців, постачальників і виробників товарів у разі заподіяння шкоди споживачеві.

Причини виникнення зобов'язання з метою відшкодування шкоди можуть бути різними. Це можуть бути як порушення договірних зобов'язань, так і заподіяння шкоди внаслідок недотримання правил і норм, установлених законодавством [4].

Одним із найпоширеніших випадків виникнення зобов'язання з метою відшкодування шкоди є аварія на виробництві, коли недотримання правил безпеки призводить до травм працівників або до псування обладнання. У цьому випадку юридична особа, відповідальна за безпеку на виробництві, буде зобов'язана відшкодувати шкоду, заподіяну постраждалим сторонам [2].

У разі, якщо юридична особа визнає свою провину в заподіянні шкоди, то виникає обов'язок щодо відшкодування шкоди в повному обсязі. Якщо ж вину юридичної особи не було доведено або оскаржено, то питання про відшкодування шкоди може бути вирішено судом.

Слід зазначити, що зобов'язання з відшкодування шкоди може бути як договірним, так і поза договірним. У разі договірного зобов'язання, юридична особа може нести відповідальність за заподіяння шкоди за умовами укладеного договору. Поза

договірним зобов'язанням відшкодування шкоди може бути здійснене у випадках, коли юридична особа заподіяла шкоду внаслідок своїх дій (або бездіяльності) і немає підстав для відмови у відшкодуванні шкоди [1].

Важливо також зазначити, що відшкодування шкоди може здійснюватися не тільки в грошовій формі, а й у вигляді відновлення колишнього стану, відшкодування моральної шкоди тощо [2].

Таким чином, зобов'язання з метою відшкодування шкоди в Україні ґрунтується на Цивільному кодексі України та низці інших законів. Для виникнення зобов'язання необхідна наявність шкоди, вини, причинного зв'язку та приписів законодавства. У разі договірної зобов'язання, відшкодування шкоди може бути здійснено за умовами укладеного договору, а поза договірним зобов'язанням - у випадках, коли немає підстав для відмови у відшкодуванні шкоди.

ЛІТЕРАТУРА:

---

1. Цивільний кодекс України: від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної ради України*. 2003. Ст. 22 – 23
2. Ханік-Посполітак Р.Ю. Відшкодування шкоди в цивільному законодавстві: Український та Європейський підходи. Наукові записки НаУКМА. 2016. № 6. С. 103–105
3. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: Теоретичні проблеми : автореф. дис. ... док. Юр. Наук. : 12.00.03. Одеса, 2008. с. 21 - 25
4. Спеціальні умови виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. 2016: стат. зб. / Наук. Пр. Підприєм. Госп. Право. Львів. 2016.

Юлія ТКАЧОВА,

курсант навчальної групи СР-142,

2 курсу, Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції, рядовий поліції.

Логінова М. В.,

викладач кафедри цивільного права та процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час широкомасштабної окупації України Російською Федерацією в наслідок безперервних ворожих обстрілів було вбито сотні тисяч людей та пошкоджено цивільну інфраструктуру. Зафіксовані злочини включають бомбардування об'єктів цивільної

інфраструктури, катування, вбивства, звалтування та мародерство. Російське вторгнення в Україну спричинило значні матеріальні збитки, масові жертви серед цивільного населення та масове руйнування інфраструктури.

У 2014 році, після анексії Криму та початку бойових дій на Донбасі, перед українцями постало питання компенсації збитків, завданих конфліктом. Збитки на той час включали в себе не лише руйнування та пошкодження цивільного майна в наслідок атак, обстрілів та артилерійського вогню, але й масштабну конфіскацію цивільного майна окупаційною владою.

Основні принципи відшкодування матеріальної шкоди зазначені у ст. 22, 1166 та ст. 225 ЦК України. Їх норми передбачають, що особа, яка зазнала шкоду внаслідок порушення її цивільного права, має право на її відшкодування, а шкода, яка була завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. [3] Як правило, майнова шкода відшкодовується в порядку цивільного судочинства – шляхом подання звернення до суду з відповідним позовом до винуватця. Позивач зобов'язаний надати докази, що підтверджують факт заподіяння шкоди та її розмір, а також винуватість конкретної особи в її завданні.

Зрозуміло, що звичайні цивільні судові процедури є неефективними для відшкодування шкоди, завданої військовими діями. У більшості випадків потерпілий не може знати, хто саме з військовослужбовців держави-агресора завдав шкоди, і не може зібрати допустимі докази вини цієї особи. В українському законодавстві відсутнє спеціальне законодавство, яке б регулювало порядок відшкодування шкоди, завданої в наслідок воєнних дій.

Проте, водночас існують окремі правові норми, які передбачають можливість виплати компенсації потерпілим, а саме ст. 84, 85, 86 Кодексу цивільного захисту України передбачено порядок надання державною допомогою особам, які втратили житло внаслідок надзвичайних ситуацій (відповідно до ч. 3 ст. 5 Кодексу цивільного захисту України, до надзвичайних ситуацій належать також ситуації воєнного характеру). [1] Перш за все, необхідно розуміти, що ці норми не передбачають обов'язку української держави відшкодувати всім постраждалим збитки і втрати. Норми зобов'язують державу надати допомогу лише одній категорії постраждалих-тим, хто втратив житло. При цьому виплата матеріальної компенсації цим постраждалим є лише одним із можливих способів, у який держава може надати їм допомогу.

Відповідно до частини. 9, 10 ст.86 Цивільного кодексу України виплата потерпілим за рахунок держави грошової компенсації у зв'язку з втраченою житла провадиться за умови добровільної передачі ними зруйнованого або пошкодженого житла державі, а розмір такої компенсації становить визначається не з фактичної вартості зруйнованого чи пошкодженого житла, а з показників опосередкованої вартості його будівництва у відповідному регіоні України. [1]

Постановою КМ України від 18.12.2013 № 947 затверджено загальний порядок надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій. У 2020 році цей порядок був актуалізований – Постановою КМ України від 02.09.2020 № 767 до нього були внесені, після чого документ було поширено на визначення розміру грошової допомоги постраждалим, чій житлові будинки (квартири)

були знищені внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої агресією російської федерації. [2]

Відповідно до п.п.4, 5, 7, 12 цього Порядку органи місцевого самоврядування утворюють комісію за участю представників громадськості та спеціалістів, яка проводить обстеження пошкодженого чи зруйнованого житла внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру та на підставі за результатами такої перевірки видає довідку про визнання особи постраждалою внаслідок НС. Рішення про виплату потерпілим грошової допомоги та її розмір приймають місцеві органи виконавчої влади, а саме створені ними комісії для розгляду питань щодо надання потерпілим грошової компенсації. [2]

Відповідно до національних стандартів оцінки, розмір шкоди(збитків) визначається шляхом складного поєднання декількох методів оцінки: методу вартості заміщення, методу порівнянних продажів і дохідного методу (коли вартість чогось визначається за величиною доходу, очікуваного від його експлуатації). Хоча ці процедури не є досконалими, вони є ефективними в багатьох випадках і дозволяють місцевим органам влади реєструвати збитки та видавати довідки потерпілим.

Станом на 24 лютого 2022 року цей порядок надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим був чинним і міг бути використаний для обліку шкоди, завданої внаслідок військової агресії Російської Федерації, та виплати компенсацій постраждалим. Однак після початку військових дій в країні Уряд України запровадив новий порядок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. КОДЕКС ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> ;

2. Постанова "Про затвердження Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнно [Електронний ресурс] // від 18 грудня 2013 р. № 947 Київ. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#Text> ;

3. ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> ;

Утвенко В.В.,

курсантка 3-го курсу.

Науковий керівник: **Логінова М.В.,**

викладач кафедри цивільного права та процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПИТАННЯ ПОСЕРЕДНИЦТВА У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ

Посередництво у працевлаштуванні в Україні є актуальним питанням, що стосується організації та забезпечення ефективного взаємозв'язку між працівниками та роботодавцями на ринку праці. Враховуючи трудове законодавство України, цей процес потребує детального аналізу та правового регулювання. Українське трудове законодавство передбачає, що посередники у працевлаштуванні мають право діяти відповідно до закону та отримують свою легітимність через реєстрацію та ліцензування. Вони здійснюють послуги з пошуку роботи для працівників та забезпечують роботодавцям можливість залучення кваліфікованої робочої сили.

Посередники у працевлаштуванні повинні дотримуватись принципів справедливості, недискримінації та захисту прав індивідуальних працівників. Вони зобов'язані надавати достовірну інформацію про вакансії та умови праці, а також забезпечувати конфіденційність особистих даних працівників.

Окрім цього, трудове законодавство України передбачає обмеження щодо вимоги від працівників сплати комісійних чи інших платежів за послуги посередництва у працевлаштуванні. Такі вимоги є недопустимими та порушують принципи вільного доступу до праці та забезпечення прозорих умов зайнятості [1, 2].

Так, правове регулювання посередництва у працевлаштуванні також має на меті боротьбу з незаконними формами посередництва та недобросовісною практикою на ринку праці. Законодавство України передбачає встановлення відповідальності за порушення правил посередництва, зокрема накладення штрафних санкцій та анулювання ліцензій на провадження такої діяльності [2].

Важливо зазначити, що українське трудове законодавство надає працівникам право обирати форму працевлаштування: через посередництво або безпосередньо з роботодавцем. Проте, в разі використання послуг посередників, вони мають право на отримання повної інформації про умови праці, договір про працю та гарантії їх прав та соціального захисту [2]. Правове регулювання посередництва у працевлаштуванні сприяє створенню балансу інтересів працівників та роботодавців, забезпечує захист прав працівників, зокрема у сфері оплати праці, робочого часу, відпусток та соціального

захисту. Крім того, воно сприяє підвищенню якості посередницьких послуг та забезпеченню довіри між усіма сторонами трудових правовідносин [1].

Одним із аспектів, який потребує уваги, є забезпечення ефективного контролю за діяльністю посередників у працевлаштуванні. Важливо розробити механізми перевірки їх легітимності, виконання ними вимог законодавства та забезпечення якості послуг, що надаються. Такий контроль має сприяти запобіганню недобросовісній діяльності, зловживанням та порушенням прав працівників [2].

Крім того, потрібно звернути увагу на захист прав працівників, які скористалися послугами посередників у працевлаштуванні. Законодавство повинно передбачати механізми вирішення спорів та суперечок, а також забезпечувати можливість компенсації збитків у разі порушення прав працівників з боку посередників [2, 3].

Ураховуючи трудове законодавство України, слід також звернути увагу на забезпечення прозорості та доступності інформації про послуги посередників у працевлаштуванні. Процес працевлаштування повинен бути зрозумілим та доступним для працівників, щоб вони мали можливість прийняти обґрунтоване рішення щодо вибору посередників та ознайомитися з умовами співпраці [3].

Одним із важливих аспектів дослідження є аналіз правового статусу посередників у працевлаштуванні. Враховуючи трудове законодавство України, необхідно визначити їх правовий статус, обов'язки та відповідальність. Це дозволить забезпечити регулярний контроль за їх діяльністю та запобігти негативним наслідкам для працівників [2].

Також слід звернути увагу на необхідність інформаційної підтримки працівників щодо послуг посередництва у працевлаштуванні. Згідно з трудовим законодавством нашої держави, необхідно забезпечити доступність та зрозумілість інформації про посередників, їхні права та обов'язки, процедури працевлаштування та умови праці, а також процедури звернення у разі порушення прав [1, 2].

Ще одним важливим аспектом дослідження є також аналіз міжнародного досвіду у сфері посередництва у працевлаштуванні та впровадження кращих практик. Спостереження за досвідом інших країн дозволить виявити прогресивні підходи, які можуть бути використані в українському контексті та сприятимуть забезпеченню ефективності та ефективності механізмів посередництва [2, 3].

Наукове дослідження питання посередництва у працевлаштуванні в контексті трудового законодавства України показує, що цей процес має значний вплив на ринок праці та права працівників. Законодавство містить важливі норми, спрямовані на регулювання діяльності посередників, але їхнє впровадження та ефективність потребують подальшого аналізу та вдосконалення. У підсумку, наукове дослідження питання посередництва у працевлаштуванні відкриває можливості для покращення цього процесу в Україні. Аналіз законодавства, встановлення стандартів та кращих практик, а також удосконалення відносин між посередниками та працедавцями можуть сприяти забезпеченню більш справедливих та ефективних умов трудового посередництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

---

1. Краско І. Аналіз стану державного регулювання трудових ресурсів на ринку праці та впливу на їх якість суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні. Актуальні питання у сучасній науці. 2022. № 3. С. 52-66.
2. Діордіца І. В., Чумакова М. В. Деякі питання державного сприяння у працевлаштуванні за законодавством України. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Т. 1. № 3 (28). С. 156-160.
3. Погорелова О. С. До питання вдосконалення законодавства в сфері діяльності приватних агентств зайнятості. Соціальне право. 2019. № 1. С. 38-43.

Утвенко В.В.,

курсантка 3-го курсу.

Науковий керівник: Логінова М.В.,

викладач кафедри цивільного права та процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СТАТУС БЕЗРОБІТНОГО У СФЕРІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Проблема безробіття є однією з актуальних соціально-економічних проблем сучасного суспільства. У сфері трудових правовідносин безробітність має відображення на статусі особи, яка перебуває без роботи. Держава здійснює заходи для забезпечення соціального захисту та реабілітації безробітних шляхом регулювання трудових правовідносин і визначення їх статусу на законодавчому рівні.

Безробіття є складною категорією, яка включає не лише відсутність роботи, але й економічну, соціальну та правову позицію особи на ринку праці. В Україні безробітство юридично визначається відповідно до Закону України від 05.07.2012 № 5067-VI «Про зайнятість населення» як стан особи, яка не має роботи, але активно її шукає, готова до прийняття пропозицій про роботу та зареєстрована у відповідному центрі зайнятості [1].

Законодавство України гарантує безробітним низку прав, спрямованих на їх соціальний захист та відновлення працездатності. Безробітні мають право на отримання допомоги у пошуку роботи, професійну підготовку та перепідготовку, а також на соціальні пільги, включаючи медичне обслуговування та фінансову допомогу. Законодавство також передбачає захист безробітних від дискримінації у сфері праці та забезпечує їм право на участь у професійних тренінгах та програмах підтримки самозайнятості [2].

Безробітні мають право на доступ до інформації про вакансії та можливості працевлаштування, а також на консультації та підтримку з боку державних служб зайнятості. Законодавство також передбачає встановлення соціальних гарантій для безробітних, які забезпечують мінімальний рівень доходів та життєвого рівня [2].

Крім того, безробітні мають право на участь у програмах активізації зайнятості, що спрямовані на підвищення їхньої кваліфікації та адаптацію до ринку праці. Законодавство також передбачає можливість отримання фінансової допомоги у випадках, коли безробітний не може забезпечити себе самостійно [2].

Українське трудове законодавство передбачає систему соціального захисту безробітних з метою забезпечення їх основних потреб та підтримки протягом періоду безробіття. Безробітні мають право на отримання допомоги по безробіттю, яка визначається відповідно до закону та виплачується через відповідні органи зайнятості. Ця допомога має на меті забезпечення достатнього рівня існування безробітних та підтримки їх протягом періоду пошуку нової роботи [2, 3].

Крім того, безробітні мають право на медичне страхування, що забезпечує їм доступ до медичної допомоги та лікування. Також, їм надається можливість професійної підготовки та перепідготовки з метою підвищення їх кваліфікації та шансів на працевлаштування [2].

Для отримання статусу безробітного та прав, пов'язаних зі спеціальним соціальним захистом, особа повинна зареєструватись у відповідному центрі зайнятості. Центр зайнятості проводить перевірку даних та документів, підтверджуючих статус безробітного, і реєструє особу як безробітну. Після реєстрації безробітний отримує право на отримання допомоги по безробіттю та інших соціальних пільг, визначених законодавством [4, 5].

Однією з основних метою соціального захисту безробітних є забезпечення їх працевлаштування після періоду безробіття. Держава сприяє працевлаштуванню безробітних шляхом забезпечення доступу до ринку праці, надання підтримки у пошуку роботи, організації професійного навчання та розвитку навичок, а також стимулювання працевлаштування для прийняття безробітних на роботу. Законодавство України передбачає відповідні механізми та програми, спрямовані на працевлаштування безробітних і підтримку їхньої соціально-економічної реабілітації [3, 4].

Українське трудове законодавство гарантує охорону прав безробітних. Безробітні мають право на недискримінаційне ставлення до своїх прав та свобод у сфері праці. Вони не можуть бути об'єктом незаконного звільнення чи зменшення заробітної плати з причини свого статусу безробітного. Безробітним також надається право на інформацію про вакансії та можливості працевлаштування, а також на захист своїх прав через відповідні правозахисні механізми [2, 5].

Статус безробітного у сфері трудових правовідносин в Україні є складною проблемою, яка потребує комплексного підходу та регулювання на законодавчому рівні. Законодавство України передбачає систему соціального захисту та підтримки безробітних, що включає отримання допомоги по безробіттю, доступ до медичного страхування, можливість професійної підготовки та перепідготовки. Процедура реєстрації безробітного та сприяння працевлаштуванню є важливими етапами у

забезпеченні соціального захисту безробітних. Держава здійснює заходи для сприяння працевлаштуванню безробітних шляхом створення сприятливих умов на ринку праці, підтримки підприємництва та створення нових робочих місць.

Однак, необхідно враховувати, що статус безробітного є тимчасовим і метою державної політики є забезпечення повноцінного працевлаштування кожної особи. Важливо забезпечити не лише соціальний захист безробітних, але й стимулювати їх активність у пошуку роботи та саморозвитку, щоб вони змогли повернутися до активної трудової діяльності.

У подальшому дослідженні цієї теми важливими аспектами можуть стати аналіз ефективності заходів держави щодо підтримки безробітних, оцінка їхнього працевлаштування та подальшої кар'єрного розвитку, а також вивчення проблем безробіття в регіональному контексті та визначення специфічних факторів, що впливають на статус безробітних у різних галузях економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 року № 5067-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
2. Сценко О. Г., Михальчук В. М. Особливості державного регулювання трудових відносин в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 78-84.
3. Гаман О., Темченко О. Аналітичне дослідження безробіття як соціально-економічного явища ринкового середовища в умовах економічної нестабільності. Економіка та суспільство. 2023. № 50.
4. Фоміна О.О. Механізм регулювання соціально-трудова відносин на засадах відповідальності. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. № 3. 2013. С. 46-56.
5. Петрової І. Л., Близнюк В. В. Український ринок праці: імперативи та можливості змін: колективна монографія, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2018. С. 356. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/306.pdf>.